

SOCIETATEA DE MÂINE

CUPRINSUL:

<i>Probleme sociale: Căminul școlar</i>	<i>VICTOR STANCIU</i>
<i>Legislația sanitară nivelează calea Căminului școlar</i>	<i>Dr. Axente IANCU</i>
<i>Momentul fascist</i>	<i>ILIE CRISTEA</i>
<i>Opinia publică</i>	<i>Const. SUDEȚEANU</i>
<i>Sociologia franceză și valoarea științei</i>	<i>T. RUDU</i>
<i>Un istoriograf roman despre dictatură, fascism și socialism</i>	<i>Camilla KAUL</i>
<i>Figuri reprezentative: Ioan Lapedatu</i>	<i>ION MATEIU</i>
<i>Veturia I. Lapedatu</i>	<i>SANDA I. MATEIU</i>
<i>Biopolitica: 130.000 !</i>	<i>TITUS BUNEA</i>
<i>Probleme economice: Reforma monetară</i>	<i>GAVRIL TODICA</i>
<i>Probleme științifice: Arheologi străini în Dacia</i>	<i>DACICUS</i>
<i>Actualități: Stagiunea 1933-34 a Operei Române</i>	<i>Ana Voileanu NICOARA</i>
<i>Palatul Adevărului și Dimineții</i>	<i>Horia TRANDAFIR</i>
<i>Discuții și recenzii: Fulimentul democrației? Alternativa. — O lacună a învățământului — Turneul „Societății de mâine”</i>	<i>ION CLOPOTEL</i>
<i>Sate, orașe, regiuni: Peregrinări europene: Prin Fustă și Maramureș</i>	<i>EUGEN RELGIS</i>
<i>Pagini literare: Consfătuirea dela Piccadilly</i>	<i>LIVIU JURCHESCU</i>
<i>De vorbă cu d. Romulus Dianu</i>	<i>Ion. Th. ILEA</i>
<i>Căhțățile artistului</i>	<i>Octorian ȘIREAGU</i>
<i>Poeme</i>	<i>ZAHARIA STANCU</i>
<i>Baladă</i>	<i>Diagoș VRÂNCEANU</i>
<i>Ingrijorare</i>	<i>I. VALERIAN</i>
<i>Oboseală de toamnă</i>	<i>George A. PETRE</i>
<i>Ceasurile întoarcerii</i>	<i>Cecilia Theodorescu</i>
<i>Lucrătorii</i>	<i>C. Miu-LERCA</i>
<i>Aur cwenit</i>	<i>Ion Th. ILEA</i>
<i>Epigrame</i>	<i>M. AR. DAN</i>
<i>Forți incuiate</i>	<i>Valeriu CÂRDU</i>
<i>Cronica dramatică</i>	<i>Vlaamir NICOARĂ</i>
<i>Cronici culturale și artistice: Astra la Brașov, Inaugurarea spectacolelor pentru țărani, teatru pentru școlărime, Pen-Clubul maghiar ardelean</i>	<i>CRONICAR</i>
<i>Fapte, idei, observațiuni: Părintele episcop Nicolae Ivan — Uniți în fața primejdiei — „Toate plușurile umbliă” — Blasco Ibanex în patrie — Conferințe monografice despre ziarisți — Socialismul în țările nordice. — 40 ani de ziaristică populară — Ingratitudine. — † Victor Bonteseu. — † Amos Frâncu. — Tineri și bătrâni. — Premiile Nobel 1933. — Dl profesor Onisifor Ghiбу. — Diverse — Reviste. — Bibliografie. — Redacționale</i>	<i>REDAȚIA</i>
<i>Coperta: In pragul iernii</i>	<i>Prof. CORNEA</i>

Director: ION CLOPOTEL

Redacția și Administrația:

CLUJ, Str. Gelu, 26. Telefon 308

Apare lunar

Un exemplar: 30 Lei

ANUL X

Cluj, Octomvr. și Noemvr. 1933

N-rele 10 și 11

ABONAMENT ANUAL:

Autorități, birouri, bănci . 1500 L

Societăți culturale, școli . 1000 L

Liber-profesioniști 600 L

Funcț., studenți, muncitori 500 L

In străinătate: dublu

Abonamentele se plătesc anticipat

Bibliografie

Cărți, ziare, reviste

Am primit la redacție :

„*Viața Românească*“ anul XXV, nrele 10 și 11 (dela 31 Oct. și 15 Noemvrie). Revista bucureșteană de mare reputație, a început să apară de două ori pe lună, desigur pentru a consolida legături mai puternice cu lumea cititoare și a-și crește astfel tirajul. Literatură aleasă, studii interesante, cronici bogate.

Adevărul literar și artistic apare regulat săptămânal și deține cel mai mare tiraj dintre toate revistele din țară. Colaboratorii cei mai de suprafață din literatură și artă în frunte cu Gala Galaction, Ioan Petrovici, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, N. Davidescu. A început să dea loc și problemelor sociale.

Vremea, anul VI, apare săptămânal și e o tribună deschisă condelor tinere. Printre colaboratorii nrele ultime semnalăm următoarele nume: Eugen Relgis, Mircea Eliade, Ion Călugăru, F. Aderca, Sergiu Dan, Emil Cioran, A. Donescu, Alex. Sahia. Cronici culturale și literare totdeauna îngrijite și susținute.

Boabe de Grâu anul IV, apare regulat lunar sub direcțiunea dlui Em. Bucuța, continuând înfățișarea bogățiilor artistice ale diferitelor instituțiuni culturale și colecții particulare.

Revista Institutului Social Banat-Crisana Timișoara, anul I, nrele 2—5 aduce comunicări tot mai importante și documentare de ale membrilor săi.

Roma, revistă de cultură italiană, anul XIII, no 3, închinat dlui prof. Ramiro Ortiz de către seminarul de literatură italiană, cu prilejul plecării din România a cunoscutului filoromân.

Revista de studii sociologice și muncitorești anul I no 2, de sub direcția dlui N. N. Matheescu publică foarte utile studii asupra mișcărilor sociale.

Țara Bârsei anul V, no 6 (Nov—Dec.) aduce detalii asupra festivităților dela Brașov cu prilejul adunării generale a Astei și interesante cercetări istorice. Deasemenea dă extensiune mai mare părții literare.

Santier este titlul unei noi reviste social-literare care apare de două ori pe lună sub direcția literatului fin și omului de gust Ion Pas. Primim al 5-lea număr cu articole semnate de Ion Pas, Eugen Relgis, Lotar Rădăceanu, N. Deleanu, Șerban Voinea, I. Șt. Ioachimescu. Pune la curent cu gândirea socialistă din țară și din străinătate. E un îndreptar util.

Gândul vremii a început să apară lunar în 15 Nov. și-și propune să dezbate chestiuni filosofice și sociologice. Semnează dd. Uța, Gr. T. Popa, P. P. Stănescu.

Parlamentul Românesc anul IV, Octomvrie 1933, ia colaborarea numelor ilustre pentru actualitatea problemelor școlare (Onicescu, Vălcovici, Ionescu—Șișești, Tudor Vianu, I. C. Petrescu, Giurescu, Sorleu ș. a.).

Gând Românesc, anul I nrele 5 și

6 (Sept. și Octomvrie) — revista Astei

Buletinul demografic al României anul II, no 9, director Sabm Manuilă.

Scoala Mehedințului anul IV, seria II, no 2 cu probleme didactice îngrijit puse.

Libertatea anul I, apare de două ori pe lună. Director: I. Gigușu. Probleme variate economice și sociale. Abonament anual lei 300.

Viața Basarabiei, anul II, Octomvrie, apare lunar, abonamentul anual lei 120. Chișinău

Gazeta ilustrată, revistă lunară, apare de un an de zile sub conducerea zeloasă a dlui Petru Boteș. E o oglindă fidelă a actualității prinse în numeroase clișee reușite. Publică articole de actualitate din peana unor publiciști cu nume. E o revistă bună de familie care merită să fie abonată. Abonamentul anual lei 150.

Ziarul „Cuvântul“ a scos un număr foarte bogat cu prilejul unui deceniu de existență. Dintre ziaristi de marcă ai acestui ziar amintim pe dd. Nae Ionescu, Dem. Teodorescu, Perpessicius, Vladimir Ionescu, Ion Călugăru, Mircea Eliade, Titu Devechi, Octav Onicescu, Mihail Sebastian, Nestor. Isaia Tolan.

Brașovul literar an. II no 13 apare la Brașov sub direcția maestrului epigramist și poet Cincinat Pavelescu.

Notăm cu bucurie un nume nou în literatura ardeleană Ion Focșeneanu, care în fiecare număr al acestei reviste semnează versuri și studii documentate.

Mai colaborează: Paul Constant, Aurel Marin, Emil Giurgiuca etc.

Cronici bogate și susținute.

Hotarul an I Noemvrie La Arad datorită scriitorului Al. Negură, un grup de intelectuali au dat viață revistei „*Hotarul*“.

Cu fiecare număr ce apare aduce un prețios aport pe teranul literar în Ardeal. Material variat și select

Lanuri an I no 2. Mediașul centru săses lipsit de viață românească ne trimite o revistă în care pulsează intenții frumoase. Colaborează dnii Vasile Marinaș, Mihai Axente, George Popa, Ion Th. Ilea, I. Al. Bran Lemeny.

Az *Ut*, e titlul unei reviste maghiare ce apare la Oradea îngrijită de tânărul poet Gyalay Mihály.

Azi (Octomvrie 1933.)

Excelenta revistă a generației tinere și-a reînceput apariția regulată cu numărul de față. Apare în aceeași tinută demnă cu un variat material. Semnează versuri: Vladimir Streinu, Camil Baltazar, Maria Banus, Ion Th. Ilea, Al. Causianu, Cicerone Teodorescu, Paul Serian, I. Valerian, Dragoș Vrânceanu, R. Han, Ion Pilat, Zaharia Stancu, Ilarie Voronca.

Proza este susținută de Romulus Dianu, Radu Boureanu, Mihail Cellarianu.

Aduce și o bogată cronică, din care

remarcăm cele două recenzii asupra lui Lucian Blaga (La cumpăna apelor) și G. M. Zamfirescu (Maidanul cu dragoste), a dlui Octav. Șuluțiu, precum și recenzia dlui Mircea Eliade. *Purgatorul*, în traducerea dlui Al. Marcu.

„*Viața Literară*“ (Anul VIII no 148) Ilarnica și apreciați revistă bucureșteană stăruie în a oferi publicului cititor aceeași literatură aleasă, cu care ne-a obișnuit, — pe lângă bogate informații și recenzii.

Remarcăm în acest număr, în special versurile semnate de V. Voiculescu, V. Ciocălțeu și Ion Th. Ilea, — precum și bucățile în proză ale Dlor O. Șuluțiu și A. Ceușanu.

Se pare că un val de tinerețe a cuprins selecta revistă, care promite aprecierea și a talentelor în provincie.

„*Viața Literară*“ deschide coloanele oricărui talent, — fapt ce va contribui mult, suntem siguri, la bunul renume de care se bucură.

Asociația Scriitorilor români independenți cu ramificații în toată țara, desvoltă o activitate ce se impune tot mai mult atenției publice. Aceasta s'a văzut și cu ocazia șezătorilor literare organizate la Brașov, Sibiu, Oradea și Timișoara, desfășurate într'un elan de nedescris.

Privim cu multă încredere această acțiune, menită a deștepta interesul colectiv pentru literatură.

Poetul Ion Th. Ilea va scoate de sub tipar noul său volum *Gloata*. Volumul va descoperi tuturor iubitorilor de frumos un remarcabil talent, ce se manifestă printr'o poezie de o izbitoare noutate și de o factură cu totul originală.

Prin imaginile de frumusețe rară, prin energia și vigoarea concepției, acest poet, frate al stâncilor ardeleni, pare a fi expresia însăși a noului suflet ardelean, sbuciumat și dornic de a se manifesta.

În urma primirii frumoase de care s'a bucurat întâiul volum: „*Inventar rural și sentimental*“, așteptăm cu motivat interes apariția noului volum.

Volumul va fi ilustrat de talentatul pictor Cornel Cenan.

Cartea dlui Petre Tartia: „*Penumbre*“, cu subtitlul afișat pe copertă: romane în fragmente, și apărută de curând în editura „*Orient*“ din Dej, ne-a procurat o plăcută surpriză.

Și nu pe nedreptul. Lectura celor 228 pg. o savurezi cu o plăcere crescândă și nu știi ce să admiri mai mult: stilul sprinten, îmbrăcat în imagini de o factură nouă și fericită, din care nu lipsește nota locală, — ori umanismul cald, impregnat într'un realism ce nu-și depășește numirea. De remarcat, în special bucățile: *In spital*, *Rodul muncii* și *Suprimat*.

Croniciari fideli, o înregistrăm cu plăcere. M.

Căminul școlar

Ideia căminului școlar nu este nouă, dar directorul „Societății de Măine“, dl I. Clopoțel are meritul de a fi adus-o din nou în discuție publică și de a fi căutat realizarea ei în cadrul Asociațiunii Astra.

Toată lumea caută o formulă nouă pentru activarea vieții culturale la sate. Cine citește broșura dlui I. Clopoțel „Un program de culturalizare a satelor“ găsește în Căminele școlare, preconizate în aceasta broșură, formula căutată. Nimeni nu poate nega binecuvântările ce s'ar revărsa asupra ținuturilor în cari s'ar înființa căminele școlare.

Când este vorba de întruparea acestei idei, părerile pot fi diferite. Experiențele trecutului ne-au dovedit cât de greu se înfăptuiește ceva și cât de ușor se nimicesc și cele mai solide instituțiuni, între împrejurări schimbate, dacă nu au fost așezate în un cadru potrivit. Cu 15 ani în urmă nu mi-ași fi putut închipui ca cea mai veche și mai de model școală de fete din Ardeal, școala în care a crescut cea mai mare parte a doamnelor cari conduc astăzi societatea, școala civilă a Asociațiunii, cu internatul atât de cunoscut și apreciat și în „Țară“, să se desființeze după războiu și să rămână din toată înfăptuirea Asociațiunii un simplu internat ca oricare altul. Cu toate că mijloacele materiale ale Asociațiunii, câțiva ani după războiu erau superioare anilor înainte de 1918, Asociațiunea a lăsat bucuros să treacă școala civilă de fete și să continue ca liceu de fete susținut de stat. Ne pare și normal acest lucru. La întemeierea școlii nu aveam alt organ, care s'ar fi putut îngriji de susținerea unei școale române interconfesionale și Asociațiunea era singura instituțiune care o putea patrona. Scopul Asociațiunii „Astra“ nu era susținerea școlilor și îndată ce s'a găsit un alt organ care să o substituie, a cedat aceasta școală. „Astra“ nu a creiat pe teren școlar nimic deosebit, nimic ce ar fi putut rămâne, ceva specific ce ar fi trebuit să fie continuat. Din acest motiv cred că nici căminul școlar nu poate fi atașat acestei instituțiuni.

E chiar de mirare cum toate ideile bune și noi, necesare dezvoltării normale a neamului nostru, pentru întruparea lor nu caută un cadru normal, corespunzător scopului ce-l urmăresc. Marea problemă a educației fizice, care la alții au societăți și organizații puternice, la noi a încercat să se aciuiească în cadrul unei secții a Asociațiunii. În o vreme „Astra“, întemeiată pentru promovarea culturii și literaturii române în Ardeal, credea că trebuie să facă biopolitică, deoarece literatură și cultură s'a făcut

destulă. Iar acum încercăm să mai înglobăm în activitatea Astei și Căminele școlare.

Noi nu prea vrem să vedem metehnele acestei Asociațiuni. Nu voim să recunoaștem că ne-am abătut dela scopul fundamental al acestei instituțiuni. Până a trăit A. Bârseanu „Astra“ a mers pe drumul ei tradițional de muncă continuă și desinteresată, cu evoluție lentă și reală, încurajând între împrejurările date, literatura română din Ardeal și întregind activitatea culturală a celor 2 biserici și a școlilor confessionale. După moartea lui Andrei Bârseanu principiile conducătoare și tradiționale ale Astei sunt înlocuite, cu loterie, cinematografie, muzee, mari planuri de reforme, cari au înghițit cea mai mare parte a subvențiilor dela stat, serbări, reclame în presă, cuvântări, secții reorganizate și statute modificate. Asociațiunea nu mai este schitul cultural, în care se retrag proeminenții, cari vor să-și jertfească o parte a vieții lor în serviciul culturalizării masselor. *În drumarea literaturii și a gustului de citit nici nu mai este între scopurile Asociațiunii și până la înfiriparea „Gândului românesc“ al câtorva entuziaști, cari nici ei nu prea au strâns legături cu „Astra“, aceasta societate, închinată literaturii românești, nu are nimic comun cu literatura. În schimb lipsa de activitatea a acestui onorabil cadru a fost compensat cu problemele biopolitice, educației fizice și de câte ori se năi ivește câte o idee bună și mântuitoare caută ocrotirea primitoarei Astei.*

O societate care își schimbă țintele activității sale și care discută anual structura scopului și mijloacele sale, nu dă prea multă siguranță pentru noile înfăptuiri, cari nu sunt în tradiția nici în statutele acelei societăți. Credem că mai curând sau mai târziu, educația fizică se va putea desvolta în o mare societate independentă de Astra și tot astfel se vor grupa în societăți separate și alte secțiuni ale vechei Astei.

Problema Căminurilor școlare la sate este o chestiune destul de importantă și de complexă ca să nu aibă nevoie să fie pusă sub tutela unei alte instituțiuni culturale.

Problema învățământului primar aparține statului. Statul are și obligația și posibilitatea să rezolve aceasta problemă atât de însemnată. Căminele școlare se vor îngloba învățământului primar și astfel întemeierea lor aparține tot statului, singurul în măsură să le susțină și să le dea viață.

Intemeierea Căminelor școlare ar mai rezolva

încă o problemă de mare însemnătate: *pregătirea practică a învățătorilor pentru viața satelor.*

Învățătorii noștri părăsesc școalele normale în etatea de 19 ani, atunci când încă nu sunt îndeajuns formați să reziste influențelor diverse ale mediului sătesc. Cei mai idealisti dintre tinerii învățători se izbesc de mizeria în care sunt aruncați și de indolența masselor sătești. În loc să fie ei educatorii satelor, adeseori coboară ei nivelul moral al satului și sunt cei dintâi cari cad jertfă în o luptă pentru care nu sunt îndeajuns pregătiți și în care nu sunt îndeajuns ajutați. Ei renunță dela început la orice efort și se acomodează lumii din jur.

Un absolvent normalist ar trebui să facă practică, de 3—4 ani ca învățător practicant cu leafă în un mediu reconfortant pentru viitoarea lui misiune. Învățătorii diplomați șomeri, în loc să se mai pregătească pentru viitoarea lor carieră de apostoli ai luminei, bat la ușile tuturor pentru posturi de suplinitori și-și oțolesc sufletele cu refuzurile și nedreptățile ce le îndură, uită ce au învățat în școală și se adâncesc în alte posibilități de traiu.

Un măestru diplomat al unei școale de arte și meserii nu poate lucra independent până nu-și însușește metodele de lucru în o uzină, sau în un atelier particular în care va pune în practică ceea ce a învățat în școală. Numai după aceasta practică în școala vieții va deveni un bun industriaș. La fel un învățător eșit din școala normală va trebui să treacă în o uzină în care să pună în practică ceea ce a învățat în școală și numai după aceasta practică a vieții va fi un bun și pregătit învățător. Școalele de aplicație de pe lângă școalele normale sunt numai ca atelierele școalelor de arte și meserii, nu pot înlocui uzinele și atelierele particulare necesare formării unui bun industriaș. Aceste uzine pentru școalele normale ar putea fi Căminele sătești.

Un absolvent normalist ar trebui să facă practică de 3—4 ani în un mediu reconfortant pentru viitoarea lui misiune. Dacă s'ar înființa căminele sătești

și li s'ar îngloba și educarea practică a absolvenților normalisti s'ar face cea mai mare și mai activă operă educativă.

Prin desființarea unor școale normale am avea profesorii necesari pentru conducerea căminelor școlare. Sub conducerea acestor profesori ar putea face practică pentru școala vieții 12—15 învățători diplomați, învățând 150—200 elevi. În cămine anul ar putea dura 5 luni și astfel aceste cămine ar putea cuprinde anual 300—400 elevi. Fiind elevii ocupați toată ziua în mod sistematic, fără pierdere de timp, cele 5 luni de învățământ vor fi mai efective decât cele 10 luni ale anului școlar din satele împrăștiate în văile munților.

Tinerii învățători vor putea în liniștea acestor căminuri și sub directa conducere a profesorilor, în grija cărora sunt dați, să facă practică și să se instruiască și ei, familiarizându-se cu diferitele probleme culturale, cu munca științifică și educativă, cu metodele prin cari vor putea acționa în satele noastre. O parte dintre candidați vor putea ca învățători ambulanți, învăța pe teren, în satele risipite în jurul căminului, stând câte 2—3 săptămâni pe la elevii pe cari i-au avut în școală cu un semestru sau cu ani mai înainte, familiarizându-se astfel cu problemele satelor și continuând instrucția elevilor pe la casele acestora. La întoarcerea lor de pe teren ar putea discuta cu profesorii lor diferitele probleme ce și-au pus.

Învățătorii astfel pregătiți îi vom putea trimite în orice localitate, ei nu se vor mai pierde. Întăriți în focul sacru al misiunii lor vor fi folositori și vor putea ridica învățământul primar al țării cu cei mai mulți analfabeți.

Prin desființarea școalelor normale de prisos și prin concentrarea unor posturi de învățători din regiunile în cari s'ar înființa aceste cămine, s'ar găsi și mijloacele necesare ridicării căminelor sătești de încercare.

VICTOR STANCIU

Legislația noastră sanitară nivelează calea „Căminului școlar“

Di. Olopoșel în studiul d-sale, referitor la problema de o capitală importanță și o covârșitoare actialitate: „Un program de culturalizare a satelor“ scrie: „Denumirea completă a instituțiunii va fi *Căminul școlar și casa de ocrotire* a localității respective din două considerațiuni: a) în acest chip își lărgeste sfera de eficacitate asupra întregii societăți comunale; după cum vom vedea în partea doua a studiului de față, când voi examina alte șase grupuri de chestiuni în strânsă atârnare de izbânda instituțiunii — și b) se va putea intra cât se poate de nimerit în prevederile legii sanitare“.

Noi în articolul de față ne propunem să stabilim punctele de contact între căminul școlar ca instituție complexă și anumite probleme de ordin sanitar.

Consultând o parte a legiferărilor noastre de până acum găsim la capitolul „ocrotirea copiilor trecuți de 7 ani; avizați la ajutorul public“ art. XXI. 1901 § 2 și 3; (vezi codul Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale de *Alexandru Al. Pretorian*, dedicat dlui *N. N. Săveanu*, întâiul ministru în noul Departament al Sănătății și ocrotirilor Sociale, cu prefața de *prof.-l. dr. Titu Gane*, f. Secretar general, anul 1926, pag. 355) dispoziții în sensul cărora azilele de copii ale Statului vor interveni ca acei copii cari stau sau au stat în legăturile lor și sunt talentați să fie primiți în locurile gratuite pela diferitele instituțiuni de învățământ ale statului spre a li se da posibilitatea unei dezvoltări corespunzătoare. Amintim conținutul acestei dispoziții legislative nu pentru că am intenționa să apelăm la „locurile gratuite pe cari am dori să le vedem ocupate cu copii

ă căror soarte ne-a fost incredințată nouă, ci pur și simplu pentru a scoate în evidență punctul de contact pe care instituțiile noastre de protecțiune infantilă le-au stabilit încă cu decenii în urmă cu instituțiile culturale și de educație. În sensul § 3 din aceeași lege se prevede ca comunele de apartinență ale copiilor declarați de părăsiți și cari au implinit vârsta de 7 ani, să restituie statului prin intermediul azilelor de copii anumite taxe de întreținere cari pe timpul ministeriatului de interne al lui Oct. Goga au fost urcate la suma de 250 lei lunar, pentru un copil. Deși statul prin zilele de copii face sacrificii imense pentru ocrotirea copiilor sub 7 ani, cari pot fi de proveniență și din comunele de apartinență ale copiilor cari au implinit vârsta de 7 ani — cei din urmă constituind o etapă evolutivă foarte naturală a celor dintâi — și suportă cheltueli enorme cu îmbrăcarea și școlarizarea tuturor categoriilor de copii asistați până la vârsta de 15 ani, o dispozițiune cu multă înțelegere pentru culturalizarea copiilor părăsiți ar putea dispune trecerea cel puțin în parte a taxelor restituite de către comune — presupunând că aceste din urmă vor satisface cu mai multă promptitudine obligațiunile lor de ordin financiar, ca și în prezent — asupra căminelor școlare în schimbul serviciului pe care aceste cămine l-ar putea presta prin acceptarea câtorva copii asistați, plasați actualmente pela crescători și cari ar ajunge în cercul de acțiune al căminelor școlare proiectate. Copii „părăsiți” sau mai bine zis cei asistați de către stat ar putea stabili o modalitate de colaborare între ministerul sănătății, muncii și ocrotirilor sociale și între căminele școlare, cari s'ar susține reciproc, acestora din urmă asigurându-li-se și un ajutor pecuniar în proporția sprijinului pe care l-ar putea oferi ele copiilor părăsiți.

Legea sanitară și de ocrotire din 1930 (a prof-lui dr. Iuliu Moldovan) la capitolul V articolul 149 și 150 între altele stabilește „Casei de ocrotire” scopul, de a servi în deosebi în mediul rural ca instituție sanitară, de ocrotire și de educație, dispunând de un dispensar mixt pentru consultațiuni generale, examinarea copiilor de școală și combaterea mortalității infantile, sala dispensarului putând servi și ca sală de conferințe. Apoi „Casa de ocrotire” va mai dispune de un cămin de zi pentru copii, o sală pentru intervenții chirurgicale urgente, un salon pentru bolnavii de urgență, o baie duș, locuință pentru sora sau surorile de ocrotire, birou administrativ. La nevoie casei de ocrotire i-s'ar putea atașa și un local pentru izolarea boalelor contagioase. Aceste dispozițiuni prevăzute în legea din 1930 prin scopul său „de ocrotire și educație”, prin „dispensarul său”, prin examinarea copiilor de școală, prin „căminul de zi pentru copii”, prin baia cu duș, prin locuințele personalului său și biroului administrativ, precum și prin localul facultativ de izolare a boalelor contagioase — presupunând că aceste prevederi ar fi traduse în realizări concrete, ar putea suplini și satisface în parte și exigențele căminelor școlare. Realizările pe teren impun însă anumite precauțiuni. Așa, localul de izolare pentru boalele contagioase ni-se pare foarte potrivit funcționând în legătură cu un internat sau instituție închisă, așa după cum se preconizează căminul școlar făcând însă parte dintr'un complex mai amplu de instituțiuni cu ramificații vaste și contact repetat în mediul familiar, ar putea constitui — în cazul că nu se vor lua cele mai riguroase măsuri de profilaxie și cari în mediul rural sunt mai greu de luat o sursă de contaminare pentru restul populației ale cărei interese de ordin sanitar intenționează să-le deservească. Din personalul căminului școlar ar putea să facă parte și sora de ocrotire cu condițiunea însă că acest agent de ocrotire socială își va completa cunoștințele sale în materie de medicină preventivă și curativă și cu cele de ordin psihologic și pedagogic nu numai în mod teoretic după cum se întâmplă azi — întrucât știm noi — ci făcând practică prealabilă și în instituțiile de educație și câștigându-și cunoștințe și în domeniul pedagogiei aplicate fără de care încă azi nu-și mai poate îndeplini menirea și rolul său de factor social și de asistență. Dar nu numai atât. Psihologia, psihiatria, psihoterapia și pedagogia aplicate pe teren constituiesc azi imperative categorice și puncte de intimă conexiune între operele de asistență și cele de educație, de care nu se mai poate lipsi nici pediatru ca specialist, dar nici chiar medicul igienist ori de circumscripție, căruia evoluția cerințelor din ce în ce mai accentuate ale vieții din mediul nostru rural îi impune amplificarea tot mai pronunțată a atribuțiunilor sale și prin urmare a cunoștințelor sale și noi obligațiuni pentru ca să poată face față exigențelor vieții dela țară, care vede în medicul său pe unul dintre factorii culturali esențiali dela fața locului.

Dar legea din 1930 mai prevede la articolul 529 și anumite dispozițiuni dintre cari unele ar putea deasemenea să asigure în parte acoperirea nevoilor bugetare ale căminelor școlare. Astfel din fondul sanitar județean și comunal se vor da sumele necesare construirii instituțiilor sanitare și de ocrotire. se vor achita spesele materiale ale ambulatoriilor, dispensarelor, laboratoarelor, caselor de sănătate și ocrotire, se vor achita spesele de întreținere ale copiilor părăsiți, ale defectivilor, bolnavilor incurabili, vagabonzilor și cerșitorilor, fie în instituție fie în familii particulare, se vor achita 1/2 din taxele de îngrijire după bolnavii contagioși tratați în spitalele publice, se vor achita toate spesele pentru profilaxia boalelor infecțioase și se va contribui la combaterea bolilor sociale, se vor afecta sumele necesare pentru protecția mamei și a copilului pentru băi populare, cantine școlare, se vor achita taxele de transport ale mușcaților de câini turbați, ale alienaților și tuberculoșilor. Dat fiind faptul, că unul din motivele principale cari au determinat preconizarea căminului școlar a fost distanța prea mare dintre casa părintească și școală, alimentația insuficientă ba de multeori inexistentă și imposibilitatea de deplasare a elevului la amiazi până la domiciliu, înafară de intemperii, lipsa de îmbrăcăminte și alte considerații invocate, deci în primul rând rolul de „cantină școlară”, credem că nici nu este nevoie de vreo interpretare mai largă a acestui articol de lege pentru că bugetul căminului școlar să se vadă îndreptățit la ajutorul pe care ar putea să-l obțină apelând la fondul sanitar județean și de ocrotire. Este adevărat și aceea că acest fond în multe părți este încă inexistent sau că el există numai în parte și că înființarea lui în toate părțile țării pe timpurile actuale de serioasă depresiune economică ni se pare chiar o imposibilitate. Nu este însă mai puțin adevărat că unele județe au înființat acest fond cel puțin în parte. Acesta chiar și în actualele condițiuni de existență ar putea contribui la întregirea bugetului căminului școlar, care ar rămâne să se completeze recurgând și la alte resurse preconizate atât de dl. Clopoșel, cât și de personalitățile marcante cari și-au spus cuvântul chiar și până acum, în această materie. Deoarece însă și căminelor le prevedem o evoluție treptată și progresivă numai, credem, că la înființarea lor se va putea ține seamă și de realitățile bugetare amintite mai sus.

Opinia publică

de ; Const. Sudeșteanu.

Printre faptele, de care ne dăm seama în viața de toată ziua din jurul nostru, nu este niciunul mai neprecis și chiar mai elastic decât ceea ce numim obișnuit cu termenul de *opinia publică*. Iar felurile, în care se înțelege rostul acestei noțiuni — tot în uzajul curent — sunt atât de multe încât înțelegerea aceasta ajunge aproape o chestiune de *apreciere personală*. Opinia publică este adică apreciată în cadrul opiniei *individuale* a celui care vorbește și în perspectiva *subiectivă* a momentului. E poate firesc să fie așa, până la un punct, căci aprecierea, pe care o facem asupra opiniei publice, este și ea de aceeași natură sau are acelaș sens ca și obiectul, asupra căruia se exercită aprecierea noastră. Ea se resimte de *ambianța*, în care plutește faptul, de care vrem să ne dăm seama, — faptul opiniei publice. Cum este opinia publică, așa este și opinia fiecăruia asupra ei, — totul este *numai opinie*. Nimic mai schimbător decât opinia publică și deci nimic mai schimbător decât opinia ce ne facem despre ea. De aceea nici nu este teren sau aspect din viața socială mai puțin consistent, mai fluid, care să ne scape mai mult *printre degete* ca aceasta.¹⁾ Opinia publică este sau mai bine se subtilizează prin tot ce ne înconjoară în societate și nimic nu este mai asemenea ei decât *vremea*, iar spre a o compara, nicăieri nu găsim o apropiere sau asemănare mai isbitoare decât în domeniul meteorologiei.

Ea este ca și vremea și noi ne gândim la ea, spune sociologul American Park, ca la un fel de vreme socială.²⁾ În ea trec *curenți* și se schimbă ca și *curenții în atmosferă*. Nu e de mirare atunci că în aprecierea ei găsim cele mai isbitoare contraste de la defăimarea vulgară până la celebrarea virtuților ei, — o gamă infinită de simțiri în cele mai conturate expresii! Căci ce nu este opinia publică? De aceea un studiu științific sau conceput științificește este atât de greu în acest domeniu. Totuș e adevărat că o încercare de a trata despre opinia publică într'un chip științific ar putea fi de un interes deosebit totdeauna, dar mai ales acum fiind date condițiile vieții actuale. Pentru ce aceasta? Este ușor de văzut că, de la un timp cel

puțin, în jurul nostru se desbat, pe planul național și pe planul internațional, atâtea probleme care *nu ne mai pot lăsa indiferenți*, ci care solicită atenția noastră la fiecare pas și așteaptă o rezolvire în funcție de opinia publică. Cercul necesităților de toate ordinele se strânge tot mai mult în jurul nostru și opinia publică ca un *reflex al corelațiilor de fapte* în care trăim, devine tot mai mult o realitate, de care trebuie săse țină seama. Nici n'ar putea să fie altfel, dacă ne gândim că o epocă a democrației, cum este a noastră, este o epocă de discuție liberă și ridică sau suseală mereu alte chestiuni și alte puncte de vedere, reducibile în ultima analiză la *atitudinile ale opiniei publice*. Astfel spune sociologul italian Filippo Carli că în democrație orcare individ are o opinie și posibilitatea de a o exprima.¹⁾ Chestiuni economice, chestiuni politice, culturale toate *vin în fala opiniei publice*, dacă nu pleacă de la ea. Dar în acest caz ele sunt *chestiuni* atâtea timp cât interesul opiniei publice le ține la suprafață. Iată cum este de cea mai mare însemnătate a ne da seama despre fenomenul acesta al opiniei publice, iar cadrul nedefinit al fenomenului face că lucrul cel mai greu este să găsim un fir conducător al cercetării.

De sigur că spre a prinde un capăt al acestui fir, ar trebui să începem prin a ne întreba în ce constă acest proces al opiniei publice, să-i determinăm funcțiunea ei, ce este ea.

Într'adevăr, ce deșteaptă de fapt în mintea noastră noțiunea de opinie publică? Da și o întâlnim în orice societate — cel puțin principal — și tot ce se petrece în societate se referă, își găsește un *ecou* sau, putem zice, *este deferit opiniei publice*, urmează că opinia publică, în funcțiunea ei cea mai largă, oglindește toate manifestările sociale, este o *imagine mai limpede sau mai ștearsă a cuprinsului unei societăți*. Dar în felul acesta, arătându-ne ce se petrece înăuntrul societății, ea se ridică prin aceasta deasupra ei și stă ca o pavază, un scut sub care societatea se desfășoară.

(Va urma.)

¹⁾ V. și Sighele — La Foule criminelle — Essai de Psychologie collective edit. 2a fr. Alcan 1901. pag. 212—18.

²⁾ Park and Burgess — Introduction to the Science of Sociology. pag. 791 ed. II. 1924. The University of Chicago Press.

¹⁾ Introduzione alla Sociologia generale (Curs ținut la Universitatea din Padova în anul 1924 - 1925); ed. Zanichelli, Bologna.

Articolul nostru de față are menirea să indice modalitatea pătrunderii căminului școlar în agrenajul vieții noastre dela țară, — presupunând că aceasta va lua aspectul prevăzut în legea sanitară — și a unor resurse pecuniare cu condiția expresă că se va reuși a câștiga toată bunăvoința autorităților județene și comunale.

Imbrățișarea chestiunii și de către autoritățile noastre centrale ar fi de natură să asigure și mai mult înjghebarea și buna funcționare a „Căminului școlar.” Evident, că prin cele amintite, nu avem cătuși de puțin pretențiunea să fi epuizat toate posibilitățile de adunare a fondurilor. Rămâne încă un vast câmp de contribuție benevolă inițiativei particulare, care a putut prezenta și în trecut realizări dintre cele mai meritorii. Dl *Olăra* invocă exemplul plin de sacrificii al Sibiului și Blajului. Dl *Prof. Ghibu* citează cazurile Lugojului și Oraviței unde s'a reușit să se înființeze „cantine școlare.” Noi am mai putea da ca exemplu: Brașovul, unde mla studentească care poartă numele mult regretatului nostru director *Virgil Onișiu*, combinată cu internatul școlii, reprezintă foarte mult din programul dlui *Glopoșel*, constituind în acelaș timp o dovadă eclatantă despre realizările pe care le poate efectui o inițiativă particulară bine întreținută, căreia i-se mai asociază în acelaș timp și concursul autorităților noastre bisericesti.

Docent univ. Dr. AXENTE IANCU
Medic primar-director al Azilului de copii din Cluj

MOMENTUL FASCIST

În anii de după război, elementele burgheze liberale au fost surprinse de creșterea neîncetată a febrei fasciste. Nedumerită și indignată la început, democrația burgheză a protestat, a înfierat nouile metode de guvernare, dar, dobândind tot mai mult conștiința neputinței, s'a resemnat ca în fața inevitabilului. În Sept. 1933, cancelarul Dollfuss și-a putut instala dictatura cu asentimentul Parisului și al Londrei, deci al marilor democrații occidentale. Și cazul Austriei este cu atât mai simptomatic, cu cât s'a recurs la o nuanță (italiană) a fascismului spre a se putea combate o altă nuanță fascistă (cea hitleristă).

Dacă țările burgheze sunt rând pe rând cucerite de mișcarea fascistă, explicația nu poate fi alta decât că fenomenul are cauze a căror dănci, pe cari societatea capitalistă nu le poate suprima. În cazul acesta, s'ar putea vorbi de o perioadă politică cu o anumită marcă, de un *moment fascist*. Și, de fapt, democrațiile occidentale au adoptat și ele metode dictatoriale, cari pot fi socotite ca o prefață a fascismului. Ba însuși Scaunul Papal, atât de prudent în orientările sale politice, se arată dispus să dea binecuvântarea sa regimurilor fasciste, după ce, numai cu doi ani mai înainte, condamnase hitlerismul.

Ce s'a putut întâmpla ca să asistăm la agonia democrației burgheze?

* * *

Fascismul n'are o doctrină.

Dacă Mussolini, inspirându-se din Machiavelli, a făcut din stat o entitate, un scop al acțiunii de guvern, pentru Rosenberg, teoreticianul național-socialismului german, statul e un simplu mijloc, iar demiurgul (creatorul) realității sociale, este sângele sau rassa. Dacă Mussolini își alege bucuros colaboratorii dintre evrei (Balbo și Jung) Germania învinsă în războiul mondial, crezându-se trădată de finanța internațională, poartă o teribilă rancună evreilor. În Japonia, fascismul, ca să legitimizeze fantastice ambiții imperialiste, afirmă că are o misiune, dată de providență, ca să facă ordine pe întreg globul. În Austria, în sfâr-

șit, dictatura lui Dollfuss, pusă sub protecția bisericii, are un colorit religios.

În fiecare țară, fascismul se prezintă cu o notă particulară — după nevoile burgheziei respective. Dar, oricât de variate ar fi formele acestea, există caractere *comune*, cari ele constituie *esențialul*.

Mussolini și Hitler pot concepe în mod diferit statul, căci asta nu-i împiedecă, în practica guvernării, să tindă deopotrivă, prin toate mijloacele, la întărirea lui. Fascismul este, în esență, hipertrofia statului. Nimic mai caracteristic pentru epoca de după război decât că puterea executivă confiscă mereu, în folosul său, funcțiunile puterii legislative. Fenomenul e astăzi așa de generalizat încât se poate spune că nici-o țară n'a scăpat neatinsă de dânsul. Chiar în Statele Unite — țara burgheză cu cea mai organică democrație, din cauza lipsei de tradiții aristocratice și militariste — președintele Roosevelt este învestit cu astfel de puteri dictatoriale încât instituția parlamentară a devenit o simplă ficțiune. În Anglia, țara cu regimul parlamentar cel mai vechiu, există, în sânul cabinetului, un consiliu restrâns de 3—4 miniștri, care decide în chestiunile cele mai importante.

Evident, se prea poate ca țările occidentale să nu ajungă niciodată în faza fascismului integral, ca opinia publică de acolo să nu tolereze arderea pe rug a cărților socialiste și chiar pacifiste. (Barbaria hitleristă nu s'ar putea explica fără prezența așa de activă a puterilor resturi feudale din Prusia.) Dar, integral sau nu, cu confiscarea totală sau numai parțială a puterii legislative, fascismul există pretutindeni. Acolo unde raporturile de forțe îi sunt favorabile, el serbează orgiile teroarei.

Rămâne, deci, să ne lămurim: de unde vine și ce indică sfatul umflat, care se confundă cu ființa fascismului?

* * *

Statul, după cum observă Engels, nu există din eternitate. Organizația gentilică, de pildă, nu l-a cunoscut. Mii de ani, societatea omenească a trăit fără dânsul și

se ivesc de pe acum zorile unei ere când din nou această societate nu va cunoaște constrângerile unei forțe publice, căci legile vor fi scrise în sufletele oamenilor.

Statul, cu toate anexele sale obiective (închisori și alte stabilimente de constrângere) apare deodată cu divizarea societății în clase, divizare devenită necesară într'un anumit stadiu al dezvoltării economice. Rezultă, deci, că existența lui este inseparabil legată de ființa claselor sociale, că deodată cu lichidarea acestora, se va stinge și statul.

De unde această corelație?

Existența claselor implică contradicțiile și luptele sociale, iar statul e *necesar* spre a împiedeca degenerarea conflictelor în războaie civile.

Mașina de stat însă nu e un arbitru în conflictele dintru clase, cum pretind politicianii burghezi, căci în cazul acesta de mult ar fi dispărut nedreptățile sociale și, cu ele, însuș statul. Forța publică este instrumentul de dominație, cu care clasa mai puternică ține în supunere păturile sociale mai slabe. Dacă clasa dominantă caută să întretină în popor iluzia unui "tat-arbitru, planând deasupra claselor, se procedează astfel din interesul ușor de recunoscut, de a face acceptabilă o situație în sine desagregabilă. În acest scop, orice burghezie va menține bucuros regimul parlamentar, creind *aparența* unei guvernări ieșite din voința populară.

Statul burghez democratic este o dictatură înmănușată, dar o dictatură. Este mărturisirea că contradicțiile din sânul societății nu se pot soluționa, ele izvorând din însăși structura acesteia. Pentru orice burghezie, starea normală este lupta, pe deoparte cu clasele oprimate din interior, pe de altă parte cu burgheziile vecine și rivale. Despre o pace sinceră și durabilă nu poate fi vorba, din moment ce la baza societății este proprietatea privată, cu inevitabila împărțire a oamenilor în bogați și săraci.

Când existența unei burghezii este amenințată de unul din dușmani sau de amândoi deodată, urmează negreșit hipertrofierea sta-

tului. Nu numai că se întăresc în mod considerabil armata, poliția și jandarmeria, dar puterea executivă își însușește atribuțiile corporilor legiuitoare. Și mai mult: prin forța lucrurilor, statul hipertrofiat se identifică cu interesele clasei dominante. Iată, ce spune Engels în această privință: „Ea (forța publică) se întărește însă în măsura, în care se înăspresc conflictele de clasă înăuntrul statului și în care măsură statele învecinate devin mai mari și mai populate”.

Noi trăim tocmai un moment grandios, când minciuna se năruie prin excesul ei și când toate lucrurile își definesc adevăratul caracter. În această demascare generală, mulțimile întrezăresc resorturile ascunse, cari mișcă mașina de stat.

Criza economică, urmată de cea politică, a scos la suprafață toate antagonismele latente. Întâi a dispărut liberalismul economic, făcând loc războiului vamal și tendințelor autarhice. Apoi a venit rândul corespondentului său politic, democrației parlamentare, care a cedat în fața fascismului. În atâtea țări libertățile cetățenești nu mai sunt decât o amintire. În schimb, conflictele, pe plan național ca și internațional, constituie un adevărat nod gordian. Fiecare burghezie națională, simțindu-se încolțită din toate părțile, își strânge carapacea în jurul corpului, se înarmează nebunește, chiar cu riscul de a se asfixia sub povara armamentului.

Din această situație obiectivă, decurg cele două preocupări „ideologice” constante: exaltarea sentimentului național și combaterea socialismului. În ambele direcții, regimul hitlerist a bătut recordul, reușind să devină odios și ridicol în același timp — ceea ce se întâmplă cam rar în istorie.

† Dictatura fascistă e o tiranie fără scrupule. Când se decide la aceasta — și nu o face fără ezitări — burghezia recunoaște că și-a consumat toate rezervele și și-a epuizat toate formulele. O guvernare ce se rezumă la aplicarea forței brutale, indică o gravă criză a corpului social și anunță doar o apropiată runtură a echilibrului acestuia.

Fascismul, de fapt, nu numai că nu rezolvă nimic, dar agravează situația societății capitaliste.

Chemat să apere proprietatea privată cu toate anexele ei, fascistul se închide într'un cerc vicios, în care trebuie să se sufoc.

Mai mult: întărind aparatul represiv al statului, creind miliții speciale, el încarcă bugetul și sporește numărul elementelor improductive. Fiscalitatea excesivă și reducerea continuă a salariilor, aduc mizeria insuportabilă. În Germania, suma salariilor a scăzut dela 934 mil. mărci în Ian. la 875 mil. în Iulie, desi pe de altă parte presa hitleristă anunță scăderea șomajului. În Italia — salariile cele mai scăzute din Europa.

Data fiind interdependența economică dintre state, societatea omenescă constituie un tot, care nu mai poate trăi fără ordine. O recunosc de altfel și fascistii prin faptul că participă la toate conferințele internaționale. Nu e mai puțin adevărat însă, că acasă propăgandă altfel de idei și că toate conferințele eșuează, în primul rând din vina lor. În practică, fascismul fiind forma patologică a egoismului național, este incompatibil cu ordinea internațională. Cine ar putea nega că, paralel cu răspândirea fascismului, tensiunea dintre statele capitaliste crește și ea?

Desgropând preiudecări adormite, susținând instituții anacronice, prigonind cu furie ideile noi și salvatoare, fascismul face inevitabilă explozia violentă. În mod înconștient, el prepară revoluția — precedată, probabil, de război.

Observațiile lui Karl Marx, în legătură cu Comuna din Paris, sunt valabile și astăzi. Revoluția, zice el, procedează metodic. Întâi, desăvârșește puterea legislativă, care, ajungând la excese, este răsturnată. (Peste această fază, a trecut toată societatea burgheză). Vine apoi rândul puterii executive, care, împinsă și ea la excese, își macină baza socială, se izolează de popor, până când revoluția, concentrând împotriva ei toate forțele distrugerii, o strangulează.

Ne îndreptăm sau nu spre acest moment?

* * *

Pentru o perioadă de tranziție, socialismul se servește și el de stat și încă de unul hipertrofiat, care își propune să dirijeze activitatea economică a colectivității. Numai niste miopi însă nu pot face distincții între dictatura fascistă și cea proletară, între horcăitul unei agonii și durerile facerii.

Extremitățile se pot atinge în-

tr'un punct, dar rămân tot extreme. Dictatura proletară exprimă și ea voința fermă a unei clase sociale, dar rămâne opusă dictaturii fasciste. În ce privește conținutul social, o imensă deosebire le separă. Una reprezintă tirania unei minorități, pe când cealaltă este, în fond, o democrație, și încă una de tip superior. Chiar când contrarevoluționare și reușind astlozinci revoluționare și reușind astfel să se camufleze, determină o mișcare de masse, ea nu câștigă adeviziunea majorității. Exemplul național-socialismului german este concludent. În schimb, proletariatul găsindu-se în alianță cu țărănul sărac și mijlociu, elementele ostile (mari proprietari, burghezi și țărani înstăriți) constituie numărătoarea o infimă minoritate. Dacă majoritatea condusă de proletariat, recurge la dictatură — un lucru, recunoaștem, destul de paradoxal — o face, fiindcă în primele momente se află neorganizată în fața unui adversar rafinat și periculos, posedând mai multă experiență și cultură. (După aprecierile lui Herriot, în Rusia sovietică, numărul oamenilor lipsiți de drepturi civice nu trece de 4 la sută; totuși el e suficient ca să pricinuiască regimului încă multe neajunsuri).

Dacă statul fascist apără un sistem învechit și o societate putredă, statul proletar e o pârghie a progresului. Fruct al unei revoluții, el scoate omenirea dintr'un impas, deschizând noi drumuri evoluției. Dacă statul fascist a pierdut orice justificare istorică, cel proletar a dobândit-o întreagă. Și iarăși numai oameni fără judecată pot pune un cadavru și un fœtus pe același plan al drepturilor.

De sigur că în sânul burgheziei mai sunt destui indivizi adaptabili și cu avânturi generoase. Ca clasă însă, burghezia și-a pierdut elanul vital, devenind captiva unui egoism orb, incapabil să mai considere marile interese sociale. Prin dictatura fascistă ea se încleștează de ordinea actuală, fără să-i pese de mizeria celorlalte clase. Antenele ei de mult nu mai prind muzica viitorului.

Pentru proletariat, idealul este societatea fără clase și fără stat. El deci exploatare și constrângere. El instalează o dictatură ca să se transforme și să asimileze. Pe măsură ce își schimbă ființa și obligă

Un istoriograf roman despre politica noastră contemporană

T. Livius despre: dictatură, fascism, național-socialism(nazi)

de

prof. Camilla Kaul

Miscările politice care stăpânesc Europa postbelică își trag forța principală, din pretinsa lor originalitate. Tineretul este și a fost totdeauna „novarum rerum cupidus“, dornic de ceva nou, dorind să dovedească astfel sie-și și celor mai bătrâni, roștul lui în viață și în lume. De aci farmecul tendințelor revoluționare de dreapta și de stângă: amândouă pretind doar „răsturnarea“ stării vechi.

Pare însă ciudat că aceste fenomene noui-nouțe au fost botezate cu termeni împrumutați unui popor vechiu: Romanii. Nu numai fascismul italian, ci chiar pangermanul și „numai — germanul“. Hitler și-a poreclit mișcarea cu un nume latin, Dela „dictatura proletariului“ cea moscovită până la „Nazional-socialism“-ul teuton se întinde domnia umbrei mărele care se cheamă istoria romană. Căci toată lumea își dă seama, mai mult sau mai puțin conștient, că singura istorie națională pe deplin „desvoltată“ e cea a orașului veșnic. Roma e ca un copac care a avut posibilitatea de a se desfășura încet, organic și de a realiza complet tot destinul său cuprins în sămbure. „entehia“ sa în sens aristotelic; a crescut, s'a întins, a suprimat pe vecinii rivali la viață

și pe celelalte categorii sociale să se schimbe în sensul său, el se confundă cu întreg poporul, realizându-se astfel o unitate psihologică. Dictatura lui e o lege de fier, sub care elementele parazitare sau se transformă în productive sau pier. În mod conștient și voluntar, proletariatul se lichidează ca clasă și se lichidează și dictatura. Considerându-se un instrument al istoriei, el pune totul la dispoziția acestuia și astfel poate oferi soluții la toate problemele zilei de azi și de mâine.

Pe când socialismul construiește, fascismul e veșnic în căutare de diversiuni. E o deosebire ce ia din zi în zi forme mai concrete.

Ilie Cristea

și la soare, pe urmă, a murit, încetul cu încetul, de moarte naturală, făcând loc altora, lăsând însă vlăstare tinere, ce la timpul lor aveau să se ridice mândru pe trunchiul istovit. Istoria romană pare a cuprinde totalitatea fenomenelor care se găsesc numai parțial în celelalte istorii naționale¹). Astfel fiecare epocă regăsește ceva din esența proprie în Urbea eternă: J. J. Rousseau și revoluția franceză; secolul al 20-lea: luptele sale sociale.

Deschizând primele cărți (2-10) ale lui T. Liviu, ne izbește actualitatea și „contemporaneitatea“ a cerbelor lupte de clase, descrise de anticul istoriograf. Psihologia grupurilor și partidelor, fenomenele politice sunt surprinzător de asemănătoare cu ale noastre²). Instinctul politicianilor și al gazetarilor a adulmecat parcă această analogie, adoptând și redeseptând cuvinte ca:

DICTATURA

Ca orice termen practic, și acesta se întrebuintează cam vag. Câteodată se confundă cu fascismul: dictatura lui Mussolini, precum, impropriu, dictatura militară, „junta“ lui Primo de Rivera, s'a numit „fășism“. Pedeață parte, adineaori chiar s'a vorbit de încer-

¹) „Istoria romană“ reunește toate elementele: agricultura și industria, aristocrația, monarhia și republica, o înaltă cultură și armele, arta și dreptul, filosofia și religia, revoluția și tradiția, în interior sfortarea revoluționară și în exterior opera de expansiune, toate interesele practice și toate aspiratiile ideale“ G. Ferrero.

²) Adevărul intrinsec al celor povestite de L. e băttător la ochi pentru martorul întâmplărilor de astăzi. Cât de naivă pare încercarea profesorilor, d. ex. a lui Teuffel care contestă autenticitatea lui L., fiindcă unele date și cifre le par exagerate. Destgur că Liviu vedea începuturile minuscule, ale Romei, prin microscopul importanței ei posterioare. Dar un cinstit dascăl supus M. S. Wilhelm al II-lea, nu putea „însimți“ adevărul psihologic al năprasnicelor războaie sociale zugrăvite de Roman.

care venizeliștilor de a institui o „dictatură antimonarhistă“ în Grecia; de „dictatura de stângă a lui Pilsudski, instituită în Polonia cu ajutorul socialiștilor (greva cefe-riștilor etc.)

Instituția dictaturii „dela Răm se trage“. Cum au ajuns Românii la ea?

Liviu (II, 18—21) povestește că după izgonirea regilor din Roma, se țeseau intrigi ascunse contra noului regim. O parte a clasei privilegiate, mai ales patricienii tineri, regreta splendoarea regalității pierdută. Insuș un consul, firește și el aristocrat, pare suspect. Reacionarii se unesc cu dușmanii externi ai statului (și de altfel istoria arată că „dreapta“ nu se sfieste de trădare: emigranții francezi după 1789!). Al doilea consul, credincios republicei, abdică, ceea ce anula și puterea trădătorului; apoi, o personalitate sigură fiind investită cu putere „absolută“, adică neîngrădită nici de principiul colegialității nici de adunarea legislativă, „dictatura“ zdrobește dușmanii interni și externi (497 în. de Hr.). Deci, *dictatura* ar fi fost *instituită mai întâi* ca măsură „*contra dreptei*“.

Această concentrare a întregii puteri executive (și numai a acesteia) în mâinile unui bărbat sigur, era în caz de primejdie, un corectiv excelent al sistemului „constituțional“: republica nu îngăduia inimicilor ei să abuzeze de libertatea acordată de dânsa, încontra ei. O concepție justă, care face onoare simțului politic al poporului roman. Liviu declară că este o lege a luptelor interne să devii sau clocan sau nicovală: „nedreptatea care ne displace trebuie s'o facem altora sau s'o suferim noi însine“. Revoluția dela 1789 moștenind mentalitatea romană, a apărat democrația prin „Teroare“. A proceda altfel, înseamnă a se sinucide politicește. Exemple negative sunt slăbiciunea fatală a lui Kerenski față de anarhie, și toleranța slăbănoagă a republicei germane „weimar-eană“, care din respect pen-

Sociologia franceză și valoarea științei

Cu toată rezerva sociologiei contemporane față de viitor, raționismul ce se degajă pe urma oricărei repriviri a culturii franceze îndrumă spre cuvintele lui Renan: „Știința și numai știința poate să ofere umanității ceea ce îi e indispensabil: un simbol și o lege. Nu e deloc o exagerație a spune că știința include în ea viitorul omenirii, că ea singură se poate rosti asupra destinului ei și o poate învăța mijlocul de a-și atinge scopul¹⁾”.

Reducând particularul la general, compusul la simplu, contingentul la necesar, față de capriciile imaginației naive, știința înseamnă cercetarea metodică a legilor naturale prin determinarea și sistematizarea cauzelor. Incercările ei, în raport cu altele, nu sunt mai avantajoase pentru viața noastră materială ca și spirituală, individuală ca și socială.

Dacă filosofii clasici accentuează mai mult valoarea teoretică a științei, făcând din ea cunoștința legitimă a realului, savanții moderni în relativismul lor subliniază utilitatea practică a legilor științifice.

Punctul de vedere sociologic tinde spre o tehnică normativă în întreg domeniul moralului, după ce recunoaște ca ilogică teza care ar susține că procedee artificiale, care n'au nici o analogie cu realitatea, ar putea să fie a-

plicate cu succes faptelor naturale.

Deci, legile științei dau rezultate în real datorită faptului că sunt și ele relații reale sau pe cale de a atinge adevărul. Una din trăsăturile esențiale ale cugetării franceze este tocmai afirmarea „puterii sufletești” în mod gradat, probabilist. Increderea limitată în „progresul adevărului” revine ca un leit-motiv la sfârșitul flecărui eseu dela Montesquieu la Jean Jaurés, aproape toți precursorii sociologiei prezentului au avut un program de transformări radicale, susținut cu meliorismul caracteristic reformatorilor.

Reliefând profilul lui Proudhon, C. Bouglé vede în „această pre-sociologie care o constituie sistemele unui de Bonald și Saint Simon, unui Fourier și A. Comte²⁾” o tendință mai mult individualistă. L. Brunschvig, încercând să construiască un fel de punte între înălțimile veacurilor, care ar culmina în filosofia de azi „a conștiinții”, subliniază importanța „sociologiei progresului” Montesquieu, Condorcet) și a celei „a ordinii” (de Bonald, de Maistre) pentru că au pus în lumină forța cercetărilor științifice în „directivarea vieții colective, supremația voinții generale asupra dorințelor incoherente ale indivizilor³⁾”.

²⁾ Bouglé: La Sociologie de Proudhon, 1911 p. 329.
conscience 1927 p. 512.

³⁾ Brunschvig: Le Progrés de la chap. II.

Ceeace am ținut să relevăm noi în partea istorică a acestui studiu este tentativa îndrăzneată a pozitivistilor de a ieși din criza post-revoluționară prin conciliere, prin îmbinarea raționalismului din sec. XVIII cu romanțismul sec. XIX.

— Fie că se inspiră dela republica matematicianilor lui Saint Simon, fie că nu recunoaște decât influența rigurozității lui Condorcet, Auguste Comte așteaptă rezolvarea corelatului individ-societate numai dela sinteza secolelor precedente, clădită după ce savanții vor ridica politica la rangul științelor de observație. Spiritul științific duce aici la sociologie ca disciplină autonomă, iar aceasta instaurează știința ca formă a culturii în drepturile ei incontestabile. Reciprocitate analoagă cu aceea arhicunoscută: politica filosofică îndreptățește socialismul, socialismul susținând manifestările superioare ale spiritului.

Intemeind sociologia ca știință, pentru timpul său Comte reia chestiunea valorii practice a științei, ca pe urmă Durkheim să deschidă drumul investigațiilor de resortul științelor sociale asupra științei ca valoare colectivă. Tot atât de obiectiv și metodic ca maestrul său, Bouglé o plasează între celelalte creații ideale (arta, morala, religia), considerând-o ca pe cel mai de seamă mijloc de satisfacere a colectivității.

În felul acesta examenul sociologic

tru „libertate”, lăsa dușmanilor ei libertatea de a o nimici. La fel, fahchirii din India socotesc ca păcat mortal de a ucide o viperă, care — săraca — are și dânsa un „drept” la viață!

Dictatura romană, era deci numai de ordin executiv și de scurtă durată. Totuși, primejdia abuzului unei puteri nelimitate avea să se arate în curând. Instituția inventată contra reacțiunii, devine în curând o armă contra poporului și a democrației. Când de exemplu bântuie o foamete, patricienii socotesc că în fruntea statului trebuie un „bărbat deslegat de cătușele legilor”; în 442 în. d. Hr., se gândea la fel ca astăzi: contra șomajului, dictatura. Ori câteori nobilimea deslănțuia războaie externe ca paliativ contra nemulțumirilor interne un mijloc devenit parte integrantă din programul politician — temându-se de ener-

gica împotrivire a tribunilor plebei care plătea socoteala acestor diversiuni, militarismul găsea în dictatură un mijloc excelent pentru a inabuși orice opoziție. Un exemplu tipic e povestea aceluia Quintus Cincinnatus, care e reprezentat copiilor de școală ca model de virtute civică și de modestie. Acest dușman acerb al democrației, fiind ales consul, găsi că țărani dornici de pământ au nevoie de o mână de fier, ca să simtă „că nu există apel contra dictatorului”. Dar chiar dictatura populară e împinsă de un destin immanent să evolueze într-o dictatură asupra și contra maselor. Un exemplu instructiv sunt evenimentele anului 450 în. de Chr. Când plebea desperă de a obține reforme sociale sub regimul normal, un număr de ambițioși îi promit salvarea printr-o „mână tare”. Dar Appius Claudius și ceilalți „decemviri” demagogi aleși contra

obligarhiei tradiționale și investiți cu putere absolută, grație ajutorului elementelor radicale, repede „întorc cojocul” și se asociază aristocrației, călcând fără milă prostimea ce-i ridicase. Mișcarea dictaturii din secolul V în. de Chr. corespunde exact experiențelor, făcute de veacul al XXI-lea. Evoluția aceasta merge necesarmente de la stânga la dreapta. Pretinsa „dictatură a proletariatului” în Rusia a devenit repede o dictatură asupra și contra proletariatului, inclusiv „tovarășii comuniști; apoi procedeul rusesc e reluat „mutatis mutandis” de reacție, în Spania, Italia, Germania. Chiar Pilsudski, care se înconjurase de „tovarăși socialiști” pentru lovitura lui de stat, îi înlocui în curând, ca răposatul Appius Claudius, cu diverși principii, Radziovill și alți magnați.

(Va urma)

130,000!

Există în capitala țării un Oficiu demografic, de statistică sanitară și ocrotire, care începe să dea, de un timp încoace, frumoase semne de viață. Organizat cu concursul Fundației Rockefeller, după cele mai moderne principii, acest oficiu lucrează actualmente mai ales la datele recensământului din 1930, cel mai bine realizat dintre toate câte s'au făcut în România. Din când în când, opinia publică a luat cunoștință de unele rezultate ale acestui recensământ. Cu mai multă nerăbdare se așteaptă cifrele privitoare la situația etnică a României, Vrând să dea un tablou cât se poate exact al lor Oficiul amână mereu publicarea. Ele însă nu vor mai întârzia mult. Mă face să cred aceasta faptul că, directorul Oficiului, dl Dr. Sabin Manuilă într'o extrem de interesantă conferință, ținută la Brașov, cu prilejul Adunării generale a Astrei, a comunicat, în linii generale, situația etnică a României, insistând mai ales asupra Transilvaniei. Deci aceste date nu sunt — cum se spune, de guri interesate, care vreau să creeze o atmosferă falsă în jurul lor — un secret. Întârzierea lor nu se explică decât prin conștiințiozitatea cu care se lucrează la ele. Ceeace s'a cules în 1930 se verifică mereu, uneori la fața locului, pentruca să iese la lumină purul adevăr, să nu se mai debiteze pe seama situației etnice a Ardealului o mulțime de minciuni.

Dar până la publicarea acelor date, opinia publică a primit dela Oficiu, prin Buletinul său, alte cifre, care ar trebuie să-i dea multă bătaie de cap. Așa sunt datele privitoare la mișcarea populației în România: natalitate, mortalitate, cu diferitele lor rubrici extrem de instructive. Buletinul publică lună de lună aceste date, pentru fiecare județ, pentru fiecare regiune a țării.

Caetele acestea cu coperta cenușie sunt pline, dela un capăt la altul, de cifre și de tablouri grafice. Ei bine, puține cifre sunt atât de elocvente ca acestea. Puține cifre cuprind atâta viață, atâtea bucurii și, mai ales, atâtea tragedii,

Imi place să răsfoiesc, lună de lună, acest Buletin, să mă pierd în desișul lui de cifre, pentru a descoperi ce vierme mai roade la rădăcina acestui arbore imens al colectivității umane din țara mea, sau ce lădițe proaspete, pline de nădejdi, apar pe trunchiul lui. Și m'aș bucura foarte mult, dacă exemplul meu ar fi urmat de fiecare intelectual al acestei țări. Pentrucă cifrele aceste spun lucruri cari trebuie știute de toți. Cel puțin unele dintre ele, ar trebui scrise în toate inimile, afișate la toate drumurile, căci numai astfel, printr'o mare mișcare în conștiința publică, vom reuși să le modificăm înspre bine.

Dintre toate mai mult mă doare — și cred că ar trebui să doară pe orice inimă de Român — fantastica cifră a mortalității infantile.

Suntem țara cu cea mai mare natalitate, din Europa, dar și cu cea mai mare mortalitate. Ce primim dintr'o parte dăm într'altă, cu o risipă criminală. La cele 18 milioane și jumătate de locuitori ai țării, mor anual nu mai puțin de 130,000 copii până la un an*). Din 400,000 de morți mai mult de un sfert îi alcătuiesc copiii, la vârsta aceasta crudă. Una sută treizeci de mii de vieți se sting, când abia încep să pălpăiască, cel puțin jumătate din ele din pricina proastei organizații a asistenței noastre sanitare și a mentalității criminale, care persistă încă, mai ales la poporul de rând.

Căci ponosul acestei cifre catastrofale îl poartă și statul ca și indivizii. Statul pentru opera lui de ocrotire și asistență socială, care, în lumina acestor cifre, vedem cât de mincinoasă e, iar societatea, pentrucă lasă să persiste în sânul ei această mentalitate cu privire la viețile celor mici, care este o adevărată rușine națională. Căci să nu credeți că mortalitatea aceasta infantilă excesivă e cauzată numai de mizerie. Dacă răsfoim Buletinul constatăm că e tot atât de urcată în mediul rural (18.4 la sută) ca și în cel urban (18.6); că în regiuni atât de înfloritoare, ca Banatul, unde natalitatea scăzută ar indica un „progres“ (—0.2), mortalitatea e tot atât de mare ca'n restul țării, mai mare chiar decât în Transilvania și Muntenia.

Perzistă încă îndeosebi la țaranul nostru, o mentalitate cu privire la viața copiilor săi, care ar trebui arsă cu ferul roș. Sunt foarte mulți țărani, cari deplâng mai mult moartea unui vișel decât moartea copilului lor, sânge din sângele lor. Copilul, la vârsta aceasta plâpândă, când nu aduce nici un câștig, nu este — mai ales când sunt mai mulți — o viață umană în toată științenia ei, pe care trebuie să te nizești, cu prețul oricăror jefte, să o păstrezi. La toate națiile civilizate viața copilului e cea mai sfântă dintre vieți. La toate națiunile civilizate există un cult al copilului, care este una din cele mai frumoase virtuți ale umanității. Noi nu-l avem acest cult, decât într'o foarte mică măsură în clasa cultă. El nu este o funcțiune a societății noastre.

Aici văd eu pricina cea dintăiu a acestei înfiorătoare mortalități infantile din România. De aceea

*) Pentru date amănunțite a se vedea mai ales *Buletinul demografic al României*, pe Ianuarie 1932 și Maiu 1933.

al valorii nu numai că depășește acea învechită „werttheorie“ cu care încheia fiecare psiholog cu pretenții de descălecare, ci contribuie și la lărgirea perspectivelor teoriei cunoștinții. După o teorie filosofică a cunoașterii urmează o teorie psihologică, o teorie biologică și la urmă o teorie sociologică observă just... M. Ralea.

Menționăm, în această ordine de idei, că Durkheim și Tarde, dar mai ales Ch. Blondel, cu atitudinea lui mijlocie și comprehensivă, realizează ceva din visul lui Comte de a face din noua ramură un coronament — o „culturologie“. Și fiindcă istoria formării ideilor și valorilor culturale eliberează — ca o revenire ilumina-

toare pentru conștiința individuală; profesori contemporani de talia unui Léon Brunschvieg își exprimă speranța că poate prin dezvoltarea sociologiei secolul al XX-a va ajunge să pună la adăpost de orice „retrogradare mitologică“ integralismul Kantian, consolidând definitiv un anumit idealism rațional. T. Rudy

Despre calitățile actorului adevărat

Fără îndoială, există nenumărate concepții asupra rolurilor de teatru, cari au fost și sunt încă interpretate și azi, până la saturație. Să poți însă discuta obiectiv despre însușirile, ori tainele artei adevărate, nu e suficient să te bucuri numai de un oarecare spirit critic, ci înainte de toate, trebuie să fii și un artist. Deci, despre cine se afirmă cu dinadinsul că e critic celebru, îmi închipui, ba mai mult: sunt convins, că deși nu e artist de meserie, totuși ascunde aptitudini admirabile pentru una dintre cele 5 arte liberale. Altfel, nu i-ași atribui calitățile unui critic adevărat, ale cărui principii să se poată urma ca norme, deși nu eterne, dar cel puțin durabile, în domeniul artei.

Nu odată am avut prilejul să constat, și chiar din partea unor persoane, cari își revendicau cu tărie titlul de critic, că un artist, sau altul, are nebănuite calități de descindere în oricare suflet omenesc, imitându-l întru toate și recoltând astfel din partea publicului cele mai pronunțate elogii. Foarte eronate păreri! Un astfel de critic nu se deosebește prin nimic de un auditoriu cu judecăți reduse. Căci actorul de valoare nu e acela, care isbutește să imiteze pe cineva, nici acela care știe să se strecore în sufletul unui personaj, cu totul străin de facultățile sale, ci cel ce învingându-se pe sine însuși în fața publicului, reușește să-și arate în palmă propriul său suflet, cu toate vibrațiile lui necunoscută. Iar, dacă aceasta e adevărat, concluziile sunt următoarele: e neasemuit mai ușor să scrii o piesă, decât s'o joci. Am putea afirma chiar, că actorul n'are nimic comun cu autoru, afară de textul (rolul) pe care

trebuie să-și însușească, iar, dacă nu-l găsește destul ne încăpător e liber să-și lărgească, fără de-a stânjeni cătuși de puțin succesul piesei prin acest procedeu. Valoarea piesei o ridică și o fixează actorul. De câteori nu s'a întâmplat, că un actor slab a degradat cea mai celebră piesă, pe când un actor bun, contopind cu personalitatea sa rolul ce i s'a încredințat, a dat avânt neașteptat celei mai slabe opere. Acest fenomen s'ar putea compara cu un text faimos latinesc, ori grecesc, care, dacă s'ar traduce verbal, în loc să-i cunoaștem conținutul și frumusețile reale, ar da naștere la non sens, pe când, interpretându-se liber, am obține adevăratul înțeles. Același lucru putem remarca și la poezi. Ei niciodată nu-și vor putea exprima toate sentimentele, tocmai prin faptul că sunt prea mult legați de formă. Cu atât mai ușor se va putea însă manifesta prozatorul, care n'are de luptat cu obstacolele aruncate în calea poetului. De aceea, actorul adevărat va fi condus mai mult de șoptele eului său, renunțând la toate celelalte considerații, cari i-ar putea răpi, sau influența personalitatea. De aici împrejurarea, că la roluri nu se pot admite abordările extrinsece. Ele trebuie să se îmbine armonios cu întreg felul de a fi al fiecărui actor. Deci același rol va lua alte și alte aspecte la fiecare actor, fără să sufere denaturări prin aceste mijloace de realizare, cari nu sunt altceva, decât simulacrul natural al actorului.

Dar actorul adevărat trebuie să fie în același timp și un vizionar. Un vizionar, care să nu se aventureze la curbe nepotrivite cu situația rolului său. Nu-i mai puțin

adevărat, că riguroasa verificare de actor celebru o constituie și facilitatea cu care autorul știe să se înfățișeze publicului. De pe fața unui actor adevărat nu este îngăduit să se desprindă nici cele mai ușoare semne ale emoției. Ca să mă folosesc de-o asemănare poetică — după cum adierea nu-și simte suflul, tot așa artistul trebuie să joace, fără să-și simtă jocul, lăsând sentimentele în seama celor ce-l gustă. Ba mai mult: actorul, nici pentru clipă nu se va gândi la publicul ce-l privește și-l ascultă. Pentru un actor, publicul trebuie să fie întotdeauna ceva inexistent. În cursul jocului, el e bine să se închipuie în mijlocul celui mai rafinat artist: în mijlocul Naturii, unde nu-l vede și nu-l aude nimeni și atunci cu siguranță va triumfa. Altfel se va expune unui cabotinism, ce va nemulțumi publicul înțelegător de artă, stârnind un eșec ridicol cu greu de reparat.

Octavian Șireagu

EPIGRAMĂ

Confratelui I. Valerian
cu ocazia unei șezători
literare în Timișoara.

Eu am cetit acum un an
Ceva semnat de Valerian
Și-am adormit ca într'o pană...
Par'c' ași fi luat Valeriană

M. Ar. Dan.

trebuie să ne nizuim prin toate puterile să dăm societății românești acest cult al copilului. Școala, biserica, societățile de cultură, medicul, legea să colaboreze toate pentru introducerea lui. În regiuni ca Banatul el să fie cea dinăi problemă de ordin public, de care să se vorbească în toate casele, la toate convenirile. Aș întrebuința, mai ales acolo, sistemul de propagandă american sau rusesc făcând să vorbească și pietrele de această calamitate națională.

Pentru că nici una din problemele Banatului nu este atât de gravă ca problema populației. Datele Buletinului demografic așează Banatul la enormă distanță înapoia celorlalte provincii*).

Bine înțeles că și datoria statului este imensă. El ar trebui să mărească considerabil capitolul asistenței publice, să vină cu legiuiri drastice de ocrotire socială, să împânzească țara cu medici bine pregătiți, la înălțimea datoriei lor. Campania pentru combaterea mortalității infantile să fie una din marile noastre probleme naționale; toate partidele politice să-și facă un titlu de onoare din promovarea ei. Pentru că nu există palmă mai aspră pe obrazul așazisei noastre democrații decât acest procentaj enorm al mortalității infantile și al analfabetismului. Cu amândouă ne așezăm în fruntea popoarelor Europei. Sunt două recorduri, cari, înafară de hotare, trebuie să ne umple de rușine, iar înlăuntru, de îngrijorare. Dacă mai există în noi o picătură de demnitate națională și de răspundere pentru viitorul țării.

TITUS BUNEA

*) De pildă, pentru 1932, Oltenia prezintă un excedent natural de 15,3 la mie de locuitori, Muntenia de 18,3 la mie Dobrogea de 20,6, Moldova de 17,6, Basarabia de 15,8, Bucovina de 11,4, Transilvania de 10,3, Crișana și Maramureșul de 8,9 singur Banatul de -0,2 la mie (minus!).

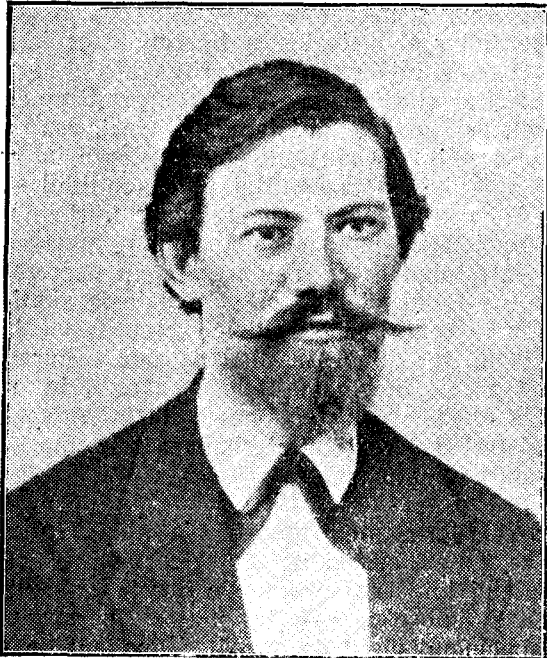
Ion Al. Lapedatu

1844—1878

Sunt câțiva ani, de când o duiosă pomenire filială din cetatea *Brașovului* a rechemat în conștiința noastră, profilul unuia din cei mai de seamă reprezentanți ai sufletului românesc din *Ardealul de ieri*.

Comemorarea discretă de atunci dăduse prilej pressei să contureze, în linii veridice, dar aproape sumare, personalitatea lui *Ion Lapedatu*, așa cum ea se desprindea, luminoasă și expresivă, dintr'o activitate, a cărei bogăție uimitoare în cadrul unui scurt deceniu de creațiune, eră poate mai mult bănuită, decât cunoscută.

S'a putut înțelege atunci valoarea *profesorului* și importanța *literatului*, dar nu s'a subliniat aproape de loc vrednicia *gazetarului*, care dela înălțimea celor două tribune publice — *Oriental Latin* și *Albina Carpaților* — știuse împrumută ziaristicii noastre presti-

giul unui talent real și prodigios. Pe cât de mult se crede, că reputația ce și-a stabilit-o în istoria culturii românești se datorește exclusiv operei sale *didactice* și *poetice*, pe atât de legitimă este constatarea, probabil surprinzătoare pentru neinițiați, că *Ion Lapedatu* ni se înfățișează cel puțin tot atât de meritos și în domeniul cuprinzător al *publicisticii* ardelenice.

Dând la iveală acest uitat aspect al vieții sale, desăvârșim nu numai o biografie vagă și incompletă, dar sporim în acelaș timp și marea frescă a ziaristicii naționale de Carpați, cu una din cele mai proeminate figuri din câte au ilustrat-o în cursul veacului al XIX-lea.

În destinul lui *Ion Lapedatu* spre cărturărie pare a fi intervenit, ca în atâtea cazuri similre, norocul unor inspirațiuni străine. Copilul bălai, așa de chipeș în sănătatea lui rustică, din *Glâmbocă* Oltului, vechea așezare țărănească străjuită în față de *Avrigul* lui *Gheorghe Lazăr*, n'avea să rămână un iscusit cărmuitor al satului — cum probabil intenționă o modestă aspirație paternă — când îl duse la școala săsească din *Hosmanul* vecin. Inteligența

lui vioaie fusese o surpriză pentru neamțul dela catedră, și la îndemnul lui generos, tânărul de 16 ani luă încrezător drumul liceului romano-catolic din *Sibiu*.

Cetatea de pe malurile Cibiului, cu tradițiile ei de cultură germană și de metropolă necontestată a vieții românești, îngăduise lui *Ion Lapedatu* să facă nu numai studii eminente, dar să și depășească mult limita lor oficială, prin maturitatea vârstei și strălucirea calităților sale. O pasiune congenitală pentru carte îl zoria să pătrundă cu rodnică neodihnă în cunoașterea literaturii germane și în descifrarea emoționantă a tiparului românesc, înfiripându-i acel solid tezaur suflatesc, din cari aveau să răsară, foarte curând, înaltele bucurii ale gestațiunilor sale poetice și culturale.

Căci după propriile-i confesiuni din volumul „*Incerări în literatură*“ (1874), îi plăceau versurile, deprinzându-se de mic copil cu compunerile în metri, și astfel el ajunge, încă de pe băncile liceului, un colaborator simpatic și constant al *Familiei* lui *Iosif Vulcan*. Un poet ardelean apărea acum sfios în seceta literară a epocii sale, și talentul ce vibră în cele din-tăi versuri din revista dela *Budapesta*, îi atrăsese prețuirea genialului *Eminescu*, care semnă și el în paginile aceleiași publicații literare. De aceea. nu ne vom miră, aflând din însemnările inedite ale lui *Stefan Căcoveanu*, că la 1866, când nemuritorul cântăreț ajunge în peregrinările sale și la *Sibiu*, el este primit și găzduit, alături de *Nicolae Densușianu*, tocmai de *Ion Lapedatu*. Întâlnirea celor doi tineri se topi într'o duiosă prietenie, cu aprinse discuții literare și recitări entusiaste din poezia germană, ce-i încântase dealungul atâtor nopți de lecturi vrăjite.

În fremățul melancolic al frunzelor de toamnă ei colindă visători ungherele cetății medievale, din cari se desprindeau șoapte de vremuri apuse și îndemnuri de năzuinți românești, întrupate aici în figura de mit popular a mitropolitului *Șaguna*. Apoi pașii lor rătăcesc fericiți prin lumea de basme a sateilor din umbra *Carpaților*, ca să îngenunche înfiorați, într'un simbolic apus de soare, sub crucea marelui iluminat din *Avrigul* binecuvântărilor divine. Acolo'n tainica lumină a bolții albastre, cei doi pelerini vor fi simțit plutind peste ei tot misterul unui apostolat înălțător, ce a deschis neamului nostru perspectivele senine ale renașterii sale culturale.

Și în această înnoitoare suflare a eternității, prietenii de totdeauna se despărțiră înlăcrimați, spre a-și urma, ca printr'o juruință tăcută, drumul lor de avânturi astrale și risipiri sufletești cutezătoare.

II.

Ion Lapedatu rămâne încă doi ani la *Sibiu* spre a-și termina, în elogiile profesorilor, cursurile de liceu. Biruind greutăți materiale prin lecții particulare, lărginde-și avid orizonturile intelectuale din cărțile prezentului și cronicile trecutului, el fu repede descoperit, la examenale anuale, de ochiul pătrunzător al mitropolitului *Șaguna*. Și dacă înclinațiile lui străine de teologie nu i-au putut aduce bursa, ce de sigur i se va fi oferit, în schimb neuitatul protector al talentelor active, știuse să-l susțină victorios câte va luni mai târziu, când tânărul bacalaureat își îndreptă privirile înfrigate spre *Bucureștii* nădejdiilor sale.

Puținele scrisori din aceste zile de răspântie ne lasă să întrevădem gândul lui central, de-a-și urmă studiile universitare în *Italia*. Eră fascinația *Romei* și gloria latinității, prilejuite, fără îndoială, de citirea istoricilor ardeleni, ca și de curentul literar filo-italian, ce stăpâna atunci viața românească sub influența lui Eliade, Asachi și Bolintineanu. El trecu deci Carpații, cu visul lui alintat și sosind în capitală, avu norocul neașteptat să ia o meditație în casa lui *Nicolae Romanescu* — prietenul Brătienilor — și o slujbă efemeră în Ministerul Cultelor. Societatea „*Transilvania*“, care luase ființă tocmai în acel an, anunță trei burse pentru *Franța*; dar nici una din ele nu eră destinată studiiilor de filologie clasică, la cari se gândea Ion Lapedatu. Totuș, el încercă și grație debuturilor sale din „*Familia*“, cum și recomandărilor lui Șaguna către Iosif Hodoș, obținu în mod excepțional, *stipendiul* aspirațiilor către cultura latină.

Astfel în toamna anului 1868 își luă sborul spre *Paris*, neregretând probabil această intervertire de obiective geografice, ce aveă să-i dea atâtea din ne-trecătoarele bucurii ale spiritelor de elită. E ușor de altfel să ne imaginăm, ce însemnă pentru *Ion Lapedatu* realitatea negândită de a-și putea dobândi cultura academică — poate ca cel dintâi ardelen — chiar în metropola civilizației mondiale.

Cei doi ani de viață intensă trăită de el aici, au fost o neîntrecută primăvară sufletească isvorată din minunile acelu cadru de plină și autentică *romantitate*, pe care-o căută cu atâtea pasiune arzătoare. Valurile de lumină, ce-l inundau din toate părțile sub vasta cupolă a gloriilor umanității, splendoarea monumentelor evocative și strălucirea creațiunilor spirituale, erau tot atâtea elemente de fascinație nemărginită pentru sensibilitatea tânărului, smuls din simplitatea vieții de pe plaiurile Daciei pastorale.

Impresurarea neașteptată a *Parisului* de către armatele germane a tulburat brusc această superbă atmosferă de formație intelectuală. Spre a nu intrerupe o pregătire științifică și artistică, urmată cu atâtea sacrificii bucroase în condiții optime de cadru *latin*, el ceru și obținu învoirea societății *Transilvania* de a trece la *Bruxela*, unde în vara anului 1871 avu satisfacția supremă să-și ia titlul de doctor în litere „*cu mare distincțiune*“.

Dar aceste studii excepționale, ieșite din mar încordări, nu l-au putut opri pe Ion Lapedatu să fie concomitent la fel de laborios și în domeniul seducător al vechilor sale preocupări *literare*. El trimite în 1869 ziarului *Traian* de sub direcția lui *B. P. Hașdeu* o serie de poezii (Vitejii Daciei, Provedința, La ardeleni, Dumnezeul nostru, Ruga sclavului, Glasul străbunilor, Junimea română), cari vibrează în accente puternice de conștiință și mândrie românească. În acelaș timp însă, păstrează devotat legăturile cu *Familia*, față de care — spunea el — se simte obligat la o colaborare perpetuă, deoarece aceasta i-a deschis cariera literară. Astfel îi va dărui din străinătate un șirag de balade alese, și în deosebi drama în 3 acte *Tribunul*, care împospătând un colț din volbura dela 48, inspirase redacției temeri legitime față de neînblânzita cenzură ungurească.

Oricât de favorabil era primită afirmarea talentului său poetic, aproape unic pe atunci în literatura Ardealului, — căci nu se ivise alt poet de seamă dela Andrei Murășianu încoace, — aprecierile publice și ditirambii admiratorilor nu i-au putut eclipsa cătuș

de puțin nota de rară *modestie*, atât de esențială sufletului său. Dotat cu un perfect simț al proporțiilor, el scria unui prieten din acele zile, că „nu este dintre acei infumurați, cari ridică nasul până la culmile *Parnasului*, îndată ce și-au văzut numele dinjosul unei cârpituri literare“. Iar câțiva ani în urmă, când publica cel dintâi volum de versuri, simțind nevoia unei justificări, spunea în prefața de prezentare, că „în asemănare cu cele ce se scriu astăzi la noi cești de dincoace de munți, încercările mele încă și-ar putea găsi un loc în literatura română, fie măcar și *duoă ușă*... Ivească-se numai adevăratele talente, arate-se geniile și noi *piemii* vom reîntra, iute și de grabă, în obscuritatea din care am ieșit.“ Și totuș, în ciuda acestor rânduri de subprețuire exagerată, *Ion Lapedatu* a rămas singur pe culmile poeziei ardelenene, până să se înalte în zare — târziu după moartea lui — profilul încântător al lui *Gheorghe Coșbuc*.

Nu este locul să fac analiza operei poetice, dar privindu-o sub aspect *publicistic*, se cuvine să subliniez influența remarcabilă ce a exercitat-o asupra contemporanilor și mai ales a tineretului școlar, încălzindu-i conștiința națională, prin vraja unui patriotism înflăcărat și cuceritor. Atâtea generații am crescut prin satele și orasele ardelenene, în recitarea acelei viguroase poezii „*Dumnezeul nostru*“, care în armonizarea religioasă a maestrului *Vidu* sub titlul sugestiv de „*Poliieul național*“, se prefăcuse într-o pătrunzătoare rugăciune populară a neamului în suferință.

Și câte inimi calde n'au tresărit în pacea serilor înstelate, de farmecul imaginilor și duioșia simțirilor, ce colorau în tonuri atât de dulci versurile lui înf orite! Lirismul lor atinge înălțimi de rară inspirație în splendidă poezie închinată *Mamei*, care prin marea ei valoare etică și artistică poate ilustra orice anologie, alături de creațiunile similare cele mai bune din literatura românească.

III.

Dar, la *Paris* Ion Lapedatu n'a plutit în ceasurile libere, numai pe aripile fanteziei poetice.

Sufletul lui, legat prin toate fibrele existenței de pământul strămoșesc, era în contact permanent cu întreg sbuciumul vieții de acasă. Conștient de datorii mari la cari îl cheamau rosturile lui viitoare, el urmăria cu neobosit interes dezvoltarea politică, socială și culturală a neamului, căutând, prin judecata matură a celor 27 ani, să-i pătrundă senzul și directivele în perspectiva largă a misiunii lui în lume. Din scrisorile, adresate de aici credinciosului prieten *Francisc Hossu Longin*, pe atunci redactor la *Familia* — scrisori păstrate de acesta cu adevărată evlavie până în zilele noastre — desprindem limpede ideile și credințele generoase, ce agitau mintea lui *Ion Lapedatu*. Stăpânit de grandetea imensului laborator intelectual de pe Sena, ce clocotia, pe urma războaielor recente, într'o necurmată frământare de gândiri înalte și viziuni îndrăznețe, el se simțea îndemnat să scrie, că „în câțiva ani de zile o să se schimbe tot cadrul politic și social al *Europei*, iar oamenii viitorului vor fi alți oameni decât ai prezentului. Națiunea noastră încă va avea lipsă de astfel de oameni ai viitorului. Atari oameni nu pot fi recrutați decât din *generațiunea jună*“. Studiul evenimentelor hotărâtoare din viața popoarelor l-au încredintat, evident, că înfăptuirea lor eroică constituie un privilegiu al *tinereții*. (Va urma). Prof. Ion Mateiu.

REFORMA MONETARA

Asistăm la încercări disperate de a opri dezechilibrul economic-financiar. Probabilitățile redresării sunt foarte mici. Și se reduc din zi în zi. Stabilizarea leului nu a dat rezultatele dorite, încât unii politicieni propun acum serios o inflație și o stabilizare la valoare mai mică. Efectul e problematic, dubios. Pe urma unei experimentări analoge mai degrabă ne putem aștepta la rău decât la bine. Cu paliative nu suprimăm maldia epidemică.

S'ar recurs la reducerea importului și intensificarea exportului, cu sacrificii din partea consumatorilor interni. Dar și măsura aceasta are o limită, elastică ce e drept dar limită. În definitiv, ce s'ar întâmpla, dacă toate statele ar prohibi importul și ar intensifica exportul? Unde și ce să exporteze?

Cu multe reglementări putem ajunge la absurd.

Ceeace constatăm la noi, putem constata în toate țările civilizate. Pretutindeni: dibuiri, experimentări infructuoase, cu eșecuri lamentabile.

Debandada se accentuează, se răspândește ca o pandemie.

Fenomenul e explicabil.

Cauza dezechilibrului e profund umană și culturală. Mai pe sus, sau mai pe jos, de toate veleitățile și șovinismele naționale, trăim cu mii de fibre într'o rețea de raporturi interdependente, internaționale, sociale, în sensul cel mai larg. Toate popoarele sunt avizate unele la altele și ar trebui să trăiască toate în armonie. Numai Satana, prin ura lui, le tulbură mintea, vederea clară. Și apoi ne mirăm de efecte! Dacă sămănăm vânt, secerăm furtună. Sub raportul moralei generale, al înfrățirii popoarelor, prăbușirile economice din zilele noastre sunt o lecție drastică dovedind că nimic material nu e sigur pe pământ. Și după toate semnele, lecția va mai dura, căci conducătorii popoarelor nu vreau să o înțeleagă.

Criza economică actuală fiind de natură profund omenească și culturală, deci internațională, ea nu se poate remedia prin măsuri izolate, naționale. Nu se poate redresa nici Anglia singură, nici America singură, cu toate rezervele și posibilitățile lor imense. Numai

prin acorduri generale, prin armonizări internaționale, mondiale, s'ar putea reorganiza și remedia radical întreagă viața economică.

După părerea mea, din capul locului se impune o *reorganizare și reglementare internațională a circulației monetare*.

În acest scop, pe la începutul lui Sept. crt., eu am înaintat Ligei Națiunilor o serie de propuneri concrete, clare, simple. Nu aş dori să ajung în cazul: „Idei mari dela oameni mici“, cu propunerile la — arhivă, ci luând în vedere dictonul „Non quis sed quid“ și dând propunerilor ceva publicitate, sper că pot să fie discutate, controlate, completate și — realizate.

Etalon neutru, invariabil.

Plec dela constatarea veche și simplă că „banii aceia sunt buni, cari umblă în toate țările“ — cum ni-se spune în „Predoslovia“ Nouiui Testament de Bălgrad (1648).

Între producător și consumător, vânzător și cumpărător ar trebui să existe un etalon neutru fix, nesupus fluctuațiilor de preț. Acest etalon ar trebui să fie un ban fără nici o restricție vamală, de curs general (mondial). De ce? Fiindcă totdeauna avem să măsurăm cu el aceleași bunuri economice, aceleași valori: fie aceste obiecte de prima necesitate, fie obiecte de lux.

Cerealele, fructele, textilele, bijuteriile, uneltele etc. fiind invariabile, ca *materie fundamentală*, pe toată suprafața globului, urmarea logică ar fi ca și etalonul, adică măsurătorul valorii lor, să fie același pretutindenea: etalon neutru, invariabil.

Aurul și argintul.

Popoarele civilizate au ajuns să adopte ca etalon în prima linie aurul, iar în linie secundară argintul.

Nu discut motivele determinante. Adopt și eu aurul și argintul la baza monetei internaționale.

Ce înțeleg prin *monetă internațională*?

Înțeleg un mijloc fiduciar de schimb, convențional, stabilit de comun acord, să zicem prin Liga Națiunilor, și acceptat de toate statele aderente, cari ar constitui o *Uniune monetară universală*.

Moneta aceasta internațională, denumită pe scurt *Mon* sau *Monă* (după firea limbei) va avea ca acoperire metalică *10% aur**), de-

În scopul acesta și al altor lucrări reclamate de cauză, se va înființa pe lângă L. N. un institut central de control și coordonare precum și de emisiune a biletelor internaționale.

Monă va fi înserată în sistemul metric-decadic, întrucât moneda fundamentală sau moneta-tip va avea o greutate de 10 (zece) grame, cu 9 grame aur fin la 1 gram cupru, valorând cam 30 franci elvețieni, după cursul de azi.

Pentru circulație, Institutul central va emite bilete de 1, 2, 5, 10, 20, 50 și 100 mone, punându-le la dispoziția țărilor aderente în proporția stocului de aur depozitat la băncile lor naționale.

Moneta națională.

Pentru circulația internă, băncile naționale ale statelor aderente vor bate moneta divizionară de *argint*.

Moneta-tip de argint va fi echivalentă cu o zecime (1/10) a monei internaționale, putând fi denumită după bunul plac al națiunilor respective. Pentru prezent să-i zicem: *taler*.

Observăm că talerul încă se înserază în sistemul metric-decadic. Din considerații practice, se vor emite bilete de 5 taleri și se vor bate piese de argint de 1 taler și de ½ taler.

Pentru trebuințele mărunte, bilonul va fi: de nickel, în piese de 1/10 și 2/10 taler (să zicem de 10 și 20 de bani).

apoi din bronz, în piese de 1/100, 2/100 și 5/100 sau de 1 ban, 2 bani și 5 bani.

Aplicare.

Să luăm cazul țării noastre.

Dacă Banca Națională ar dis-

*) Eventual ceva mai multă, după necesitățile traficului internațional și după acordul comun.

pozitat la băncile de emisiune ale statelor aderente, sub control internațional, pune — precum rezultă din bilanțele ei — de aproximativ 54.000 kg. = 54.000.000 grame de aur,

Arheologi străini în Dacia

Nevoia cunoașterii mai de aproape — *de visu* — a numeroaselor descoperiri și muzee arheologice din țările ce se înșiră dealungul împărătescului fluviu al Europei Centrale, Dunărea, a fost de mult simțită de toți cari se ocupă cu studierea arheologică a trecutului acestor regiuni. Fără îndoială, că o înțelegere deplină a variațiilor manifestări de cultură și civilizație preistorică, clasică și post-clasică ce s'au perindat pe acest întins teritoriu al basinului danubian nu este posibilă decât prin o examinare temeinică, la fața locului, a urmelor pe care le-au lăsat aceste civilizații.

O explicare logică și istorică a atâtor fenomene culturale și de civilizație din o anumită regiune rămănea, foarte adesea, infructuoasă, privite izolat, fără recunoașterea legăturilor intime și a influențelor reciproce cu ținuturile învecinate.

Deși, prin călătorii individuale și vizitarea muzeelor mai însemnate de către fiecare din cei ce se ocupau cu deslegarea vreunei probleme arheologice se împlinea, într'o anumită măsură, această necesitate, o privire sistematică și sintetică a complexului unei culturi sau civilizații, în fond și formă, nu se putea obține. Lăsând la

o parte greutatea de ordin financiar ce implică asemenea cercetări individuale — capitol important în activitatea unui arheolog, îndeobște sărac —, cercetările individuale sufereau, mai ales, prin excluderea unei discuții ample asupra diferitelor probleme ce seiveau la fiecare pas. — Obișnuitele congrese de arheologie nu remediau de loc, sau foarte puțin, acest neajuns, discuțiile de aici fiind, în cele mai multe cazuri, abstracte și nepermițând controlul imediat și nemijlocit al auditorilor. Insași chestiunile desbătute la asemenea congrese se prezintă, de obicei, disperate și lipsite de o firească înălțuire.

E meritul *Comisiunii Romano-Germane* de la Frankfurt a. M. de a fi găsit, în chip norocos, soluționarea cea mai bună a problemei cunoașterii în ansamblu a arheologiei dunărene. Imbinând cele două elemente esențiale ale studiului arheologic observarea și schimbul de păreri, această Comisiune a organizat, în anii de după războiu, așa numitele excursii științifice ale arheologilor din ținuturile dunărene, în realitate un fel de *congrese ambulante*, care au loc, tot la doi ani, în câte una din regiunile teritoriului menit să fie studiat.

A cincea excursie, organizată în acest an, cu participarea unui însemnat număr de arheologi din toate țările Europei de Vest și Centrale, a avut drept obiectiv vizitarea și studierea arheologiei din Ungaria și Jugoslavia de Nord, atingând, în același timp, și colțul Sud-Vestic al țării noastre, cu orașul antic Drobeta de la Turnu-Severin și Băile Herculane, unde programul oficial al excursiei a luat sfârșit.

E, după cât știu, pentru prima dată că un număr atât de important de arheologi cu reputație mondială vizitează comorile arheologice ale țării românești. Cu toate că, în urma împrejurărilor, România intra în bogatul program al excursiei oficiale numai cu splendidele resturi de la Turnu-Severin, arheologii români au ținut să facă distincțiilor colegi străini o primire din cele mai călduroase.

În fruntea celor ce au avut mai mare merit la primirea și călăuzirea excursiei în Drobeta și Băile Herculane stă harnicul arheolog de la Turnu-Severin, d. Al. Bărcăcilă, directorul Muzeului arheologic al Porților de Fier și însuflețitul cercetător al ruinelor castrului drobetan. Institutul arheologic Oltean din Craiova era reprezentat prin președintele său, cunoscutul cercetător d. Nicolaescu-Ploșșor. Din partea Muzeului Național de Antichități din București se afla tânărul arheolog d. I. Nestor și d. docent univ. Radu Yulpe. Institutul de Studii Clasice al Universității Clujene încă își avea delegatul său în persoana dlui conferențiar G. Daicovicu.

Vizitarea ruinelor importantului castru de la Drobeta a fost dintre cele mai instructive. Conduși și călăuziți de d. Al. Bărcăcilă, vizitatorii au putut urmări și studia, pe baza luminoaselor explicații date de d. Bărcăcilă, cele trei faze principale prin care a trecut acest important punct de apărare al Daciei: planul original al lui Traian, modificările interesante din punct de vedere al apărării din epoca lui Constantin și ultima perioadă, datorită lui Iustinian, care se mulțumise să întărească un colț al castrului spre a forma un puternic bastion de apărare.

ea ar avea drept la 54 milioane de mone (sau miliarde lei socotind la cursul de azi al monedei noastre).

Obiecții.

Se va zice: iată o utopie! Unde ai mai văzut în viața normală bilete de bancă cu 10% acoperire de aur?

Răspund: În anumit sens, toate propunerile de schimbare a ordinii existente a lucrurilor sunt sau par a fi utopii.

În cazul monetei internaționale nu aurul e decisiv, ci mai mult încrederea generală.

Dacă la Uniunea monetară ar adera toate statele civilizate, deja înțelesul acesta în sine ar constitui o garanție a biletelor ce s'ar emite, fiind asigurată circulația lor liberă pe teritoriul Uniunii.

Rezerva de 10% aur ar servi mai mult ca o limită reglatoare, ca o frână automată în calea tiparnițelor de bilete.

În plus, moneda națională de argint ar servi ca o supra-garanție a biletelor și totodată ca armă contra maniacilor de a tezauriza banul de metal. Poftescă aceștia și ascundă „bani albi pentru zile negre“, scoțându-i din circulație! Cu mania lor ar contribui să nu se deprecieze argintul, ci să-și mențină relația de cel puțin 1:18 față de aur.

Epilog.

Părerea mea este, că Liga Națiunilor ar trebui să pună în discuție problema aceasta, decumva nu a pus-o până acuma. Iar înțelepții conducători ai statelor să o accepte imediat, în toată claritatea și simplitatea ei. Eu cred că ar promova în măsură enormă soluționarea norocoasă a celor mai grave probleme economice și financiare, cari ne apasă azi și ni-se par inextricabile. GAVRIL TODICA

Nu mai puțin interesantă și utilă a fost vizitarea săpăturilor preistorice organizate de Institutul arheologic Oltean, chiar în vederea acestei excursii, la Ostrovul Corbului. Făcute sub priceputa direcție a dlui Nestor, care a și dat lămuririle cuvenite, aceste săpături au demonstrat în chip neîndoios o lungă perioadă de viață pe această insulă în diferite epoci și subepoci preistorice, dovedind, în același timp, legăturile de civilizație ce acești primitivi ai preistoriei avuseseră cu ținuturile de la dreapta Dunării.

Cercetarea Duzeelor din Turnu-Severin — a Muzeului Porților de Fier de sub direcția dlui Al. Bărcăcilă și a muzeului Istrate Capșa de sub conducerea dlui Ov. Costescu — au întregit în mod fericit icoana trecutului acestui colț de ținut dunărean.

Ar fi nedrept să nu pomenim, tot aici, înțelegerea deplină pe care autoritățile din Turnu-Severin și Băile Herculane au arătat-o cu prilejul acesta. Primirea și găzduirea frumoasă, de care toți participanții au avut parte, au făcut cinste bunului renume ospitalier al românilor.

Cu Băile Herculane, unde în afară de micul muzeu arheologic din localitate, congresiștii s'au putut bucura de recreoarea putere a apej tămăduitoare și de o minunată zi de toamnă în cadrul unei încântătoare regiuni, excursia oficială s'a terminat.

Un grup de 12 inși, însă, dornici de a cunoaște și celelalte descoperiri arheologice făcute de la Unire în Transilvania, călăuziți de d. conferențiar C. Daicoviciu, își continuă drumul de studii, îndreptându-se spre capitala romană a Daciei, Sarmisegetuza. Impunătoarele ruine descoperite aici de d. Daicoviciu și puse în valoare de explicațiile arheologului de la Cluj provoacă nu numai interesantele discuții asupra unor probleme de ordin arheologic și arhitectonic dar au și darul de a evidenția în mod convingător, prin prezența lor în acest colț îndepărtat al romanității, puterea de creație și sfortarea conștientă a Romei de a impune, prin realizări de mari opere de civilizație și de artă, ne strămutata sa voință de a romaniza o provincie cucerită printre cele din urmă. Dar descoperirile arheologice, împreună cu micul muzeu,

înființat în comună, vor mai fi dovedit, poate, și o altă voință: aceea românească de a crea și lucra neobosit pe tărâmul universal al științei.

Desigur că această impresie vizitatorii streini și-au întărit-o la vederea mărețelor resturi ale cetății dacice desgropate de d. prof. D. M. Teodorescu de la Universitatea din Cluj, la Costești, lângă Orăștie. Conduși personal de d. prof. Teodorescu și cu ajutorul explicațiilor competente ale acestui eminent arheolog, puterea și civilizația strămoșilor daci apare în ochii arheologilor streini în o lumină cu totul nouă și nebănuită. Zidurile cetății, sistemele de construcție, măiestria tehnice și iscusita aranjare strategică a acestui cuib de prinț dac, mărturisesc nu numai o putere politică neînchipuită dar și o bogăție puțin obișnuită la „barbarii“ aceștia cari învață de la Greci și țin legături strânse cu civilizația mediteraneană.

Discuțiile sunt aprinse, ideile se frământă, părerile se schimbă cu înfrigurarea spiritelor puse în fiecare clipă în fața unei noi și așteptate descoperiri. Admirația îi cuprinde, însă, fără alegere, pe toți. Imperiul lui Boirebista, dârzenia și mândria regească a lui Decebal își găsesc explicația și justificarea numai privind această cetate cu seria de întărituri similare ce se înșiră spre Sud, pe creasta munșilui.

Ultimele trei zile au fost consacrate regilor daci de pe vârful Muncelor, până la regeasca reședință a rate vizitării muzeelor din Alba-Iulia, Aiud și Cluj, cu un material extrem de bogat din toate epocile preistorice și clasice. La Cluj, obiectele aduse de la Cetatea dacă de la Costești, întregesc icoana civilizației dacice, câștigată la vizitarea ruinelor.

O excursie la limesul roman de la Poieni și la castrul de la Bologna încheie, în ziua de 7 Oct., frumoasa și instructivă călătorie de studii a arheologilor streini.

Prelungirea excursiei în cele câteva centre arheologice din România de sigur că a fost pentru eide un real folos. Dar prezența lor în țară a dat și pe seama noastră un bogat rod de învățăminte. Dacă pe streini cunoașterea unei părți a descoperirilor arheologice din România a putut să-i întărească în hotărîrea de a organiza viitoarea

excursie oficială, din anul 1935 în România, modul acesta de a studia antichitățile ne poate servi și nouă, arheologilor români, cu o învățătură pentru felul cum ar trebui să cunoaștem mai temeinic și mai bine arheologia țării noastre. Organizând, anual, câte o excursie de studii arheologice în una din regiunile țării, nu numai că am câștiga cu toții o privire generală asupra întregului complex de arheologie românească dar, prin concursul și discuțiile comune, am putea găsi deslegarea mai repede și mai bună a atâtor probleme de ordin științific și tehnic. *Dacicus*

Baladă

*Luceafărul a răsărit
De-asupra câmpului pe cer.
Tu sângerî, blânde cavaler,
Sufletul meu venit din cer.
De sus luceafărul lucea
Pe-obrajii mei uscați de plâns
Intr'un buchet frumos de nea.
Tu ai fugit într'un minut
Cu fusta 'n mîini ca ta un joc
Și ce fricos mă 'nvîrt în loc:
O nu mai rade mândra mea.
Și mă agăț de nenoroc
Ca un copil de-un felinar.
Și-apuc de uși, și-ascult în jur
Cu ochii mari și desfăcuți
Pe chipul meu, ca două sere
Cu flori de luceafăr în ele.
La sânul tău mă las greoi
Cu capu'n piept peste mărgele.
Mărgelele se rup cu noi —
Dece te duci, dece te duci?*

*Tu 'n veac de veac n'ai fost a mea
Ca o femeie, ca o stea!*

*Luceafărul scipește sus
Cu țara lui și dreptul lui,
Trecând prin stetele verzu.
In pieptul câmpului înfipt
Stă 'ntreg orașul, floare dalbă,
Cu casele de zid mărunț.
Noi coborim pe scări în jos
Tu cu pantofi scumpi și-alunecoși,
Cu rochia ca o za spre poale
Lucind pe picioarele tale
De parcă sunt în umbră goale.
Și-mi spui să tac și mă apuci
Răzând de umeri — și te duci...
Și dormi în câmp cu fața 'n jos
Cu trupul din pământ crescut
Cu flori de nori și flori de-argint.
Adio draga mea pe veci,
Adio, adio, draga mea!
Luceafărul pe cer murea
Ca o grădină 'n toamna grea.
Dragoș Vrâncanu*

Veturia I. Lapedatu

Rândurile de pioasă amintire, scrise cu atâta creștinească duioșie de *Di Prof. univ. Lupas*; parastasul dela Sibiu, la care elevii liceului *Gh. Lazăr* au auzit cuvinte de caldă aducere aminte despre aceea, care a fost sprijinitorul lor, cu o perseverență nedesmințită — mi-au adus înaintea ochilor chipul frumos, cu ochii de scântei, al *Veturii I. Lapedatu*, stinsă din viață acu 7 luni. Plecată cu trupul din această lume, căci cu sufletul de mult se desprinsese, ființa ei se conturează, stăruie, ca și cum aveau ar mai fi undeva pe pământul acestei țări, harnică, vioaie, cu bucurie în ochi, cu acel surâs, pe care nu-l voi uita niciodată și căruia, cu greu, ași putea să-i găsesc pereche ori asemănare.

Am cunoscut-o, la *Sibiu*, din primele săptămâni, când am venit în Ardealul visurilor noastre, către care ni se îndreptaseră toate nădejdiile, în marile suferințe ale războiului. În Basarabia, trăisem pentru întâia dată, în mediul de preocupări ardelenesti. După hrana spirituală a accentelor de durere ori revoltă ale unui *Octavian Goga*; după clocotul, de proaspătă însuflețire, al bătrânului „*Popa*” *Lucaciu*, pentru prima oară vedeam oamenii, cari erau *realmente* și *colidian* frământați de probleme de politică națională. Eu cunoșteam problemele literare și religioase, cari puseseră stăpânire pe sufletul meu. Cărțile, din cari îmi îmbogățiam mintea, erau pasiunea mea. Politică militantă în familie, la cei de aproape ai mei, nu am văzut. Câteva nume, cu relațiuni de rudenie, prin alianță, îmi impuneau mare respect — *Costică Boerescu*, *Barbu Delavrancea* — dar îi vedeam așa de rar, încât în copilăria mea amintirea lor nici nu se desemnează precis. *Printre Ardeleni am văzut însă întâia oară oameni cari știu pune, mai presus de toate, politica națională.*

Despre Ardeal, am învățat în școală. Niciodată nu se va putea reproșa pleiadei de profesori, cari au dăscălit generația mea, că nu ne-au insuflat o venerație, o dragoste și un dor nemărginit pentru *Ardealul*, care zăcea în robie. Lecțiile de istoria Românilor ale *Dnei Constanța Evolceanu* (de altfel ardelencă de naștere) erau a-

devărate epopee: nu rareori, profesoară și eleve, urmăream, cu lacrimi în ochi, împlinirea celor ce aveau să vie...

Aveam și colegi ori camarade ardelence. Multe însă, cu părinții stabiliți în „țară”, iar ele aclimatizate cu felul nostru de a fi. Mi aduc aminte că prima apariție exotică de ardelencă, debarcată de peste Carpați la București, și încă venită de departe, dela *Dej*, a fost *Livia Farcaș*, azi *Dna Pordea*, din *Cluj*. O priviam cu multă curiozi-

Grupul de ardeleni din Chișinău a fost, pentru mine, o revelație mai complectă, a firii tranșcarpatine. Ducând o viață de lipsă neînchipuită, jertfindu-și sănătatea și odihna nopților, plecați ore de arândul cu condeii în mână și turnând în tiparniță rusească slovă și simțire românească, ei au fost adevărații deșteptători ai *Basarabiei*. Cu chipurile palide și mâinile moi de anemici, ei își răspândeau sufletul în cuvântări și articole însuflețite. Cărturari și

tate: frumoasă, cu o piele albă și ochii albaștri, făcea un contrast izbitor cu fondul mai mult oacheș al școlii. Dar, mai cu seamă, limba ei era un izvor de deliciu pentru toată lumea: urechile noastre, obișnuite cu melodia caldă a dialectului muntenesc, pe ici pe colo împlădiat de dulceața graiului moldovean al colegelor de peste *Milcov*, erau izbite de noutatea accentului aspru și apăsător, care aducea parfum de luptă dâră și cerbicie românească, înfrățită cu codrul, în clima aprigă a plaiurilor. Camarada noastră de școală, era un simbol pentru noi. Ea întruchipa curajul ardelenesc, de sub urgia ungurească; era o solie venită chiar de „dincolo” unde erau flori și fluturi, lacrimi și jale și nădejdi...

preoți, în pribegia din Rusia, puseseră mâna și pe ferăstrău, să taie lemne...

Imi ziceam: „*Strașnici oameni, Ardelenii!*”

Și-mi adăogam: „*Iată dela cine va veni înnoirea moravurilor noastre!*”

*

La *Sibiu*, unde am cunoscut-o pe *Veturia Lapedatu* ea a răspuns, cu desăvârșire, la idealul, ce-mi făuriseram despre femeia din Ardeal. Sufletește. Ca aparență, m'a surprins: era oacheșă, cu ochii vii, cu o gură de un desen cum rar am întâlnit, și care da un farmec nepus surâsul ei. Sprâncenele stufoase și un păr zburdalnic, trădau mai mult un tip meridional. Mișcările ei erau așa de armonioase și vorba atât de iute și de colora-

tă, încât, ascultând-o, mă credeam la „taifas“ cu vreo prietenă „regăteană“...

Dar sufletește? Era dărză și dintr-o bucată și așa de lipsită de orice putință de compromis, încât nu-mai cunoscând-o pe ea, vedeai și înțelegeai întregul trecut al Ardealului. Femei ca ea, și-au crescut în veacurile trecute copiii în religia neamului. Femei ca ea, au intrat în închisorile unghurești pentru că au purtat la brâu tricolorul român la zile de sărbătoare. Femei ca ea, au aruncat în fața inspectorilor maghiari, afirmațiuni de românism, cari încremeniau pe ceilalți colegi de catedră, prin îndrăzneala lor neînchipuită. Femei ca ea, au dus casă gospodărească, cu mijloace materiale mai mult decât modeste, domnind ca niște adevărate regine peste căminul lor. Femei ca ea, au așteptat cu neșovăire împlinirea aspirațiilor milenare și au bătut pragul bisericilor în așteptarea zilelor mari ale Invierii. Femei ca ea au privit, odinioară, furcile în față, fără șovăire...

Veturia Lapedatu avea un suflet de o unitate înfricoșată. Odată nu am văzut-o contrazicându-se; odată nu am văzut-o cedând înainte de a înțelege de ce, cât timp am avut bucuria de a lucra cu dânsa la Soc. Orfanilor de Războiu. Odată n'am văzut-o luând ori aprobând o măsură pe jumătate. Odată nu am văzut-o ocolind adevărul, oricât de aspru și de crud ar fi fost el! Sinceritatea ei era ca o forță primitivă: nimicea orice complezență, orice fățarnicie. Odată nu am auzit-o criticând oameni pe chestiuni personale: însă critica ei despre timpurile noastre era fără cruțare!

Nu știu, dacă mă'nșel, dar mie mi s'a părut, că a fost adânc jignită de multele nepotriviri ale realității cu visurile ei... Era, poate, prin firea ei atât de massivă, puțin înclinată să facă anumite concesii, pe cari, vai! viața ni le cere atât de des! *Concesia de a aștepta mult mai puțin dela oameni, și de a nădăjdui neclintit în puterea Timpului...*

... Și în mila lui Dumnezeu, care nu îngăduie multă vreme, ca fapăturile omenesti să murdărească, prin nevrednicia lor, darurile Sale nenrefuzate...

Eu cred, că spre sfârșitul vieții sale, se înfiripase și la ea gândul,

că încă e scris în cartea neamului nostru, ca România mare să devină și o *România nouă*...

*

Dela Sibiu, nu ne-am mai întâlnit aproape de loc. În amintirea mea a stăruiț chipul ei frumos și sufletul ei atât de vajnic. Din câte auziam însă, știam că soarta se revărsase cu ploaie de bogăție peste căminul ei, dar că ea rămăsese aceeași, simplă, modestă în îmbrăcăminte, gospodină perfectă, soție ideală și mamă admirabilă. Ce echilibru sufletesc sublim, care nu s'a clătuit nici în fața celei mai mari ispite — Aurul — căruia i se închină cei mai mulți!...

Când într'o zi...

Era o seară liniștită; pe străzile Capitalei, lumea forfotea, în aceea promiscuitate, care îți dă cel mai complet sentiment de singurătate. M'am oprit să citesc sumarul ziarelor de seară. Oh...

În litere groase era anunțată *tragedia prietenei* mele: moartea fulgerătoare, nimicitoare a unei tinereți, ce abia înflorise: fiul ei, singurul ei fiu, se sinucisese... Am simțit ca un gol în jurul meu, în mine însumi. Întrebările îmi loveau năpraznic fruntea. Nu știu, când am mai privit mai adânc în abizul vieții decât atunci, încreme-

nită pe o margine de trotuar, lângă un chioșc de ziare, în forfoteala străzii... Am alergat la hotel, unde se întâmplase nenorocirea. Firește nu am putut intra...

Nu mi-o puteam închipui pe Veturia Lapedatu, cu sufletul ei de granit. Mi-am zis:

— Sufletul ei astăzi s'a prăbușit ca o stâncă, desprinsă de pe culme. Astăzi, Veturia Lapedatu a murit... *

Și așa a fost.

Ce are aface dacă trupulei, nemiscat după atâta sbucium, a luat drumul Beiușului, mai târziu, într'o zi de Martie, când primăvara aducea iar o solie de nădejde!

Veturia Lapedatu nu mai era, de mult!

Ea nu s'a mai putut reclădi din fărâmiturile unui suflet, pentru care lumea întreagă se închisese în cămin și în dragostea de copiii. Dar bogăția muncii ei fără de preget pentru copiii, cari nu aveau căldura unui cămin sfânt, ca al ei și se adunau, sub oblăduirea mamelor străine la masa „studentilor“, va rămâne deapururi.

Și deapururi va rămâne și în amintirea, aceluia, cari au iubit-o și, iubind-o, au putut s'o înțeleagă și, înțelegând-o, au admirat-o...

SANDA I. MATEIU

Aur cuvenit

*În câmp plugurile cu munca se 'nfrătesc
Tâind din soare azimă 'n ogor.
Codri-s roșii... colinele se 'ngâlberesc,
pe-un drum colbuit trec moși cu ciubarele lor.
La răsărit un șir de mănți cuprind toamna de brat,
în tară se urnesc rotile nemulțumirii,
iar în adânc de mine, mușchi încordați
scormonesc aur stăpânirii...
Moși!... Hei!... Moși!... Glas de tulnic
din nou cutreere ntinsul văilor,
cu furci și coase, mare și mic,
moși, mineri, pălmași — obidiți popor —
înainte!... în ochi cu zorii dimineții
spre aurul cuvenit prin cumpăna dreptății...*

ION TH. ILEA

Epigramă

Confratelui Ion Th. Ilea
autorul poeziei „mamă“

*În poezie-i literat de seamă
Găsesc la el accente—o'ntreagă gamă
Dar când încearcă el vre-o epigramă
Exasperat, eu strig atunci... mamă!*

M. Ar. DAN

DISCUȚII ȘI RECENSII

Falimentul democrației!

Care este destinul democrațiilor? Vom avea un crepuscul al lor? Cari sunt slăbiciunile, lacunele și necunoscutele sistemului democratic?

O analiză savantă a fenomenelor sociale a încercat-o însuși H. G. Wells, autorul celebrului tratat de istorie universală, care și-a strâns câteva conferințe sintetice rostite în ultimii trei ani într'un volum (tradus în franțuzește în colecția „La vie d'aujourd'hui“ anul acesta).

După ce face procesul liberalismului, cu toate bogatele rezultate în favoarea masselor, și al conservatismului englez susținător al monopolurilor clasei înstărite, trece la scrutarea fabianismului și dovedește, că mișcările democratice s'au oprit la jumătatea drumului. Nu s'au tras toate consecințele. Liberalismul și socialismul englez au tolerat prioritatea economiștilor, sub regimul cărora șomajul crește, masele mor de foame, criminalitatea găsește tot mai mult teren, iar învățământul și cercetările științifice scad văzând cu ochii.

Salvarea? Numai în deciziunea fermă de a înscăuna „regia competenții“, de a trece conducerea treburilor publice în mâna grupurilor de oameni convinși și disciplinați, capabili să impună o nouă unitate de vederi lumii. E necesară o monedă unitară, o înflorire a circulației monetare, căci imperiul roman a fost dărâmat de către debitorii desperați. Deci abundență de monedă, pentru ca să crească producția, să existe posibilitate de muncă. Peste tot H. G. Wells cere: să fie apărată cu toate mijloacele libertatea gândirii și a condeiului, să fie revizuite metodele și convențiile monetare ajungându-se la instaurarea unei organizații bancare universale, să se intensifice producțiunea materiilor prime, să se reducă înarmările statificând fabricația traficului de arme, să se asigure un minim de educație generală pentru fiecare om, să se stimuleze întreprinderile colective și să se socializeze forțele economice.

E o râvnă după mâna tare, după administratorii competenți. Așa

zisele democrații au fost invadate de toate nulitățile politicianismului, astfel încât i-au ruinat temelurile morale.

E material prețios de reflecție. Prea mult ținem la sistemul democratic decât să nu-i dorim reșurecția.

Capitalism de stat sau socialism democratic?

În ultima sa carte cu titlul de mai sus bătrânul socialist belgian Emil Vandervelde întreprinde o vastă anchetă asupra fizionomiei actuale a statelor și caută să fixeze pozițiunea socialismului. Cu exemple hotărâtoare dovedește că socialismul a influențat profund gândirea contemporană. Capi de țară, guvernanti de suprafață, ba însuși papa și-au însușit limbajul tehnic propriu socialismului. Asupra mentalității țaranului rus dă informațiuni inedite de deosebită valoare, căci rezistența simțului de proprietate cedează greu, iar concesiunile au trebuit să fie făcute în favoarea târgului liber; rușii au precedat industrializarea de revoluție, câtă vreme marxismul prevede revoluția precedată de industrializare. Foarte interesante sunt înfățișările socialiste în diferite țări. Chiar acolo unde sunt guverne socialiste, acestea nu se sprijină decât pe minorități parlamentare astfel încât încercările de socializare sunt cu totul timide. Dă dreptate lui Henri Mann, că, în stadiul actual, unele guverne burghize mai multe și mai îndrăznețe reforme socialiste introduc în viața publică decât guvernele muncitorești. Asta ca o dovadă de înrâurirea puternică și în continuă creștere a clasei muncitorești. Vandervelde încheagă o icoană complectă asupra zilei de astăzi cu tulburarea și greutatea problemelor sporite. Cât de neputincioase sunt conferințele internaționale și cât de platonice sunt declarațiile Societății Națiunilor! Nemulțumirea universală crește neconținut. Capitalismul își așteaptă sfârșitul. Nu este însă nimic sigur despre felul cum va naște lumea nouă. Putem însă prevedea, că socialismul va supraviețui frământărilor epocale întocmai ca și creștinismul față de

societățile antice. Cine nu așteaptă cu respirația încordată încetarea crizei și nu e curios de felul sfârșitului ei?

O lacună a învățământului

D. Teodor Neș directorul liceului „Gojdu“ din Oradea este un distins fizician și un migălos cercetător de probleme. În fruntea anuarului ultim al liceului publică un studiu de o uimitoare originalitate: se străduiește să descifreze sensul notelor, sprijinit pe un vast material documentar. Cu diagrame complexe ilustrează felul cum se face notația răspunsurilor. Investigația se bifurcă: pe deoparte privește direct pe elevul cu un fond emotiv atât de individual-variat, iar pe de altă se oprește la profesor care și el suferă de subiectivism. E deci o chestiune cât se poate de grea să deslegi enigmaticele construcțiilor sufletești și ale temperamentelor.

Va trebui astfel surprinsă dinamica spirituală în evoluție a copilului și lămurită personalitatea profesorului. Etapa mintală a copilului poate fi constatăată de scara metrică, de studiul testelor. D. Teodor Neș consultă o vastă bibliografie în toate limbile moderne pentru a culege indicațiunile cele mai veridice.

Ce câmp vast de noi realități se desprinde în fața noastră! Câte incertitudini trebuiesc risipite!

A pătrunde în natura intimă a elevului care trăiește tradiția și spiritul familiei, școlii și regiunii și a cunoaște calificativele celor 5 tinuri de profesori înseamnă a da de cheia atâtor secrete, fără desvelirea cărora nu se pot întocmi metode de învățământ și programe analitice.

Cu un aparat de savant d. T. Neș procedează la înlăturarea necunoscutului, aducând contribuțiuni de înaltă valoare pentru viitorul școlii.

Il felicităm pentru curajul întreprinderii și perseverența proprie învățatului îndrăgostit de probleme.

Ion Clopoțel

Peregrinări europene

Prin Pustă și Maramureș...

Viena. — Nevad bucuos această metropolă intinena, ale carei vecni palate și monumente sant cuprinse de diocuri luminoase, de artere acrisite, de parcuri cari, in acest miez de toamna, își pastreaza iragezimea sub soarele potolui. Sant insa notarat s-o părăsesc diseara — și orele trec repede, in curse prelungite și visite de vedere; i-am regasit, pe camarazi și amici, la postul lor, de munca și de luptă. Legaturile sufietesti au devenit mai stranse; increderea in țelul comun ne-a deschis și nima, după împărțările morale. Și, când am pornit spre gara de Est, am dus cu mine un nou stoc de gânduri și de simțăminte frățesti...

Strabat Burgeriandul. Vagonul e tixit de amporari și meseriași cari părăsesc Viena pentru odinna de Duminica. Unii trec granița, la Megyeshalom, să-și revada familiile, prin satele ungurești.

Győr. Miez de noapte. Tristețe resemnată a unei gări provinciale, in așteptarea trenului de Budapesta. In lumina gălbuie, pe peron, prin comdoare, dormitează târgoveți și săteni, lângă sacii mari cu merinde și cuști cu păsări. Vor să le vândă in capitala maghiară, pentru celelalte nevoi ale lor, mai ales pentru birurile unui regim de magnati, pentru cari Horthy veghează cu regimentele lui de sbiri.

Dar și trenul care vine esupraîncărcat cu săteni și târgoveți. Și mai e o soldățime căreia i-se lasă locurile cele mai bune — căreia i-se oferă țigări și chiar câte o bucată de pâine cu slănină sau brânză din traistele îndesate. Poporul e bun, dar a învățat cum să imbuneze pe micii tirani in uniformă. Intr'un colț, o familie întregă: soți, copii și bunici, reînțoarsă din America, după ce — muncind un sfert de veac — și-a împlinit suma pentru o retragere in satul natal. Părinții își pipăie din când in când portmoneul, poșeta. Copiii vorbesc englezește și strâmbă din nas: s'au desvâțat de duhoarea pingelelor și palmelor noduroase. Bunicii par însă bucuoși să-și sfârșească zilele in țara lor — ceiace nu-l împiedică pe controlor să le caute nod in papură, penhruca să se aleagă cu un dolar, ca „amintire“.

Ora patru dimineța. La stațiile mărunte urcă mereu săteni, cu bidoane cu lapte, coșuri cu fructe, saci cu le-

gume, pentru capitala bogată și nesățioasa. Inghesurata cumpita, pe care o suport, cu toata oboseala ce a inceput sa ma roadă. Urmăresc figurine populare: seci, unghuiare, pământii, adesea cu pomezi mongoli. Vacarmul vocilor domină huruitul roșilor; o limbă colțuroasă și ea, guturală, cu scrășnete printre vocalele groase, prelungi. Și mă interesează prea mult aceste oameni elementari, duri, cu portul lor specific, dar identic in destinul lor umil, esențial, cu țărănimea de pretutindeni, legată de ogor, de pădure, de turmă — pentru ca să nu mă împotrivesc toropeli ce vrea să-mi închidă ochii in aerul acru de manorca, de alcool și sudoare, deși fereastra e deschisă.

Spun: mă interesează — și aceasta nu e o „condescendență“, cum ar crede naționaliștii cari fabrică discursuri populare și patriotice la birouri comode și la banchete copioase. Interesul meu pornește din omenia mea, pe care n'o pot retransa in mine însumi, ci o întind, in tăcere (căci nu știu o boabă ungurește și nimeni nu mă întrebă) spre omenia rudimentară, viguroasă, îndelung îndurătoare a acestor țărani in strale semi-orășănești. Resimt acele șanțuri cu spini și ape otrăvite, cari stăruie între citadin și sătean, între creer și mușchi, între speculă și trudă, intr'o societate ce mai păstrează fetișismul rangului, dualismul barbar: stăpân și slugă. Dar știu că toate cetățile strălucitoare ar încremenii de te roare și de foame la gestul de răscoală, la brațele încruciate ale acestor mulțimi legate de pământ ca vita de iarbă, ca iarba de rădăcini in huma atotrănitore. Și mai știu că din straturile adânci, întunecate, străbătute de fiorii vieții primitive, se ivesc mlađițele eroilor, ale geniilor, ale măntuitorilor. Câți dintre copiii acestor săteni nu sânt un Petöfi, un Ady, un Madách in putință sau in devenire? Câți nu vor putea fi fruntași ai tehnicei, ai medicinii, ai culturii universale?...

Și in zorile livide ale acestei Duminici, încercuit, îndesat in massa acestor țărani, surprind totuși o altă lumină — a unei alte lumi, fără clase antagoniste, fără zidurile orgoliului și treptele arivismului; o lume care nu va fi uniformă, sub tăvălugul egalității economice, ci armonioasă

in felurimea figurilor și operelor, in gradația puterilor intelectuale și a elanurilor spirituale — toate sorbindu-și însă hrana elementară din Alma Mater pe care o fecundează plugul viguros...

Budapesta. Ghirlandele electrice ale Budei mai schpesc in negura dimineții, ca rămașițele unei orgii. Dunărea, zărită între ioburguri, e tulbure, in necurmata ei lunecare... Căna cobor in cele din urmă, încheeturile îmi sânt dureroase: îmi simt oasele ca într'un sac — și urechile îmi vajale: huruitul trenului sa adunat in mine ca murmurul mării într'o scoică. Portarul galonat mă lămurește că mai am două ore până la trenul următor. Morga lui, de vecniu valet al unei monarhii răposate, îmi pare ridicolă. Când apare vre-un călător din noua aristocrație a Banului, plecăciunea lui e solemnă, ușa e larg deschisă. In sala de așteptare, rezervată altădată grofilor, mă ghemuesc pe canapea — și, înainte de-a ațipi, zăresc într'un colț, pe un comis — voiajor care își schimbă pantalonii, ca la el acasă...

Pornesc iarăși. Duminica se vestește calmă, însorită. Țarinile se arată repede, nude, cu recoleta strânsă. Satele au vestmânt de odihnă: norodul înoit, se îndreaptă cu flori și lumânări, spre biserică sveltă. Totuși, pe-alocuri, câte un plugar, in urma calului, răstoarnă brazda. Pusta ungară se rotește lent in jurul trenului, țipșie cu muchia pierdută in zarea limpede. Pământul e gras, negru, pregătit pentru semănăturile de toamnă, cu așternutul său neted, unitar, impecabil. Pământ de latifundii, aparținând câtorva familii de magnati. Numai tânărul conte Esterhazy s'a pomenit moștenitor cu o cincime din Ungaria de azi!

Și pustă e de-o uimitoare netezime, fără nici o cută, doar cu borduri de arbori cari, departe, in lumina albă, își arată frunzișul ciuruit. Adesea, profilul unei fântăni cu cumpână: gât de pasere întins spre cer. Și gizezi de paie, in șiruri, ca miște blocuri aurii; prin pārloage, vite cu coarne in semicerc, pasc rămașițele lanurilor. Priveliștea e curioasă, fascinantă, merou plană, limpată fără

Porți încuiate

În toamnă, străzile Metropolei se scaldau în pulberea sângerie a soarelui anemic. Tot orașul parcă era pregătit de plecare. Arbori scheletici lansau ultimele parasute vegetale în bătaia vantului toamnătic. Lumea alerga în marș febril. Mașinile circuiău în tempo accelerat spre melea-guri necunoscute. Uruit urban și șuer strident de klaxoane. O întregă armată în mers, fără destinație. Toți și toate, pulsau sub impulsul chemărilor de plecare. Încotro? Nimeni nu s'a întrebat nicicând. Spre margini de oraș, spre gară — pentru plecările mari — în necunoscut, spre drumurile fără liman, în neant. Fiecare pas, sunat pe trotuarele imobile, păstra ceva din otrava plecărilor toamnălice. O veșnică alergare fără țel, în atmosfera nostalgică a toamnei urbane, un veșnic marș desprins din porunca sădită în foile zimțuite cu rugină. Plecări dureroase, mute și uniforme. Plecau toți parcă, din orașul prăbușit în toamnă. Metropola asista uriașă, cu uzinele și cu străzile moarte, la desfășurarea dramel. Orașul plângea în adâncuri neștiut și neauzit de nimeni. Îl dureau, din greu, rănile.

În piața din centrul orașului — Piața Unirii — copiii orașului, înfrățiți cu destinele lui, studenții, treceau, uniform, în ritm de plimbări banale, ocolind patratul din jurul catedralei cu povara veacurilor săpată în zidurile șterse de vremuri. Studenții erau nostalgici ca orașul și purtau în ochi icoana prăbușirilor. Studenții plecau în prag de vară, când sosiau alții. Și toamna, în ceasul tuturor plecărilor, copiii orașului se reintorceau, să nu rămână metropola singură. Orașul mare și studenții... Două destine iden-

nici o greșală, circulară: disc suspendat în nesfârșire. Arare un cuptor de cărămizi, o gară pitită sub un buchet de arbori. Și soarele radiază din plin, prevestitor al Sudului, întârziând în această toamnă obosită de rodnicia ei. Rodnicie, ce nu rămâne însă la cei cari locuiesc în căsuțele pierdute prin pustă, cu prispe albe și cu spinare șindrilită, în jurul cărora s'au risipit, minuscule, oile și curcile și găștele — ca niște jucării prin iarbă și prin tușișuri...

Încea o gară mică, împoțonată cași numele ei. Püspökładány. Și, la miezul zilei, Debretin — oraș neted și el, din care nu se văd decât vârful de

tice. Nu-l părăsiau nicicând. Unii plecau și alții le luau locul. Filmul era același: orașul și studenții... Numai actorii se schimbau în răstimpura. Veniau studenți noi, cei vechi plecau din gara orașului. Spre alte gări, spre alte ponturi, spre alte orașe. Plecau spre gările și porturile vieții.

Studenții se plimbau mereu în inima metropolei, de dimineața până seara. Cu pas legănat, alene, după scrip-tura plimbărilor din cartea vieții studențești.

De sus, de pe soclu, majestos, îi privea, — cu ochi de bronz în împietrare, — statuia lui Matei Corvinul. Ceasul bătrânei catedrale din spatele statuei le cronometra acțiunile. Când ceasornicul bătea rar, din șarpele unduitor al convoiului se desprindea o grupă: studenții sentimentali, cu lavalieră. Alergau spre margini de oraș, să-și verse sensibilitatea romanucă sub straja aleilor desfrunzite din parc. La altă bătaie, o nouă tresărire: studenții muncitori alergau spre cârțile cu file deschise. Ora repausului s'a scurs. Altă bătaie, o nouă mișcare. Alte grupuri pompau spre arena sportivă, spre cafenele, la rendez-vous-uri banale. Și, însfârșit, seara târziu, bătaia tuturor, simfonia metalică a clopotelor. Cântau clopotele mult, nesfârșit de mult. Bătea ceasul plecării. Se distrăma, încet, întreg convoiul. Patratul din Piața Unirii rămânea pustiu. Rar, vreun student întârziat, măsura îngândurat, cu pas legănat, lungimea trotuarului. Era ora când sosia și Dinu Voina, să se pîmbe, în singurătate, la braț cu Sandu Pietraru sau cu alt prieten. Azi a eșit singur. Cu părul fluturat în vânt, trecea

biserici și câteva coșuri. Trenul e invadat iar de țărani, cari și-au vândut mărfurile de Duminică. În fața mea, o femeie desculță, rubicondă, și-a deșertat în poală punga și rânduște filerii și pengoi, numărând, răsnumărând până ce i-se potrivește socoteala. Iși pune averea în sân. Cu surâs fericit, îmi spune câteva vorbe. Îi răspund cu un gest de admirație: desigur, va avea cu ce să-și înțelească copiii și va pune destul la păstrare, sub grinda din podul casei sale!

— Va urma —

Eugen Relgis

fantomatic, în ritmul sfășierilor autumnale. Arcușul toamnei îi psalmodia, în surdina. Simfonii obositoare pe viorile sufletului sensenț. Dinu Voina era copilul toamnei. Era trist ca toamna, frământat, nostalgic, înfiorat, obosit, ca toate toamnele. Toamna — vadul răstignirilor — îi revărsa potop de țipete haotice pe panta amintirilor. În stânca visurilor de ieri, au lovit mereu apele toamnei. Și-au ros slova săpată în stei. Pe tabla de piatră n'a mai rămas un singur cuvânt, s'a șters totul. Toamna a fost zăgazul în fața căruia s'au prăbușit toate nizuințele și îndemnurile. Pe crucele toamnei, hainii — au răstignit cele din urmă visuri. Și totuși îi era dragă toamna. În poala ei de rugină și-a potolit arsura rănilor. În țara toamnei a cunoscut voluptatea durerii...

Era străin ca toamna. Trecea, grăbit, așa cum trece toamna pe drumurile vieții... O ușă se închidea în urma lui și era gata să deschidă alta.

Totdeauna, în ritm de plecare. Decând s'a trezit, un singur îndemn i-a fost stăpân peste gânduri: plecarea. Veșnica plecare... Și el veșnic căfător pe toate drumurile, prin toate ușile, spre toate răspântiile... Cu fiecare tren ce se urnia, greoi, din fiecare gară, pleca și el.

Dinu Voina purta în suflet blestemul plecărilor, așa cum îl poartă toamna. Iarna și vara sunt anotimpurile tuturor. Primăvara e stăpâna îndrăgostiților. Numai toamna e a celor puțini. Doar câțiva îi înțeleg sensul. Și cresc, fulgerător, în stânca destinelor ei. Dinu Voina s'a identificat cu toamna. Din galeria toamnelor de totdeauna, — toate toamnele sunt la fel, — toamna zărilor de brumă, toamna de azi, avea să fie cea mai tristă, cea mai grea. Simția atât de bine Dinu. Creștea în el lujerul otrăvit al florilor negre de mâine.

Despicau drum în carnea lui istovită. Dar niciun nor de teamă sau împotrivire nu s'a furișat în gândul lui. Aștepta, împietrit, deslănțuirea furtunii. Voia să se macine lent. Un fel de sinucidere în rate. Ar fi vrut să fie ftizic, să scuipe sânge, să fie abătut și să plece cu cea din urmă toamnă să nu se mai întoarcă. Unde? Destinația se contura vag, ned efinit. În neant, poate, departe, tot mai departe, spre lumi nebănuite. Îl toropiau gândurile și'n svăcnetul lor de febră, tre-

Ingrijorare

Bang! Bang!
De azi de dimineată bat mereu
In biserica de peste drum
Clopotele și o toacă...

— Părinte, spune-le să tacă...

Gândurile au sbucnit din stup afară
Lăsând goale carcere de ceară,
Ochii trecătorilor aiuriți pe stradă
Se căsnesc prin fum să vadă.

Azi vecinul ce zăcea în colț
A tăcut, Acum se mută.
Stinge, taică lumânările,
Invelește clopotele 'n plută.

In baraca strâmbă, peste drum,
Un ferar ce fluera lucrând
A încremenit în aerul ce sună
Cu mâinile, crăci frânte de furtună.

Brațe de înghețuri s'au pornit,
Pe surâsurile din suflet
Frăgând use de granit.
Inima sub ele doar de se mai bate
Timpul ciocnind în placă...

— Părinte spune-le să tacă...

Chiamă noaptea să pornești drumetii
Pe calea neclintitelor tăceri,
In pas de umbre înșirue convoiul,
Si la ureche 'n soapte imbie călăreții
Să măe carul plin din locurile aceste
Inceț... fără să orindă cei cari dorm de veste.

I. VALERIAN

Rugă de primăvară

Dece te risipești cu funigeii 'n zări?
In primăvara care mă prețuie bogată
Inlură-te și vino din albe depărtări
Și lăcrimează rouă pe brazda mea uitată,
Că-s bobul semănat târziu și-abia 'ncolțit
Aștept să mă ridic și să 'nfloresc în soare;
Când spicul va fi greu de rodul părguit,
Voiu îndrăzni să-ți cer să-mi fi culegătoare...

Rugă de vară

Se leagănă râul
Și cântă în scoc,
Pe câmpuri cu grâul,
In soare, mă coc.
Tu vin' și-mi adună
Belșugu'n hambar,
Și'n brazdele toamnei
Mă seamănă iar.

Rugă de toamnă

Acum când haite rele pândesc răscruci de seară,
Când codru-și plânge 'n vânt frunzișul galben ceară
Când picură amurgul în tinuri stropi de sânge,
Vino și 'nchide-mi ochii, să nu mai poată plânge.
Din gură smulge 'mi limba să nu te mai blesteme,
Și inima, că iarăș se sbuciumă și geme,
Și lasă-mi numai gândul să te păstrez în el
Cu fluer de mierlă și sbor de porumbel.

Rugă de iarnă

Ingeri scutură livezi,
Că-l din cer crenguți de-argint,
Inima fără alint
Azi ți-o dau s'o vezi.
Uite mâinile zălog,
Mi-au roit în suflet fluturi
Pomi-s albi, să nu mi-i scuturi,
Doar atât te rog...

ZAHARIA STANCU

cea absent, ocolind mereu patratul. Când bătea ornicul, în cadență metalică, se trezia din treerul icoanelor nedesluite. Pe stradă nici tipenie de om. In liniștea nopții, dormia catedrala și statuia impozantă. Dormia tot orașul. Numai ornicul era treaz. Ornicul era ochiul orașului mare.

Dinu Voina a pornit ca un strigoi spre Calea Victoriei. In colț s'a întâlnit cu Ion Vilea, poetul unei reviste social-economice din Cluj. Venia la braț cu alții, turmentat. A vrut să-i ocolească, dar grupul cu pricina i-a surprins intenția.

— Mă, Voina, așteaptă-ne. Să-ți arăt splendoarea lunii. Uite luna, Dinule... Se scaldă orașul în argintul ei pur. Luna, Dinule... Hei, luna... luna... luna...

Ion Vilea se balansa caraghios. Lui Dinu îi venia rău.

— Noroc, Vilea, sunt grăbit. Mă duc până la Sandu.

Dar Vilea nu se dedea hătut. Cu ochii ridicați spre turnul catedralei și cu mâna ridicată în direcția lunii, declama mereu, masacrându-și limba turmentată.

— Vezi, mă Dinule, m'am îmbătat ca un porc. Dar nu-mi pare rău. In fața paharelor cu vin, vezi lumea mai clar și visurila aieva. Dar cine mă înțelege Dinule? Măgarii ăștia care s'au îmbătat fără să cunoască semnificația bieției? Tu m'ai putea înțelege, dar tu ești grăbit. Du-te, Dinule, du-te... Dar admiră luna... E prea frumoasă luna, Dinule...

Și, bălăbănindu-se caraghios, Ion Vilea s'a pierdut în lungul străzii. La colț, Dinu Voina a cotit pe Calea Victoriei și a pornit-o în jos.

Mergea absent și când s'a pomenit în fața casei parcă s'a trezit dintr'un vis. Sandu citea neliniștit. Când l-a văzut pe Dinu, a lăsat cartea din mâ-

nă și s'a oprit cu întrebările în ochi.
— Nu-i nimic, Sandule. O simplă plimbare nocturnă.

— Bine, dar puteai să mă chemi și pe mine. Uite un bilet dela deputatul Dan Florescu. Te roagă să treci mâine pela el.

Dinu a parcurs slova întortochiată a bilețelului și l-a svârlit într'un colț de cameră.

— Cine știe, Sandule, ce mai vrea și potentatul ăsta cu mine?

— Ce să vrea, dragă? Foarte simplu: un articol ditirambic sau, în tot cazul, ceva asemănător. Dar, până una alta, să ne lungim orizontal, cum zici tu, e vremea să ne dăm somnului cel puțin în revărsat de zori.

Dinu a adormit cu jarul întrebărilor în gând. Era pentru întâia oară când îl chema deputatul cu vorbă frumoasă și cu suflet negru... Cine știe...

Valeriu Cărdu

Consfătuirea dela Piccadilly

În toamna aceasta a avut loc în capitală o consfătuire între câțiva scriitori și publiciști din București și provincie. Vom reda mai jos motivele cari au prilejuit-o și scopul ei.

Di Ion Th. Ilea dela revista clujeană „Societatea de mâine” a făcut într-o zi un drum prin Banat. Poposind în Timișoara, acest tândr poet al Ardealului nou a ținut să ia contact cu d. Constantin Miu-Lerca, pe care-l cunoscuse întâi din opiniile favorabile pe cari le citise asupra volumului de poezii al acestuia intitulat „Biblice”, sub semnătura dlui Adrian Maniu cât și din ale ziarelor „Curentul” și „Cuvântul” sub semnăturile dd. Romulus Dianu și Perpessicius, dacă nu mă înșel, înainte căldătoriei sale prin Banat, adică mai înainte de-a se fi întâlnit cu d. C. Miu-Lerca. — d. Ion Th. Ilea avusese cu d. Zaharia Stancu prima întrevedere din care a luat naștere ideea colaborării unor mănuiitori de condeiu din toate unghiurile țării. Astfel s'a proiectat consfătuirea dela Piccadilly la care au participat dnii Zaharia Stancu, Romulus Dianu, Ion Valerian, Dragoș Vrânceanu, C. Miu-Lerca, Ion Th. Ilea, George A. Petre și subsemnatul.

De remarcat că bucureștenii cari au ost de față la discuțiuni sunt aproape toți membrii în Societatea Scriitorilor Români, însă cu toate acestea au înfăntat împreună cu alți scriitori tineri „Asociația Scriitorilor Independenți” din foarte seriosul motiv că prin câțiva scriitori bătrâni din S. R., această grupare a devenit un organism mort. Este vorba de complectă dezinteresare a celor „ajunși” față de soarta scriitorilor tinere generații, în special față de a celor din provincie, cari deși adesea mai fecunzi decât bătrânii consacrați, sunt totuși sortii unui anonim de nemeritată durată, prin simplul fapt că domiciliază în provincie și o demnitate caracteristică valorilor reale le provoacă desgustul gândul unei validități pe calea ploconelilor.

Di R. Dianu arată printre altele că în vederea realizării acestui scop al A. S. I., d-sa a avut o întrevedere cu d. ministru Gusti, al cărei rezultat concret este un fond de 140.000 Lei, obținut pentru premiarea operelor în manuscris ale scriitorilor tineri, iar nu după tipărire, ca în trecut, când scriitorul, oricât de valoros, dacă era

lipsit de mijloace materiale se afla sub amenințarea nu de a nu i-se premia lucrarea ci de a sucumba prin intoxicare cu ambrozie chioară mai înainte ca volumul să vadă tiparul.

În scopul străngerii legăturilor cu publicul din provinci, A. S. I. a și început, îndată după consfătuirea dela Piccadilly, să fie șezători în centrele regionale și va ține chiar în orașele mai mici. Astfel, după șezătoarea dela Oradea, a avut loc cea dela Timișoara.

Așa dar ceiace n'au putut face partidele politice și scriitorii bătrâni, în vederea unificării sufletești, prin exaltarea energiilor creatoare, printr'o apropiere dezinteresată între românii de pretutindeni, vor face scriitorii tineri, operă pe cât de importantă pe atât de grea dacă scrutând realizările în această direcție din intercalul de timp ce a trecut dela unire încoace, te vezi nevoit să constati că nici chiar atotputernica presă n'a putut s'o înfăptuiască. Și cum ar fi putut când puțința de înțelegere a reporterilor pe cari îi au în provinciile gazetele bucureștene, se reduce în marea majoritate a cazurilor, la înregistrarea faptului divers, trecând alături de fenomenul local?

De prisos să mai spunem că nu ne gândim la gazetele de doctrină ci la ziarele prostimii, la cele pur înformativ, cari departe de a face educație, exploatează pornirile infertoare afacere cu atât mai rentabilă cu cât întotdeauna au existat multe bucdăreșe și putini intelectuali.

Cu revistele lucrurile stau cu totul altfel — cu acelea, bine înțeles, cari, ca cele de cari ne ocupăm, fac nu numai literatură pură ci, într'un program întocmit dinadins mai elastic, se silesc să cuprindă și problemele pe cari acea parte a presei ce nu-și cunoaste rosturile, le neglijează. Aci colaboratorul din provinci este ales după criteriile cari ar trebui să stea la baza numirii corespondenților de gazetă. Pe când cel din urmă poate fi un certat cu ortografiă — de ce există oare acea nefericită creatură numit secretar de redacție dacă nu spre a-și smulge și puținul păr ce deobiceiu îi mai rămâne 'n cap, ca să aște ce a vrut să spue domnul corespondent și pentru a-i refacă complect „articolul” (în cazul că nu vrea să-și compromită gazeta) cel dintâi va trebui să fie un

element orientat, capabil să arate cu bunsimț un drum ce i se pare bun, acelora de acasă cari vor să pornească pe o cale, dar având, ca principale, alte preocupări decât pe aceea de exploratori, stau nehotărâți la răspântii; va trebui să fie avangarda care verifică dacă drumul pe care a pornit și pe care îndeamnă pe alții, duce prin frumos la adevăr.

Cei din redacțiile regionale nu monopolizează pentru ei dreptul de a publica în revistele din Capitală. — Din potrivă: simt creștate în vederea unei diviziuni a muncii, pentru a se putea apleca cu mai mare atenție asupra manuscriselor ce le sosesc din provincie decât ar putea face acest lucru pe lângă toată bunăvoința cel din redacția centrală a cărei activitate va fi astfel mult facilitată exprimând numai manuscrise selectate, iar nu aglomerăție de hârtie înaltă. Astfel desconggestionate redacțiile centrale vor putea să se ocupe mai puțin de bucdăria revistei și mai intens de partea redacțională.

Două reviste bucureștene — „Azi” și „Viața Literară”, ce vor apăre de acum prin efortul comun al celor amintiți — vor fi oglizile în rare se va restrânge imaginea vie și multicoloră a unei sinteze literare a literaturii din țară, cu atât mai general românească cu cât, compusă din totalitatea sever selectată a nuanțelor specifice creațiilor fiecărei provincii, va conține vibrațiunile celor mai eterice străvezimi ale variatei spiritualități autohtone.

Astfel prin forța radio-activă a adevăratei cunoașteri reciproce zidurile de până acum ale tristelor ignoranți diferențiatore vor deveni mai transparente: ceiace este din eutare parte a despărțiturii se va confunda cu ceiace din cealaltă parte și vice versa; creindu-se o fericită îngreunare a posibilităților de separațiune, iar sub puterea căldurii crescânde a sufletelor astfel apropiate digurile despărțitoare contopindu-se cu elementele pe cari le zăgăzuiam și absorbindu-se cu ele osmotic prin fireasca tendință ancestrală a interpenetrațiunii fraterne, va rezulta din frământarea acestui complex de fenomene pasta noului suflet românesc organic contopit, formând un tot unitar armonie și ideal înghegat, cu toate caracteristicile consistențelor definitive.

LIVIU JURCHESCU

De vorbă cu Romulus Dianu

Întâlnind la Oradea pe dl Romulus Dianu inițiatorul Asociației Scriitorilor Independenți și unul dintre conducătorii mai activi ai Asociației, am profitat de prilej pentru a-l invita să spună cititorilor revistei „Societatea de mâine”, câteva cuvinte despre noua mișcare literară și culturală pornită în Ardeal și Banat. Dl Romulus Dianu ne-a dat următorul răspuns:

„Asociația Scriitorilor Independenți s'a născut din nevoia celor ce poartă răspunderile viitorului, de-a comunica între ei și de-a înfrunți o mare și singură familie, emancipată de servituții politice ca și de tirania sforăriei confecționată în cafenele și în locurile unde inevitabil se ratează și se înăcrește o tinerete cu vocație pentru alte idealuri.”

„Am început acțiunea noastră prin două conferințe și șezători, astă primăvară, prima la Brașov, a doua la Sibiu. Marea manifestație de la Oradea a scriitorilor români independenți e o consecință directă a acțiunii noastre și o confirmare a drumului bun pe care l-am apucat.”

„Suntem în continuare.”

„Am găsit la confrății noștri din Ardeal o înțelegere fără rezervă și o prietenie neprecupețită. Vom căuta mijloacele cele mai energice și mai eficace pentru a face din Asociația Scriitorilor Independenți un organ de colaborare între acest stat confiscat de partidele politice și oamenii de cultură ai viitorului, de care parvenții cluburilor se desintere-sează.”

„Vom continua ciclul reuniunilor noastre literare din toamna aceasta, până la primăvara viitoare. Veți avea prilejul să ne cunoașteți la lucru pe șantierul nostru.”

Scriitorul Romulus Dianu ca reprezentant viguros al scrisului din tânăra generație a simțit necesitatea unei colaborări între scriitorii bucureșteni și cei din provincie pentru a țela împreună brazdă de aur țelinei rămase în părăsire

Noi tinerii scriitori ardeleni îi suntem recunoscători și ne alăturăm acestei inițiative menită să deschidă noi orizonturi literaturii noastre. Ea va fi puntea de legătură între ieri și mâine. Publicul înțelegător ne va urma.

Sunt multe de spus și multe de făcut.

Deci, înainte pe drumul realizărilor!

Scriitorii tineri trebuie să fie apostoli și să se manifeste. De altfel frumoasa primire plină de entuziasm făcută scriitorilor independenți de publicul orădan și timișorean cu ocazia festivalurilor literare ținute în 15 și 29 Octombrie, dovedește că totuși mai există dragoste pentru literatură.

Însă cu toate acestea scriitorul tânăr e neajutat, e lăsat pradă neajunsurilor.

Chiar acum cu ocazia așa ziselor premii de ajutorare a scriitorilor tineri date de un fost ministru al culturii, felul cum au fost propuse denotă că există o parțialitate, o simpatie mai mult pentru eseu, proza și poezia sunt neglijate.

Provincia și de data aceasta va fi uitată.

Deci, rolul Asociației Scriitorilor Independenți e mult mai mare decât se crede, la trebuie să vegheze și să rupă o tradiție veche care simpatizează un anumit cerc restrâns, neglijând valori cari e necesar să fie luate în considerare. Ardealul și Banatul nu va tăcea... Glasuri se vor ridica la timp.

ION TH. ILEA

Deschiderea stagiunii

Potrivit unei tradiții, — la care s'ar putea renunța fără a se aduce nici un prejudiciu atât artei cât și literaturii dramatice autohtone, — Teatrul din Cluj, (pe care nu-l mai putem numi național, fiind concesionat), și-a deschis porțile ridicându-și cortina printr'o piesă istorică: „Ovidiu” de V. Alexandri.

Din toată literatura dramatică autohtonă, care pune în versuri, — nu totdeauna bune, — sforăliile patriotice, o singură piesă merită să vadă lumina rampei: „Vlaicu vodă” de Al. Davila. Și iată pentru ce nu înțelegem îndărătnicia con-

ducătorilor de teatru, cari țin cu orice preț să deschidă stagiunea cu piese istorice. Or fi ele spectaculoase, cu persoane multe, cu figurație unlătoare, cu costume epocale, dar publicul, precum se vede, nu mai poate „compătimi” cu eroii de carton oftăreți și declamatori.

„Ovidiu” nu e una dintre cele mai proaste piese istorice, deși poartă în ea toate scăderile inerente acestui gen. Versul alexandrin, curgător, sonor, uneori plin de avânt și poezie, alte ori spiritual și sprinten, poate fi ascultat fără plictiseală, dar și fără emoție.

Sfârșitul melodramatic, când Ovidiu în pragul morții, la Tomis, are viziuni de renaștere latină e bun pentru elevi și domnișoare sentimentale.

Interpretarea a reușit să ne dea un spectacol bun în toată accepția cuvântului, ca decor, ca atmosferă și ca ritm. Figurația mișcată inteligent și versul spus frumos de toți interpreții. D. Zaharie Bârsan, directorul de scenă, poate fi mândru.

D. Nae Dimitriu în rolul titular a subliniat cu meșteșug și inteligență pasagiile importante și a fost convingător și emotiv în final. Dsa știe să spună versuri cu căldură și avânt. D. Zaharia Bârsan, acest excelent artist pentru costum și teatru clasic, a fost un admirabil Cezar. Dna Viorica Lapteș a fost o îndrăgostită sinceră, călduroasă, cu admirabile momente de revoltă. Pe aceeași linie se fixează și Dna Viorica Dimitriu. D. Titus Lapteș a fost un intrigant stilat și respingător. Din restul interpreților amintim pe dnl Potcoavă și Mateescu.

Și cu toate acestea publicul nu s'a îmbulzit la casa. Teatrul, pe jumătate gol la deschiderea stagiunii, dă nota simptomatică a celor afirmate de noi.

„Cuceritorii”

Piesă în trei acte de Ch. Méry

Într'o familie de parvenții ai basnului, — cuceritorii timpurilor noastre, — izbucnește un conflict. Tatăl și cei doi fii, insensibili și cu gândul numai la afaceri și la bani, vreau să jupoaie pe-un tânăr nobil, sărăcit și mălaet. Fata se îndrăgosteste de nobilul-victimă și părăsește familia.

Pe această osatură dramatică autorul pune musculatura celor trei acte, care au acțiune bine dozată, scene de veritabilă dramă, gradațiune inteligentă culminând în actul ultim. — cel mai bun. — dialog viu și interesant. Dacă, pe lângă aceste calități, n'ar avea și unele defecte prea vizibile, piesa ar fi foarte reușită. Nobilul mălaet e numai creionat de autor, ceia ce slăbește și scade conflictul dintre el și tatăl fetei. Scenele inutile de povestire, cu sentimentalism dulceag și de factură veche, dintre cei doi îndrăgostiți, scade interesul și acțiunea, iar sfârșitul de melodra-

mă efitină și plângăreață, ca morală trasă de păr, tocmai de un „cuceritor“ care, în toată viața n'a visat de cât banul și învingerea celor slabi, este fals.

Cu toate acestea piesa nu e rea și trebuie să fie văzută, mai ales pentru interpretare.

D. Neamțu-Ottonel a făcut o masivă creație din rolul bătrânului. Meticulos ca totdeauna, conștiințios în studiarea celor mai neînsemnate amănunte, cu talentul și rutina sa, a redat emotiv momentele de revoltă, de durere și de duioasă învingere. D. I. Vanciu a fost sincer, natural și degajat. Dsa ne-a făcut dovada că poate juca dramă cu deplin succes, nu numai roluri de comedie bufă și șarjă cu care ne obișnuise distribuțiile din trecut. Dna Lica Rădulescu, în singurul rol feminin, a dovedit nu numai talent dar și pricepere care o ridică aproape de prima treaptă a interpretelor de dramă. Suntem siguri că își va menține locul cucerit. D. Rădulescu n'a fost tocmai convins de rol, deși l'a jucat corect. Dnii Simionescu și Constantinescu foarte bine în rolurile abia estomate de autor.

Regia dlui Neamțu, perfectă.

Spectacol bun, care merita să fie văzut.

Publicul însă, după Marghioala din Mangop n'a avut încredere în această premieră și rău a făcut.

Vladimir Nicoară

Oboseală de toamnă

Ploaia calcă frunze bolnave de gripa
Și eu aș dori să cânt.

Visul tremură cu capul sub aripă
Pe ramul lovit de vânt.

Știu că zărite s'au mistuit șgură

Și nu mai aprind ecou.

Cântecul mi-ar muri glod în gură
Fără sfârșit nou.

Mă, plouă liniști seci de răsuflăt

Ca ntr'un amurg de veci.

Doar tu-mi treci uneori prin suflăt
Cu pași desculți și reci.

Dar florile n'vis și-au dat duhul
Și paștrile triste l-au dus.

Te-aș căuta iar, și-i orb văzduhul
De răsărit și de apus.

GEORGE A. PETRE

Ceasurile întoarcerii

Bolțite'n ecouri sonor ca pădurile
N'i s'întâlnirile aproape zilnice:
Suind cu umbre ovale din moarte,
Ce chinuri silnice
Imi dau figurile
Care mă sângeră, fiecare în parte...

Azururile vi s'au coclit!
De nicăeri, dintre ele,
Nu mai pornește, fără sfârșit
Așa cum părea, grindina cu stele.

Fulgerului îi scapă piciorul
Prin nori, prin blocurile
Crăpate — în prăbușire:
Gândul revede cu teamă — și norul
Lui gâtue — locurile
Păstrate'n surdă și uitire.

Dar amintirea umflă, duce baloane...
Cu toane,
Bucuria ochilor e de copil.
...Abrupt, viril,
Ce corn vă trezește și care herold.
In palmă, suspinul
Netezit de liane,
Cuprins în creștere, rotund, ca un șold?

Deodată pe toate și pe fiecare,
Cu'nghet pe suflare,
Pe mâini cu mătase —
Vă am, trosnind în strânsori, vă îndoi.
Trestii languroase,
Snopi curbi de ploii,
Fire bătute de prețioase
In beție de falduri, — spiralul meu
De biciu de vânt
După voi,
Vă cuprinde mercu...

CICERONE THEODORESCU

Lucrătorii

Cu geamătul mașinilor în graiu,
mai aspri ca potlogul palmelor prăjite,
cu suflatul și fetele 'negrite,
lucrătorii, turmă răbdătoare,
își toarnă 'n fontă și sudoare
blestematul train.

Fără dorinți,
s'au înfrățit cu clocotul captoarelor fierbinți
pentru o gură
de pilă,
dospită
în șgură,
ostoindu-și în pravățe de aur,
sărăcia și puterile de taur,
pentru a domniamă,
de Dumnezeu fără teamă.

C. MIU-LERCA

— Dată fiind asprimea vremurilor
îndemnăm pe toți oamenii de inimă
și cu dare de mână să nu pregete
a oferi din prisosul lor cât de puțin
pentru marea număr de șomeri
ale căror familii acum în fața
iernii îndură negrăite suferințe din
lipsă de alimente și încălzire.

Îndeosebi cartierele periferice ale
orașelor îndură enorme privațiuni.
Organizarea de mese gratuite și le-
giferarea ajutorului de șomaj
sunt măsuri indispensabile în cum-
plita criză de acum. Toată lumea
să priceapă aceste lucruri elemen-
tare, pentru a se preîntâmpina răul.

Deschiderea stagiunii 1933-1934 la Opera Română din Cluj

Cu o exactitate îmbucurătoare, opera română din Cluj și-a deschis porțile la 1 Octombrie, prezentând a spectacol de inaugurare a stagiunii 1933-34 premiera „Flautul Magic” de Mozart.

Mai mult ca ori și când acest prim spectacol a fost un mare și sincer succes. Printr'un surprinzător și fericit hazard, toate variatele și multiplele elemente constituitoare a succesului sigur au colaborat armonios și simultan pentru realizarea aproape ideală a unui adevărat spectacol de gală. Totul a fost la același diapazon ridicat — mai întâi de toate însăși premiera, fapt care trezește așteptare și interes deosebit — apoi executarea peste așteptări de frumoasă a acestui filigran de artă ce se cheamă Mozart — și în sfârșit o sală arhiplină în care strălucirea mătăsurilor și a zâmbetelor vrăjea o lume de basm și feerie. A fost o seară frumoasă, în tot, fără nici o umbră de disonanță, și am dori din inima ca acest pas tăcut cu dreptul să fie de bun augur pentru întreaga stagiune.

Wolfgang Amedeus Mozart se odihnește aproape de un veac după o viață scurtă și dureroasă ca un vis rău — dar luminozitatea și nobleța sfâșietoare a frazei lui muzicale a rămas în mâinile posterității ca o bijuterie fragilă și de preț, și cei ce l'au iubit și înțeles mai mult l'au numit scriind epopeea tragică a vieții lui „divinul”.

A fost comparat cu Raffael pentru puritatea angelică a inspirației sale melodice și generații după generații căutătorii de frumos s'au adăpat la izvorul limpede al muzicii sale, admirând extatic perfecțiunea celestă a operelor acestui copil-minune. Și cu cât viața a urmat chemărilor ei întunecate și înțelesul artei a căutat a pătrunde tot mai adânc în beznă pasiunilor, muzica lui Mozart s'a ridicat prin contrast tot mai sus, încât azi după efuziunile isterice a romantismului, după sfâșierile pătimașe ale naturalismului și după irizările enervante ale modernismului, acordurile mozartiene picură ca stropi rari de lumină, ca ecouri pierdute din cerul copilăriei. Și chiar pentru această cauză, pentru prețiozitatea proporțiilor sale de o geometrie divină, pentru detașarea sa de acel ceva prea carnal, pentru acel zâmbet printre lacrimi, muzica lui Mozart a ajuns pentru sufletul omului contemporan — o problemă, foarte greu de deslegat. Pentru muzicianul zilelor noastre a fi simplu este greu de tot și are nevoie de toate resursele intuiției sale artistice pentru a exprima prin mijloace puține un sentiment profund. Prea s'a îmbătât de profunziunea multicoloră a disonanțelor rafinate din muzica straussiană, prea i-au clătinat echilibrul ritmic sincopale barbarizante ale jazzului african, pentru a mai putea simți cu toată intensitatea frumusețe supremă a simplicității.

Așa se explică de ce muzicianul de azi se apropie de Mozart cu oarecare teamă, și de ce un spectacol bun ale uneia din operele sale angelice constituie un titlu de glorie chiar pentru marile scene din apus.

La Salzburg, orașul natal a lui Mozart, se recrutează pentru serbările muzicale anuale cei mai mari cântăreți ai Germației și Austriei pentru realizarea unui adevărat ansamblu mozartian — iar cel ce excellează se numește admirativ „Mozartsänger”. Mai trebuie adăugat că operele lui Mozart sunt scrise într'un timp

când arta cântului era la apogeu, când așa zisul „Kunstgesang” cu tot cortegiul lui de acrobații vocale era o cerință a gustului vremii, cea ce influența vădit compozițiunii în utilizarea excesivă a tehnicii vocale în operele lor, fapt care în muzica zilelor noastre a devenit o raritate și peste a cărui dificultate nu se poate trece cu vederea.

Iată deci elementele de cari trebuie să ținem seamă când recenzăm admirativ reprezentarea operei „Flautul magic” la opera română din Cluj.

Suntem conștienți că acest spectacol model a însumat un maximum de eforturi intelectuale de eforturi conștiente în realizarea specificului „stil mozartian”.

La locul de onoare stă incontestabil realizarea pur muzicală și aici e locul de a aduce laudele noastre entusiaste maestrului Bobescu pentru arta cu adevărat superioară cu care a înmănușiat și omogenizat variatele și atât de numeroasele elemente vocale și instrumentale, într'un tot de o puritate impunătoare. Poate că niciodată n'am simțit ca, cu privilegiul acesta pasionată grijă cu care a cântărit maestru Bobescu fiecare ton al acestei prodigioase partituri. Influența puternică sale muzicalității, care-l face apt de a înțelege cu egală congenialitate un Verdi, un Mozart sau un Moussorgski, s'a resimțit peste tot, în interpretarea fiecăruia dintre artiștii, în dozarea prețioasă a efectelor lirice și dramatice, în păstrarea continuă a liniei melodice, creând și însuflețind acel imponderabil, propriu adevăratei arte, ce se cheamă „stil”.

Și a fost secondat în această misiune artistică a sa de o pleiadă de artiști, cari de la primul până la ultimul au fost excepționali de bine, formând un ansamblu vrednic de neprecuțitele laude. Doamnele Ana Rózsa, Silvia Tiron, Dobranskaja, Cojocariu, Ducu, Capellaro, Mihai Istrate și Albisy, domnii Ștefănescu-Goangă, Spătaru, Ujeicu, Simionescu, Moarcăș, Znamirovsky, pot fi mândrii de felul cum au realizat această capo-d-operă muzicală.

Nu mai puțină grijă a depus și domnul Constantin Pavel în deslegarea deosebit de grea a problemei regisorale. Flautul magic e o feerie „pur sang” și punerea ei în scenă cere o fantezie de o deosebită vizualitate și intuiție stilistică. Personagiile sunt fabuliste: o regină a nopții, 3 zâne, un personaj misterios Sarastro, preot egiptean înconjurat de clerul său, un om îmbrăcat în pene, un prinț etc. Domnul Pavel a rezolvit această problemă într'o manieră surprinzătoare și originală: a imaginat un fel de spectacol de gală la curtea imperială din Viena din timpul Mariei Thereza și a lui Mozart cu doamne în crinolone unduioase și peruci pudrate, cu prinți în habituri brodate în fir și bucle lungi, reușind să situeze atmosfera între fantastic și gust al epocii, ambianță armonioasă și plină de un savuros rafinement. A dat spectacolului o teinură de subtil joc de marionete, de glumă spirituală care se îmbină cu vraja basmelor lui Grim.

Il felicităm pentru fastuoasa montare, pentru discretul joc de scenă a tuturor interpreților cât și pentru perfecția tehnică cu care s'a efectuat schimbările de decor — în timpul cel mai scurt posibil.

ANA VOILEANU-NICOARĂ.

Cu Astra la Braşov

Am asistat până acum la cinci a dunari ale Astrei, în ani de după războiu, nici una din ele însă nu se poate compara, prin strălucire şi conţinut sufletesc, cu cea ținută, în anul acesta, la Braşov. A avut această a dunare atmosfera de patriotism sincer, de stantă solidaritate națională și congreselor de dinainte de războiu, dar și o mare pe care numai o române liberă și-o poate da. Pentru că dacă înainte de războiu puteai să vezi la astfel de manifestări pe toți conducătorii Ardealului, la adunarea aceasta a venit, pe langa aceștia, șeful suprem al națiunii române, și reprezentanți din cele mai îndepărtate colțuri ale țării.

Aceasta în ce privește strălucirea sărbătorii românești a orașului Braşov. Dar și în privința conținutului ei sufletesc s'a putut constata o îmbogățire simțitoare. Toate cuvântările, conferințele și discuțiile au fost ținute la un nivel înalt și izvorite din cele mai arzătoare necesități ale actualității românești. Să amintim, pe rând, câteva din ele.

Dl Dr. Iuliu Moldovan, Președintele Asociației, în frumosul său discurs inaugural, ne-a convins pe toți că de necesare sunt și astăzi atâtea din marile virtuți ale Astrei de dinainte de unire. Cu arme noi trebuie să luptăm mereu pentru aceleași virtuți: de conservare etnică, de creștere a forțelor biologice și spirituale ale nației, de solidaritate patriotică și milă socială. Să inoculăm aceste virtuți — a spus dsa — mai ales tineretului. Să creăm vârstarelor proaspete ale națiunii o atmosferă de sănătate morală și fizică, să căutăm să le aservim intereselor permanente ale neamului. Ne-a mișcat adânc, pe toți cei de față, cuvintele în cari înțeleptul președinte al Astrei a făcut apel la solidaritate și a preamărit puterea de viață a poporului românesc. Dar mai mult decât toate am pus la inimă cuvintele, în cari a preamărit țărâna română, eterna noastră rezervă de energie și mărire.

Un discurs străbătut de același suflu patriotic, bogat în idei, elegant în ținută, înțelegător pentru marile tradiții ardelenesti a fost, cel pe care l-a rostit dl Dim. Gusti, Ministrul Instrucțiunii. Dsa a găsit potrivit acest prilej pentru prezentarea unui bogat program cultural de guvernă-

ment. Ii vor permite împrejurările politice și economice să-i realizeze, măcar în parte? Ne îndoiim. Fîndcă e vorba de Astra, noi i-am dori să introducă în realitate cel puțin capitolul din discurs, în care a vorbit de organizarea culturii. Ar fi o fază nouă în dezvoltarea noastră culturală, din care Astra n'ar putea decât să câștige.

Cum privește Asociația acest proiect, desbătut și amendat de secțiile și conducerea ei, a arătat-o Dl Silviu Teșosu, în comunicarea pe care a făcut-o, a doua zi, la constituirea președinților de despărțăminte. Din această comunicare s'a putut vedea cât de geloasă este Astra de independența și tradiția ei, dar, în același timp, cât de gata este să colaboreze la orice inițiativă culturală bine intenționată. Și proiectul dlui Gusti împacă admirabil inițiativa individuală, respectând-o și încurajând-o cu acțiunea de armonizare a statului. Ne miră cum dl Iorga — care încă a asistat la desbaterele congresului — contestă eficacitatea acestui proiect, refuzând sprijinul Ligei Culturale la realizarea lui.

La aceeași consfătuire a președinților de despărțăminte de or. Iuliu Hăteganu, întrepredinte al desp. Cluj, și conducător al „Soimilor Carpaților”, a desvoltat un foarte ingenios și bogat „Program de muncă pentru despărțăminte și cercuri culturale”. Propunerile practice, hrănitoare de o bogată experiență în acest domeniu, pătrunderea cu care este surprins psihologia poporului nostru în ceea ce are mai caracteristic, precum și sesizarea celor mai vitale probleme de actualitate, fac din acest program un adevărat model în acest domeniu. Dacă el ar fi aplicat cu rigoare de Astra ar însemna o adevărată revoluție în dezvoltarea ei; ar însemna desrobirea de diletantism și frazeologie și intrarea în făgașul realizărilor concrete.

Bogate au fost și sugestiile și contribuțiile date de discuția celor două comunicări, în consfătuirea din după masa zilei a doua. Cu toate că nici de astă dată nu s'au putut evita oratorii care taie frunză la câini — speța lor e destul de bogată la noi — toți discuțiile; au dat dovadă de un progres intelectual în dezvoltarea Astrei.

Tot un progres a însemnat și conferința despre „Problema populației

în România” ținută de dl Dr. S. Mănușă, la ședința festivă a Secțiilor. Cu această ocazie se țineau de obicei conferințe istorice cu o palidă legătură cu actualitatea. De astădată conferințiarul a atacat, întemeiat pe o mulțime de dovezi științifice, una din cele mai acute probleme din țara noastră. Vorbind într'un oraș din Ardeal, dsa a dat mai multă atenție problemelor demografice de dincoace de munți, punând în adevărata ei lumină problema naționalităților. Cu mare parte din datele, comunicate de dsa sânt inedite, ele vor face o adevărată senzație, atunci când vor fi date publicității.

Tuturor acestor debateri Braşovul le-a creat o atmosferă, cum nu se putea mai potrivită. Despărțămintul de acolo nu și-a desmăntit bunul său nume, de fruntaș între despărțămintele Astrei. Numeroșilor oaspeți li s'a făcut o primire aleasă, iar programul a fost înfrumusețat cu o serie de puncte admirabil armonizate cu scopurile Astrei. Nu știi pe care să le lauzi mai mult: Impunătorul conduct etnografic, în care Junii braşoveni au fost o apariție de basm, cele două spectacole de operă și muzică instrumentala și vocală din cele două seri, susținute la un nivel de artă înaltă, sânt cele trei expoziții (Mișcări naționale în România din Ardeal și Braşovul în fotografie și expoziția de vânătoare), alcătuite cu atata gust și pricepere, desvâluind o mulțime de piese rare și de frumuseși.

Toate au dat dovadă de o impresionantă renaștere culturală, în acest oraș de provincie. Forțele locale se trezesc la viață nouă, năzuindu-se să dea acestui vechiu centru ardelenesc strălucirea de altă dată. E bine că în inima preocupărilor lor au așezat Asociațiunea. Ea oferă un teren de frățescă solidaritate și de muncă neostoită pentru progresul culturii, atât al celor de sus cât și al multimilor legate de glic.

Teatrul Inaugurarea spectacolelor pentru țărani

Revenind în fruntea instituției, căreia i-a dat cea mai frumoasă parte din viața sa al cărui prestigiu i-a înălțat atât de sus, dl Constantin Pavel și-a deschis stagiunea prin o faptă nouă: teatrul țărănesc. În colabo-

fără cu Astra Clujana, dă să vă organiza câte un spectacol lunar, exclusiv pentru țărani și soldați, cu un program anume alcătuit, executat de artiștii teatrului și ai operei. Soldații sunt cei din garnizoana Cluj, iar țărani din județ. Intrarea este absolut gratuită, iar caracterul exclusiv țărănesc al spectatorilor va fi respectat cu sfințenie.

Iată o idee admirabilă, pe care o aplaudăm cu toată puterea. Ne mirăm cum n'a fost realizată până acum. Ar fi bine ca exemplul dela Cluj să fie urmat de toate teatrele noastre naționale.

Pentruocă atunci aceste instituții cari înghit atâtea milioane din bugetul anemic al statului, n'ar mai avea atât de pronunțat caracter de utilitate exclusiv burgheza. Într'adevăr era revoltător ca cei mai numeroși contribuabili ai țării să nu se împartășească cu nimic din activitatea, atât de scump plătită, a teatrelor și operelor noastre. Cea mai mare parte a bugetului culturii o consumă doar aceste instituții, rezervate până acum numai orașelor.

Aceasta este numai o latură a chestiunii — de dreptate socială. Dar ea mai are și altele, tot atât de importante. E mai mult cea culturală. Spectacolul, bine organizat, este un valoros mijloc de educație. El prezintă viața în toată pulchritatea ei, de aceea exercită o impresie covârșitoare, mai ales asupra celor simpli și a copiilor. Cine a urmărit publicul acela prosc, numai ochi și urechi, din lumina aceea, s'a putut convinge cât de impresionant este acest adevăr. Ficțiunea de pe scenă era trăită, în toată intensitatea ei. Ceeace s'a văzut atunci nu se mai uită și va fi povestit și altora, cari n'au putut lua parte la încântătoarea arătare. Și câte lucruri frumoase nu poate învăța un om simplu de pe scenă: cum să se îmbrace, cum să se poarte, frumoasa limbă românească, pentru a nu mai vorbi de cultura sufletească propriu zisă. Pentru ca spectacolele acestea să-și ajungă scopul e necesar însă ca programele să fie alcătuite cu o profundă cunoaștere a sufletului spectatorilor. Altfel nu numai că nu ajută, dar sunt foarte dăunătoare. Țăranilor nu le poți da orice, ca intelectualilor.

Foarte utile sunt aceste reprezentări și pentru înfrățirea sufletească între sutele de țărani, alergați la ele, din sate diferite. Țăranii se mai întâlnesc și la târguri, sau cu alte ocazii, nici un moment nu e atât de potrivit însă ca aceste reprezentări.

Și poate teatrul acesta țărănesc va însemna și o renaștere a spectacolelor de diletanți de la sate. Căci interesul pentru teatru al țăranilor a fost totdeauna viu, de când au prins a-l cunoaște, n'a progresat însă din punct de vedere al artei pentru că n'au avut modele adevărate, pe care să le urmeze.

Întâiul spectacol pentru țărani a fost alcătuit dintr'o cuvântare a dlui Dr. Iuliu Hațieganu, din cântăce și declamări și din *Sezătoarea* dlui Tiberiu Brediceanu, program destul de bine alcătuit.

Credem că ar fi bine să se dea mici explicații pentru punctele din program mai dificile.

Teatrul pentru școlărimă

creat la Cluj tot de dl Pavel, a fost inaugurat și el. Despre utilitatea lui am vorbit de atâtea ori în paginile revistei noastre. Regretabil e că mijloacele nu permit alcătuirea unor programe speciale pentru publicul acesta, trage la trup și la minte. Nicăci acestuia nu i se poate da orice, ca și țăranilor. Ar fi bine ca direcțiunea teatrului să nu aranjeze, totuși, programele cu orice și cu oricine, ci să aleaga din repertoriul teatrului și al Operei piese, în care arta și educativul sunt împăcate într'un mod fericit. Ne gândim mai ales la repertoriul clasic, cu problemele lui profund umane, cu poezia lui care găsește uneori mai mult ecou în sufletul adolescenților, de cât într'al adulților.

Pen-Clubul maghiar ardelean

Pen-Clubul românesc are și o secțiune a scriitorilor maghiari ardeleni, întemeiată în anul trecut. Ea și-a inaugurat activitatea publică, în acest an, printr'un gest cât se poate de lăudabil, în spiritul de iubire și adevăr, care stă la baza acestei organizații internaționale a scriitorilor. O seamă de publiciști maghiari vor ținea o serie de conferințe la Cluj în care vor face cunoscut conaționalilor lor raporturile spirituale româno-maghiare, precum și câteva aspecte ale literaturii române. Întâia conferință, ținută de dl A. Bitay, a fost un preambul istoric, bogat ilustrat prin fapte din toate domeniile. Dl Bitay este unul din cei mai buni cunoscători ai raporturilor culturale dintre cele două popoare. Înzestrat cu o memorie surprinzător de densă, dă a expus auditorului select atâtea gesturi de apropiere și înțelegere încât a dat lucruri nouă chiar și cunoscătorilor specialiști ai chestiunii.

A arătat, mai ales, că în trecutul acestor națiuni, în neconțință înclățare, sunt și puncte de apropiere, nu numai prăpăstii de despărțire.

Și poate a sosit timpul ca să ne amintim mai mult de puncti decât de prăpăstii, și să le înmulțim și întărim pe cele dintâi, încât să nu mai existe nici una din cele din urmă. Concetățenii noștri maghiari, dacă sunt sinceri, trebuie să recunoască Românilor meritul de a fi lucrat cu mai multă răvnă pentru această apropiere. Opinia publică maghiară este intoxicată de o presă, care nu vrea să vadă în tabăra românească decât răul și încă și acela exagerat peste măsură. Este rândul scriitorilor de a arăta acestei opinii, că națiunea românească nu este nici atât de barbară, nici atât de stricată cum o cred conaționalii lor. Este rolul lor să arate că avem și noi o literatură și o artă de nobilă calitate, că ne-am îndeplinit și noi datoria în lupta pentru progres a omenirii. Este rândul lor să arate, mai ales, că poporul românesc are admirabile virtuți de convingere și muncă comună. Noi nu le

cerem altceva decât privirea în față a adevărului, fiind siguri că recunoașterea dreaptă a lui nu poate decât folosi și unora și altora. Și cel dintâi lucru pe care ni-l spune acest adevăr este *realitatea* acestor două națiuni. Ele trăesc de atâtea veacuri alături și sunt sortite să trăiască în contact veșnic. De ce contactul acesta să însemne numai pierderi, și de o parte și de alta, iar nu câștiguri sufletești și materiale?

† Amos Francu.

„Tribunul moșilor“ nu mai este. În jurul numelui său era totdeauna tumult. Grupuri de tineri îl înconjurau cu stimă și admirațiune. Se bucura de prestigiul trecutului său de luptă împotriva regimului maghiar, când s'a ilustrat ca un avocat mămos și gata de orice risc. În vârstă de 67 de ani moare omul, al cărui nume evoca intensiv trista soartă a populațiunii din Munții Apuseni. Amos Francu a fost un romantic și un iluzionist. Un voluntarist, care evita să facă cor cu toată lumea. Această liberă provoca adesea conflicte. Toate însă i-se îngăduiau pentru dragostea sa nemarginită pentru moși. Guvernul a ordonat meritate funerării naționale.

Turneul „Societăți de mâine“.

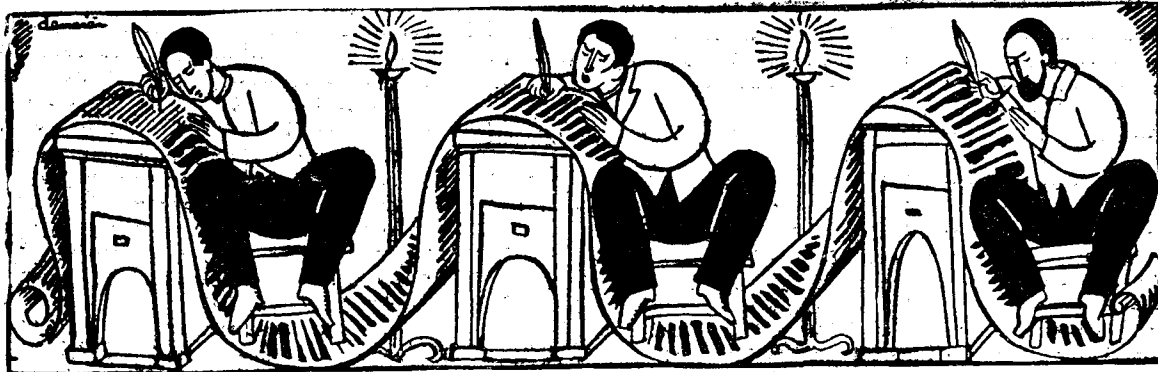
În acest Ardeal cu atât de aride cultură, am putut rezista zece ani cultură, au putut rezista zece ani. Numai noi știm câte eforturi ne-au trebuit și câtă energie ne-a costat această încăpăținată dănuire!

La capătul primului deceniu ne-am hotărât să facem pe placul atâtor oameni de inimă cari doriau să ne vadă și în carne și oase. Și câtă satisfacțiune și reconfortare ne-a cucerit sufletul la cea dintâi atingere cu publicul mare! În Sibghet, Satumare și Oradea ne-au primit săli pline, calde, entuziaste. Ziariștii Marina, Podariu și Voronicu ne-au încărcat cu nemeritate elogii — pe cari le-am trecut, fi-reste, imediat asupra colaboratorilor și cititorilor — căci ei ne-au hotărât într'adevăr destinul! Atmosfera plăcută care ne-a înfășurat la cel dintâi acces cu periferia ne-a îmbărbătat.

Suntem deciși deci să onorăm și celelalte invitațiuni, în măsura îngăduințelor timpului care este foarte avar cu oamenii săraci.

Vasăzică timp de zece ani „Societatea de mâine“ s'a legat de suflete, și pentru folosul cât de modest oferit de luminile paginilor noastre ni se arată atâtea simpatie și atâtea atașare.

E o îmbărbătare și o răsplătire pentru toată Golgota întâiului deceniu.

Palatul „Adevărului” și „Dimineții”

În ziua de 12 Noembrie a apărut un supliment al ziarului „Dimineța” cu o surprinzătoare privire retrospectivă asupra dezvoltării ziarelor „Adevărul” și „Dimineța” până ce au putut ajunge la uimitoarea ascensiune de astăzi când dispun de un splendid palat în str. Sărindar nr. 5-9, în subsolurile cărui este instalată o uzină tipografică ce rivalizează cu marile ateliere ale ziarelor străine. Ca oameni de condei ne bucurăm din toată inima de acest progres al tiparului românesc. Palatul modern al „Adevărului” și „Dimineții” este de altfel un titlu de mândrie pentru tehnica grafică și civilizația României.

Oricâte greutăți s-au ivit în decursul timpului în calea ziarelor, n'a slăbit efortul continuu de a le utiliza și asigura prosperitatea.

Când vezi creșterea vertiginosă a acestei instituții de presă, pare că ai imagina materială a însăși dezvoltării rapide a României!

E de altfel o legătură organică între mărirea patriei și modernizarea presei. Presa de București deține azi un tiraj, un nivel gazetăresc și un aparat administrativ, pe lângă cari situația lor antebelică pălește.

Organizarea atât de temeinică și ramificată a întreprinderilor de editură „Adevărul” și „Dimineța” mărturisesc elocvent întâiu de toate despre răsunetul deșteptat în opinia publică românească. Interesele generale ale obștei au fost și sunt servite cu conștiință, cumpăt și obiectivitate. Un bun simț, o măsură dreaptă, un cântar just apreciază valorile. „Adevărul” a devenit tribuna de pe care își poate spune cuvântul oricare om politic sau scriitor, indiferent, cărui partid politic îi aparține. Trierea știrilor face din „Dimineța” un prețios informator. Aceste două cotidiene sunt un corector permanent împotriva superficialității, împotriva abuzului și injuriei.

Iar pentru gazetari, „Adevărul” lui Beldimann și C. Măile, ca și „Adevărul” și „Dimineța” de azi de sub conducerea vigoasă a dl. Const. Graur, Em. Socor, Emil Pauker și B. Brănișteanu, au fost o permanentă școală ziaristică de înalt nivel și de onestitate profesională.

Le urăm din inimă: la mulți ani!
Horia Trandafir

— „Societatea de mâine” încheie cu numărul viitor zece ani de existență. Numărul nostru jubiliar va apare în cel puțin 52 pagini și va cuprinde studii, articole și cronici de cea mai mare actualitate.

Părintele episcop Nicolae Ivan

Își vede împlinit planul grandios de construcție a catedrei românești în mijlocul cetății feudale a magnaților de ieri, care era Clujul. În 5 Noembrie catedrala a fost târnosită de către în-suș patriarhul Miron în asistența regelui, a autorităților și a publicului mare. Catedrala este apreciată de în-suș d. Alex. Lapedatu, istoricul nostru de vază, ca cel mai de seamă monument arhitectonic bisericesc dela Uni-re încoace. Cu atât mai multă laudă se cuvine neîntrecutului cititor care este părintele episcop Ivan. Împotriva vârstei înaintate, vladica reinviatului episcopii a Vadului și Feleacului își păstrează intactă vigoarea inteligenței și a sufletului, precum și marele său talent de organizator. Neobosit și perfect informat despre toate amănuntele lucrărilor, a prezidat și controlat execuția clădirii de către întreprinderile arhitectului Tiberiu Eremia prin inginerii harnici Cristinel și Dordea, iar cu frescele interioare a încredințat pe doi pictori de talent: A. Demian și Catul Bogdan. Grație tenacității fără pereche a părintelui episcop Ivan românii ortodocși ai metropolei au de acum un loc de închinare potrivit aspirațiilor celor mai mărețe la cari puteau râvna. Pentru întregul popor românesc noua catedrală înseamnă o biruință și o reparare față de trecutul tuturor apăsărilor și umilirilor. Vladica dela Cluj își primește prin aceasta realizare cea mai înaltă dintre satisfacțiuni. Și până la urmă să aibe grije de cei mici, de cei fără ajutor și loviți de soarta neîndurată. Pentruca biserica să revină la vechea ei menire de alinătoare a suferințelor.

Uniți în fapta primejdiei

Socialiștii cehoslovaci din republica vecină erau separat organizați de socialiștii germani. Evenimentele precipitate din ultima vreme din Germania, a îndemnat însă ambele partide să-și dea mâna pentru a întări frontul împotriva primejdiei agravante. Ei de altfel colaborează la guvern, fac parte din coaliția care conduce destinele Cehoslovaciei cu atâta pricepere în niște vremuri ca acestea. Partidele burgheze cehoslovace n'au nesocotit niciodată forța morală a socialismului și și-au asociat-o la guvern făcând concesiuni în favoarea binelui obștesc. Iată un model de democrație. Aci în vecini. Și totuși plutocrația dela noi nu învață nimic! Deaceia țara e în potmolită și desorientată!

Toate plugurile umblă

D. Ioan Lupăș profesor universitar și fost ministru a fost sărbătorit de intelectualitatea sibiană care și-a adus aminte, că sunt 25 de ani decând dsa a fost închis timp de trei luni în Seghedin pentru un vânos articol scris la 1 Aprilie 1907 în foaia populară a Astei „Țara Noastră”. Articolul se intitula: „Toate plugurile umblă”, frântură dintr'un vers popular care se completează imediat astfel: „Num'al meu șade la umbră”. Articolul, în formă blândă, e plin de subînțelesuri politice cari n'au scăpat vigilenței procurorului ungar. Acesta a văzut în el un indemn la răzvrătire. Pentru a rememora cititorilor noștri esența acestui articol istoric, reproducem câteva rânduri din el:

„Ați auzit cu toții, ce lucruri frumoase s'au întâmplat prin Moldova și Țara Românească, din pricina trufiei proaste și îngâmfarei păcătoase a boierilor și veneticilor hrăpăreți.

„În asemenea cazuri sapa și coasa și îmbălcăile și toate uneltele dela lucrul câmpului, se prefac în arme în mână plugarilor, cu sufletul plin de chinuri și de amar, în arme cariucid năpraznic, — în arme prin cari țărani își apără moșia ori cearcă să dobândească și ei un drept la viață și o stăpânire dreaptă peste moșia strămoșească. Atunci blândețea de miel al Domnului se poate prefaca în sălbătăcie de tigru”...

Articolul era deci un comentariu la răscoala din 1907 din vechiul regat și un avertisment pentru unguri, că și aici putem avea un 1907 dacă poporul nu va fi satisfăcut în doleanțele sale!

Părintele Lupaș este un meșter iscusit, al condeiului, un scriitor stăpân pe toate tonurile armoniei și culorii. Este o adevărată savoare să citești fraza-i limpede, curgătoare și atât de curat românească.

Rememorarea curajosului articol din 1907 e un prilej pentru ziaristica românească de dincoace să exprime publicistului neînfricat și permanent inspirat care e părintele Lupaș bunel urări și să-l felicite călduros.

Blasco Ibanez în patrie

Marele scriitor spaniol a murit în surghiun. Tirania monarhismului absolutist și aristocrației feudale nu l-a tolerat în granițele țării, al cărei genial fiu era. Deci reprezentantul cel mai autorizat al cugetării și simțirii spaniole era cedus la mușenie sau nevoit să se expatrieze, pecând toate secăturile, toți snobii și fonfii confis-caseră demnitățile statului și epuizau sursele de energie ale unui popor. Niciodată intelectualii n'au dat o luptă mai aprigă pentru drepturile poporului decât în Spania. Lamura scriitorilor, savanților, studenților, artiștilor, poezilor s'a înarmat cu puterea cuvântului și a izgonit un regim și ur rege autocrat. Din laboratoarele științii universitare și din birourile oamenilor de condeiu a pornit nebiruite campanie de înlăturare a potențailor abuzivi. Arma aleasă a fost exclusiv cea a cuvântului. Scriitorii expulsați n'au cedat până ce au închis ochii. Așa a fost și cazul celebrului romancier Blasco Ibanez. A murit la Menton în Franța. Acum nația recunoaște oare îi desgroapă osemintele. În drum de triumf îl transportă în patrie pentru a-l așeza în pământul natal. Ce emoționant exemplu de jertfă oferă admirabila gardă de intelectuali socialiști ai Spaniei!

Monografiile ziaristice

Ziaristii români din Ardeal și Banat au reușit în sfârșit, după un vechiu sbucium, să-și întemeieze un așezământ solid, capabil să le ocrotiască toate interesele profesionale. Acest așezământ al Sindicatului lor este Căminul din str. mareșal Foch 23 în Cluj. Întâiu lor gând se îndreaptă acum spre cei de ieri, spre înaintașii cari au dus adesea o viață de martiri chinuți de privațiuni, dar cărora li se datorește trecutul de luptă idealistă și de afirmare a nevoilor celor de jos. Sindicatul începe o serie de confințe monografice în acest scop, iar materialul strâns va fi publicat într-o bibliotecă pe care o va edita cu toată grija cuvenită. Cele dintâi monografiile vor fi scrise de către d. prof. univ. dr. Ion Mateiu, eminentul publicist care s'a consacrat cu dinadinsul cercetărilor de evocare a mărețelor figuri de altă dată. Dsa va da monografiile frumoaselor figuri din presa de altădată: Bechnitz, Nicolae Cristea și Ion Lapedatu. Părintele episcop Roman Ciorogariu ne va descoperi o parte din trecutul eroic al „Tribunei”. D. Victor Branisce, excelentul ziarist din Brașov va conferenția în Cluj despre patru gazetari cu un tragic des-

tin cari au făcut parte din redacția „Gazetei Transilvaniei” din Brașov. D. Ion Clopoțel președintele Sindicatului va da un portret al dlui Vasile Goldiș ca ziarist. Asupra unor figuri din Blaj va scrie distinsul publicist d. Alex. Lupeanu-Melin. Încetul cu încetul vom proceda la închegarea marelui galerii de fondatori ai foilor, de pasionați ai scrisului, de martiri și de biruitori. Asupra presei românești din Banat va vorbi d. Sever Bocu, deținătorul unei adevărate comori de informațiuni despre epoca de glorie a tiparului românesc. Perspectiva timpului îngăduie o îmbrățișare obiectivă a materiei de acest fel. Toți câți au de spus în această privință câte ceva sunt rugați să dea concurs Sindicatului.

Socialismul în țările nordice

Vijelia năpraznică a fascismului și hitlerismului, abătută asupra unor țări cu organismul slăbit și mâncat de toate abuzurile și anarhiile morale, parecă întunecă orizontul întreg și fascinează pe creduli. Se uită prea ușor, că socialismul a dat și da umanității o contribuțiune hotărâtoare la organizarea ideală a societății. Inșiși Mussolini și Hitler se prevalează de socialism, însă îl falsifică. botezându-l de național-socialism și-i schimbă directivele și sensurile. Între colectivismul socialist și cel fascist este o prăpastie adâncă. Socialismul în Franța este extrem de puternic, iar fracțiunea Renaudel nu l-a sdruncinat; el a oprit scăderea lefurilor funcționarilor publici, este deci o forță formidabilă. În Viena a realizat cele mai ideale instituții sociale, în frunte cu palatele muncitorești și școala modernă. În Belgia socialismul a secerat mari izbânzi în alegerile comunale. În Suedia și Danemarca socialismul a cucerit noi poziții. Iar cea mai splendidă dintre biruinți este cea înregistrată de socialism în alegerile comunale din Anglia. Trecerea lui MacDonald de partea plutocrației engleze, n'a desorientat păturile poporului în măsura în care s'a scontat. Chiar și în Scoția numărul mandatelor socialiste a sporit considerabil Ca învățătură: socialismul este o înviore, o înălțare a standardului de viață al celor de jos. Iar România are nevoie de socialism pentru a se primeni, a se regenera, a se impune, a-și crește civilizația, a-și mări fondul cultural. Numai socialismul dă țării noastre marea vigoare de înălțare și întărire, de prosperare și impunere ca forță morală și biologică.

Patruzeci ani de ziaristică populară

Părintele Ioan Moța din Orăștie ține condeiu în mână neîncetat de patru decenii. Ce activitate mănoasă pentru popor, însă puțin înțeleasă și pretuită de către cei de sus. Părintele Moța s'a dedicat acelu gen de gazetărie, care este specific regiunilor ardeleno și bănățene: gazetăriei populare. Ce rol imens a avut această gazetărie pentru cultivarea lumii dela țară, pentru sfaturile economice răs-pândite, pentru educația politică dată,

pentru unitatea limbii românești în săș. Trebuie să se cunoască odată adevărul întreg și să se dea presei populare românești din aceste teritorii toată recunoașterea și deplina considerațiune. Nu e lucru ușor să scrii pe înțelesul tuturor, să te cobori la gradul de înțelegere al celor cari abia silabisesc. Părintele Moța a fost neîntrecutul meșter de a se adresa păturii dela gila strămoșiască într-un graiu curat și plin de savoare, cum n'a fost egalat încă de cineva atâta vreme. Azi când părintele Moța împlinește 40 ani de gazetărie militantă, coplesit de bătrânețe și boală, se cuvine să ne aducem aminte de imbelșugatele roade ale activității sale ziaristice pentru viața sufletească a nației sale și să-i exprimăm toată admirațiunea și grațitudinea față de un trecut de luptă atât de frumos și de demn.

Ingratitudine

Când se vorbește de unguri și de Ungaria, de multe ori adoarme simțul critic chiar la cei mai bine intenționați. Distincțiunile însă trebuie făcute! E o chestiune elementară de o-nestitate. Au fost anume unguri cari n'au dorit robirea românilor. Cei de seama luminatului Mocsáry. Mai ales socialiștii unguri s'au declarat, bravând toate atacurile și insultele, în favoarea naționalităților oprimate, Grofii și nemeșii erau însă orbi și incorigibili. Un ziarist socialist de mare talent s'a dat pe partea dlui Alex. Vaida Voevod în 18 Oct. 1918, aprobându-l: era Fényes Lászlo. Iar istoria încă nu a făcut dreptate complectă celor doi distinși conducători socialiști: Kunfi și Garami. Ei ne-au iubit și ne-au înțeles. Ei au renunțat la Ardeal în favoarea poporului român. Martorii vremii au cuvântul. E un capitol de istorie care trebuie pus în lumină. E edificător. Scutește de greșeli. Corectează tendința exclusivistă și totalitară a celor neinițiați cari se îndreaptă global, general, împotriva unguirilor. Nu e permis să se comită erori. Acei unguri cari au cinsit drepturile la viață și cultură ale românilor, trebuie scutiți de ofensa gratuită și superficială. Să nu se comită infracțiunea la ingratitudine. De dragul adevărului.

† Victor Bontescu.

În floarea vârstei s'a stins Victor Bontescu, un nume dintre cele mai cunoscute și mai popularizate. „Solia dreptății” din Orăștie vorbește despre o boală care l-a mistuit nu mai puțin decât zece ani. Viața acestei figuri îndată după Unire pare a fi fost necurmat turmentată, desechilibrată chiar. Atât ca inițiator de instituțiuni bancare și industriale în perioada Consiliului Dirigent din care a făcut parte ca șef al resortului de industrie și comerț (Banca Centrală, Banca Agrară, Intreprinderile Forestiere Române), cât și ca ministru al Industriei și Comerțului în București, apoi ca prefect și parlamentar Victor Bontescu nu și-a găsit rostul unei activități concentrate. Cu totul altfel

se înfățișa el înainte de Unire. Deținea fama de strălucit avocat în Hațeg. Se remarcase ca un orator de avânt, care răpia masele. Scria articole de mare curaj. Era unul din tinerii cei mai dotați, de cultură și de condei. Printre însușirile scrisului său scilicet ironia și sarcasmul. Personalitatea sa creștea continuu în ochii tuturora, se mișca pe o linie unitară și armonică. Promitea extraordinar. Dovada ascensiunii incontestabile ne-o dă însă împrejurarea, că la constituirea guvernului provizoriu dela Sibiu lui Victor Bontescu i s'a dat locul de egalitate, alături de Goldiș, Vlad, Goga, Branște, Vaida. Om de cultură, de talent oratoric, economist și publicist (a fondat ziarul „Voința” în Cluj) Victor Bontescu a înmănușiat un buchet de calitate, cari au dat numelui său o aoreală ce va dăinui multă vreme.

Tineri sau bătrâni ?

Pe cari îi preferăm ? Discuțiunea durează de prea multă vreme, fără să se fi ajuns la un termen final. Mai corect este să se vorbească despre distincțiunile dintre generații. Și această chestiune e dificilă, căci cu greu pot fi delimitate, în mod general valabil, frontierele dintre ele. O generație însemnează cam treizeci de ani de activitate matură și efectivă, deci ar putea fi vorba în mod precis despre contribuțiunile cu un caracter distinctiv ale intelectualilor în vârstă dintre 20—50 ani, 25—55 ani, 30—60 ani. Delimitările sunt prea adesea artificiale și exagerate. În mod colectiv e mai ușor să se tragă hotarele. Știm precis ce a fost epoca lui Șaguna în biserică. Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan în 1784 și a lui Avram Iancu în 1848 deschid epoce. Cu sfârșitul războiului mondial începe o epocă nouă. În mod individual însă judecând oamenii, e aproape imposibil să se proclame primatul tinerilor sau al bătrânilor. Pentru motivul simplu, că atâtia tineri imberbi, îndrăzneți și nepregătiți nu pot sta alături de bătrâni modeste, veșnic cercetători, iubitori de morală și cu maniere blânde și civilizate. Fanfaronada desguștătoare a tineretului pretențios și sterp trebuie înfierată energetic. Și iarăș, sunt tineri, cari chiar din vârsta de 15 ani, dovedesc caracter tare, voință dărză, inteligență ascuțită, moralitate solidă, curiozitate crescândă de a cunoaște și a-și însuși adevărurile științifice; ei bine, este evidentă superioritatea lor față de atâtia bătrâni molateci, cari și-au uitat cu totul de datoria autoinstruirii și perfecționării și duc o existență pur vegetativă. Cum totul este relativ ! Pentru cultura noastră modernă găsim deci și printre tineri și printre bătrâni splendide elemente cari își înviesc neîncetat fondul cultural după cum există, regretabil prea numeroase exemplare detestabile și printre tineri și printre bătrâni cari se mulțumesc să consume, să-și târască un trai lenes și îngust. Preferăm deci formula: bătrâni cu suflet tânăr și rațiune deschisă inovațiilor, și tineri cu atitudine matură, „bătrânească”.

Premiul Nobel pentru literatură a fost decernat pentru 1933 scriitorului rus *Ivan Alexeievici Bunin*, care este emigrat deja din vremea revoluției din 1918. Trăește la Berlin și la Paris. E născut în Voroneș în 10 Oct. 1870. Cea mai mare parte a operelor sale sunt scrise înainte de războiu și s'a înfățișat ca un cunoscător al sufletului țaranului rus și maestru al descrierii naturii.

Premiul Nobel pentru fizică 1932 a fost atribuit tânărului savant al universității din Lipsca *Werner Heisenberg*. El abia are 31 de ani. Deja la 26 ani era profesor titular de fizică teoretică. Academia suedeză de științe și-a dat seama de valoarea activității genialului cercetător, care de curând fusese decorat cu medalia Planck de către societatea fizicienilor germani. S'a remarcat prin stabilirea legii despre „Quantenmechanik”.

Premiul Nobel pentru fizică din 1933 a fost dat profesorului *Ervin Schrödinger* care este acum la Oxford și profesorului *Dirac* dela universitatea din Cambridge. Ambii s'au distins prin lucrări de mecanică și matematică superioară. Au dezvoltat teoria atomilor.

Academia suedeză a hotărât ca premiul pentru chimie să nu se deacearnă anul acesta. Iar premiul Nobel pentru pace va fi cunoscut abia în Decembrie.

Dr. prof. univ. Onisifor Ghibu

e sărbătorit de excelența revistă a dlor profesori Iencica și D. Goga: „Satul și școala” din Cluj cu prilejul aniversării a 50-a dela naștere. Dd. Lupaș, D. Lăpădat, D. Goga și C. Iencica ne vorbesc în articole pline de elogi despre laborioasa activitate a dlui Ghibu începând cu anul 1909 când fusese angajat inspector școlar al mitropoliei ortodoxe din Sibiu. Ce trecut frumos de luptă ! Cât talent de organizator ! Înainte de războiu a dat un mare impuls școlii primare românești, a atacat problema bilingvismului, a popularizat metodele pedagogice moderne, a sistematizat conferințele învățătoarești și a dat alarma împotriva încercărilor de maghiarizare. În timpul războiului, în refugiu s'a consacrat publicisticii politice și în deosebi problemei basarabene întemeind ziarul „România Nouă” împreună cu d. prof. I. Mateiu. După războiu a deținut partea leului în organizarea învățământului de toate gradele în Transilvania, fiind colaboratorul de mână dreaptă a șefilor de resort Goldiș și Branisce. S'a distins în deosebi prin grija selectării personalului didactic și prin consolidarea rapidă a școlii românești înființând cursuri speciale pentru învățătorii de merit capabili să intre în învățământul secundar. După instalarea guvernelor de partide însă nu s'a mai recurs la priceperea și energia rară de organizator a dlui Ghibu, care n'a făcut nicio zi parte din conducerea administrațiunii ministerului de instrucțiune. Politicianismul a mazilit și această forță excepțională de mun-

că. D. O. Ghibu nu s'a dat bătut, ci și-a concentrat cercetările în deosebi în două direcțiuni: cunoașterea Basarabiei și reparația istorică cu care datorește instituțiunea feudală a Statului catolic din Ardeal. Bogăția în formațiunile și documentelor este uimitoare și neegalabilă de către altcineva. La meritele sale pe teren școlar, bisericesc, cultural și politic, ne permitem a adăuga poate pe cel mai de seamă: ziaristic-publicistic. D. Onisifor Ghibu se ilustrează întâiu de toate printr-o fecundă gazetărie militantă. În „Telegraful român”, la „Luceafărul”, la „Lupta”, „Tribuna” și „România Nouă”, la „Neamul Românesc” și „Viața Românească”, la „România Nouă” și „Societatea de mâine” a scris ne-numărate studii, articole și cronice din domenii foarte felurite. E un condeiu de agitație și convingere, argumentat pe temeuri solide, pe rațiuni bine alese și pe statistici. D. Onisifor Ghibu este unul dintre gazetarii și publiciștii cei mai de seamă ai neamului. Ne asociem cu bucurie sărbătoririi dlui Ghibu și-i dorim viață lungă și izbândă.

REDAȚIONALE. Domnii colaboratori sunt rugați a ne trimite materia pentru nrul nostru jubilar cel mai târziu între 5—8 Decembrie.

Am primit la redacție:

N. Dașcovici: **INTRE CAPITALISM ȘI BOLȘEVISM.** Depozit general la „Cartea Românească” Lei 100.

Iosif I. Gabrea: Școala românească (structura și politica ei) 1921—1932. Editura Institutului pedagogic român. București. Lei, 80.

I. M. Rașcu: **Cum se desorganizează învățământul.** București 1933. Lei 30.

Dr. Romul Gh. Pop: **BUGETELE COMUNALE**, veniturile și cheltuielile comunale, Oradea, 1931. Lei 250. Editura proprie.

Dr. Romul Gh. Pop: **ASANAREA DATORILOR AGRICOLE.** Oradea, 1932, lei 60, ed. II-a.

Dr. Romul Gh. Pop: **SCADENȚA, PROTESTUL** și preschimbarea câmbiilor debitorilor agricoli. Conferință, Oradea, 1932.

Dr. Romul Gh. Pop: **CODUL FINANTELOR LOCALE**, 1933, lei 150.

Dr. Romul Gh. Pop: **REFORMA FINANTELOR LOCALE**, discurs în parlament 1933.

Dr. Grigore Gh. Comșa episcopul Aradului:

TINERETUL ROMÂNIEI, Arad, Tipografia Diecezană. Lei 75.

Dr. Grigore Gh. Comșa: **Ortodoxia și Românismul în trecutul nostru.** Arad, 1933. Lei 50.

Z. Sandu: **SILUETE FILOSOFICE**, Cartea Românească, lei 80.

I. Dermer și I. Marin: **MARAMUREȘUL ROMÂNESC.** Cartea Românească. Lei, 98.

Ion Maiorescu, anul III, nrele 7—8 (Sept. și Oct.) revista elevilor liceului „Carol I” din Craiova. Număr festiv cu prilejul centenarului liceului (26 Oct. 1933).